

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ

**Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΜΟΡΦΗ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΑΙΔΙΚΟ / ΕΦΗΒΙΚΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1980
ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ**

ΕΠΙΒΛΕΨΗ: Τ. ΤΣΙΛΙΜΕΝΗ
ΒΔ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΠΑΝΤΑ ΑΛΕΞΙΑ, 0299049

Βόλος 2003

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 1167/1

Ημερ. Εισ.: 09-02-2004

Δωρεά:

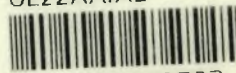
Ταξιδιωτικός Κωδικός: ΠΤ ΠΠΕ

2003

ΠΑΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000070787

**Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΜΟΡΦΗ
ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΠΑΙΔΙΚΟ / ΕΦΗΒΙΚΟ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ
ΜΕΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ 1980
ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΟ ΔΙΑΖΥΓΙΟ**

«ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ»

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

- 1.0 Η παιδική λογοτεχνία και η προσφορά της στο παιδί και στο νέο.
- 1.1 Τα είδη των κειμένων που περιλαμβάνει η παιδική λογοτεχνία.
- 1.2 Το παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα στην Ελλάδα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

- 2.0 Τα είδη του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος.
- 2.1 Το Ιστορικό μυθιστόρημα.
- 2.2 Το Ηθογραφικό μυθιστόρημα
- 2.3 Η Μυθιστορηματική βιογραφία
- 2.4 Το Ταξιδιωτικό μυθιστόρημα.
- 2.5 Το Φανταστικό – περιπετειώδες μυθιστόρημα.
- 2.6 Το μυθιστόρημα Επιστημονικής Φαντασίας.
- 2.7 Το Κοινωνικό μυθιστόρημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

- 3.0 Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος μετά τη δεκαετία του 1980.
- 3.0.1 Το ύφος.
- 3.0.2 Η γλώσσα.
- 3.0.3 Η θεματολογία.
- 3.0.4 Οι ήρωες, τα πρόσωπα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

- 4.0 Η έννοια του διαζυγίου στο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα και οι λόγοι που συντέλεσαν στην εμφάνισή του.
- 4.1 Η παρουσία της γυναικείας μορφής στα πλαίσια του διαζυγίου.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Αντικείμενο και σκοπός της έρευνας

Μέθοδος έρευνας.

Έρευνα.

Αποτελέσματα έρευνας.

Συμπεράσματα – Διαπιστώσεις.

Παράρτημα I: Διαγράμματα.

Παράρτημα II : Καταγραφή βιβλίων

Βιβλιογραφία.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η απόφαση μου να αναλάβω πτυχιακή εργασία με το συγκεκριμένο θέμα, στηρίζεται από τη μια σε όλα αυτά που κατά καιρούς άκουγα σχετικά με το ρόλο και τη θέση της γυναίκας στην Ελληνική κοινωνία, και από την άλλη σε ένα παλιότερο μυθιστόρημα που έτυχε να διαβάσω και το οποίο αναφέρονταν σε μια γυναίκα η οποία βρισκονταν υπό την καταπίεση του συζύγου της, ενώ η μόνο της δραστηριότητα ήταν η ανατροφή των παιδιών της.

Έτσι, με αφορμή αυτό το μυθιστόρημα θέλησα να επιλέξω αυτό το θέμα πτυχιακής, προκειμένου να διερευνήσω πως παρουσιάζεται η γυναικεία μορφή στο σύγχρονο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα.

Και ακόμα θέλησα να διερευνήσω την παρουσία της γυναικείας μορφής στο σύγχρονο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα που αναφέρεται συγκεκριμένα στο διαζύγιο, διότι το διαζύγιο είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που εμφανίζεται στην εποχή μας με αύξουσα τάση.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τους καθηγητές μου, την κ. Γ. Τσιλιμένη και τον κ. ΒΔ Αναγνωστόπουλο για τη άψογη συνεργασία και για την πολύτιμη βοήθεια τους στην διεκπεραίωση και ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα, ένα από τα είδη των κειμένων που περιλαμβάνει η παιδική λογοτεχνία, αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα και την ποικιλομορφία της ανθρώπινης κοινωνίας, μέσα από ένα πλήθος ηρώων που αλληλεπιδρούν πραγματοποιώντας ένα πλήθος πράξεων.

Με τη άνετη πλοκή και την εξέλιξη του μύθου, αποτελεί ένα ευχάριστο ανάγνωσμα καθώς συνταιριάζει με δεξιοτεχνία το φανταστικό στοιχείο με τη πραγματικότητα.

Μετά τη δεκαετία του 1980, συμβαδίζοντας με τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα και παράλληλα προσπαθώντας να προσεγγίσει τα προβλήματα που την απασχολούν, παρουσίασε αρκετές αλλαγές σε σχέση με τα μυθιστορήματα των προηγούμενων δεκαετιών.

Προβάλλοντας με τρόπο ρεαλιστικό τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σημερινός άνθρωπος, στοχεύει στο να ενημερώσει και να πληροφορήσει, αλλά και να προβληματίσει το παιδί και το νέο γύρω από αυτά, αποφεύγοντας τους διδακτισμούς και τις ηθικολογίες.

Ένα από τα κοινωνικά προβλήματα που θίγει με επιτυχία είναι και το διαζύγιο, το οποίο εμφανίζεται στην ελληνική κοινωνία τα τελευταία χρόνια με αύξουσα τάση.

Στη προσπάθεια μας λοιπόν να διερευνήσουμε πως παρουσιάζεται η γυναικεία μορφή στα παιδικά / εφηβικά μυθιστορήματα της δεκαετίας του 1980 και έπειτα που αναφέρονται στο διαζύγιο, χωρίσαμε την παρούσα εργασία σε δυο μέρη, στο θεωρητικό και στο ερευνητικό.

Το θεωρητικό μέρος αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια:

Ξεκινώντας από τα γενικά για να καταλήξουμε στα πιο ειδικά.

- Το πρώτο κεφάλαιο αποτελείται από τρία υποκεφάλαια τα οποία αναφέρονται στην προσφορά της παιδικής λογοτεχνίας στο παιδί και στο νέο, στα είδη των κειμένων που περιλαμβάνει η παιδική λογοτεχνία και στην παρουσία του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα.
- Το δεύτερο κεφάλαιο περιλαμβάνει οχτώ υποκεφάλαια στα οποία γίνεται αναφορά στα είδη του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος που είναι το ιστορικό, το ηθογραφικό, η μυθιστορηματική βιογραφία, το ταξιδιωτικό, τα φανταστικό – περιπετειώδες, το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας και το κοινωνικό.

- Στο τρίτο κεφάλαιο, περιέχονται πέντε υποκεφάλαια, τα οποία αναφέρονται στα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος μετά τη δεκαετία του 1980, τα οποία είναι το ύφος, η γλώσσα, η θεματολογία, οι ήρωες τα πρόσωπα.
- Το τέταρτο και τελευταίο κεφάλαιο αποτελείται από δυο υποκεφάλαια στα οποία γίνεται αναφορά στην έννοια του διαζυγίου στο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα και στους λόγους που συντέλεσαν στην εμφάνιση του, καθώς και στην παρουσία της γυναικείας μορφής στα πλαίσια του διαζυγίου.

Το ερευνητικό μέρος, το οποίο αφορά τη διερεύνηση της γυναικείας μορφής στο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα που αναφέρεται στο διαζύγιο περιλαμβάνει:

- Το αντικείμενο και το σκοπό της έρευνας.
- Τη μέθοδο της έρευνας.
- Την έρευνα
- Τα αποτελέσματα της έρευνας.
- Τα συμπεράσματα και τις διαπιστώσεις μας.
- Στη συνέχεια ακολουθεί το παράρτημα I και το παράρτημα II.
- Το παράρτημα I, περιλαμβάνει τα διαγράμματα.
- Το παράρτημα II, εμπεριέχει την καταγραφή των βιβλίων που χρησιμοποιήσαμε για την πραγματοποίηση της έρευνας μας.

Τέλος, η εργασία ολοκληρώνεται με τη σχετική βιβλιογραφία που χρησιμοποιήθηκε για τη διεκπεραίωση της.

A. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.0. Η παιδική λογοτεχνία και η προσφορά της στο παιδί και στο νέο.

Η προσφορά της παιδική λογοτεχνίας, που τα τελευταία περίπου είκοσι χρόνια γνωρίζει μεγάλη άνθιση, χαρακτηρίζεται διαχρονική και ιδιαίτερα πολύτιμη για το παιδί και το νέο.

Πριν όμως αναφερθούμε στην προσφορά της παιδικής λογοτεχνίας, κρίνεται αναγκαίο να πούμε δυο λόγια για αυτήν.

Ο όρος παιδική λογοτεχνία¹ που έχει καθιερωθεί να λέγεται έτσι για λόγους ευκολίας περιλαμβάνει τη λογοτεχνία για παιδιά και νέους.

Επιχειρώντας λοιπόν να καθορίζουμε τα όρια ανάμεσα στην παιδική και στην νεανική λογοτεχνία, διαπιστώσαμε ότι χαρακτηρίζονται από ρευστότητα, καθώς εξαρτώνται άμεσα από έννοιες της παιδικής και της νεανικής ηλικίας οι οποίες τείνουν να ταυτίζονται αφού η νεανική ηλικία συγγενεύει με την παιδική.²

Άρα λοιπόν χρησιμοποιώντας τον όρο παιδική λογοτεχνία εννοούμε τη λογοτεχνία για παιδιά και νέους.

Αρκετοί είναι όμως οι μελετητές που έχουν επιχειρήσει να δώσουν ένα γενικό ορισμό για την παιδική λογοτεχνία, προσεγγίζοντας ο καθένας από την δική του πλευρά με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ομοφωνία και οι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί να είναι περισσότεροι από έναν.

«Με τον όρο παιδική λογοτεχνία εννοούμε τα αισθητικά δικαιώματα λογοτεχνικά κείμενα που είναι σε θέση να φέρουν το παιδί σε επαφή με το αισθητικό φαινόμενο της Τέχνης και ειδικότερα της Λογοτεχνίας»³. (Αναγνωστόπουλος :1991).

Έτσι λοιπόν η παιδική λογοτεχνία συμβαδίζοντας με την σύγχρονη κοινωνία, κυρίαρχο χαρακτηριστικό της οποίας είναι η ιλιγγιώδης ανάπτυξη της τεχνολογίας και η αλόγιστη χρήση της προσπαθεί να προσφέρει εκείνα τα εφόδια στο παιδί και στο νέο που θα συμβάλουν καθορίστηκα στην διαμόρφωση ενός σωστού αυριανού πολίτη.

Με χιούμορ και εκφραστική λιτότητα ανταποκρίνεται πάντοτε στα ενδιαφέροντα του παιδιού, η παιδική λογοτεχνία συμβάλει στον εκλεπτυσμό της προσωπικότητας, διαμορφώνει το χαρακτήρα του βοηθάει στο πλάσιμο σωστών ανθρώπων με ελεύθερη συνείδηση και κριτική σκέψη που θα ενδιαφερόταν πρώτιστα για το συλλογικό καλό.⁴

¹ Η παιδική λογοτεχνία ως κλάδος της λογοτεχνίας δεν παρουσιάζει θεωρητικώς ευδιάκριτα όρια από τη λογοτεχνία για μεγάλους. Διαφοροποιείται, κυρίως, γιατί απευθύνεται σε αναγνωστικό κοινό ανώριμο πνευματικά γλωσσικά ηθικά. Β.λ Β.Δ. Αναγνωστόπουλος (1991 :15).

² Δηλαδή, όσο, η νεανική ηλικία βρίσκεται υπό την προστασία των ενηλίκων, σχετίζεται άμεσα με την παιδική, ενώ απομακρύνεται από την παιδική ηλικία όταν αρχίζει να απορρίπτει αυτή την προστασία.

³ Για τον ορισμό της π.λ. β.λ. και Α. Δελώνη (2000:15) και Δ. Γιάκο (1989:7)

⁴ Β.λ και Λ. Πέτροβιτς Ανδρουτσόπουλου (1987 : 16)

«Με την ποιότητα της έκφρασης με τον πλούτο των νοημάτων και με την απελευθέρωση της φαντασίας βοηθάει στο να πλάθονται δουλικές προσωπικότητες» (Κοντολέων: 1988).

Ιδιαίτερα στην εποχή μας που οι ηθικές αξίες περνάνε κρίση και τα κοινωνικά προβλήματα⁵ πληθαίνουν, ο ρόλος της λογοτεχνίας είναι καθοριστικός, αφού προβάλλει τις αιώνιες αξίες στις οποίες βασίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αξίες όπως η φιλία, αλληλεγγύη, η δικαιοσύνη, η ισότητα των δύο φύλων, η ελευθερία, η συνεργατικότητα, ο αμοιβαίος σεβασμός.

Τα παιδιά καλλιεργούν πνεύμα ισότητας και αποτρέπονται από τον ενστερνισμό ρατσιστικών αντιλήψεων για τη θρησκεία, το φύλο, την κοινωνική τάξη, το χρώμα των άλλων ανθρώπων, καθώς το παιδικό βιβλίο «βοηθάει από νωρίς στην γνωριμία και στην καλλιέργεια φιλίας μεταξύ των παιδιών, ανεξάρτητα από έθνος, χρώμα, φυλή ή θρήσκευμα» (Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου: 1987).

Η ανθρωπλαστική δύναμη της λογοτεχνίας κρίνεται ιδιαίτερα σημαντική μέσα σε ένα κόσμο όπως ο σημερινός όπου παρά τα τόσα σημαντικά επιτεύγματα της επιστήμης και της τεχνολογίας και γενικότερη πρόοδο του ανθρώπου σε πολλούς τομείς της ζωής του, ωστόσο η μονομέρεια και η εξειδίκευση είναι φαινόμενα που οδηγούν στην συρρίκνωση και στην ισοπέδωση της ζωής.

Παράλληλα λοιπόν με την αισθητική χαρά και καλλιέργεια, «προσφέρει στο παιδί πολλές αλήθειες της ζωής». ⁶ (Κ.Ε.Π.Β.: 1988). Μιας ζωής με όλα τα προβλήματα που απασχολούν τον σύγχρονο άνθρωπο, για την καθημερινή αγωνία για την ικανοποίηση των υλικών αναγκών, με την αναζήτηση της ελευθερίας και της ειρήνης αλλά και με την καταπίεση των αδυνάτων από τους ισχυρούς καθώς και τη διαρκή απειλή του πολέμου.

Το παιδί πρέπει να γνωρίζει την πραγματικότητα σφαιρικά και πολύπλευρα και να σχηματίσει μια ρεαλιστική εικόνα του κόσμου που το περιβάλλει, ώστε μέσα από την ποικιλομορφία της ζωής να μάθει να συλλαμβάνει τις βαθύτερες εσωτερικές ενότητες και να μην ερμηνεύει τον κόσμο μονοσήμαντα έχοντας στο μυαλό του μια μόνο διάσταση της πραγματικότητας όπως αναφέρει ο Βασιλαράκης (1988).

Έχοντας λοιπόν χρέος η παιδική λογοτεχνία να προσφέρει στο παιδί τη γνώση της αντικειμενικής πραγματικότητας, θα το αποτρέψει στο να πλάσει στο μυαλό του την εικόνα μιας ωραιοποιημένης και εξιδανικευμένης πραγματικότητας χωρίς προβλήματα, και θα το βοηθήσει να συνειδητοποιήσει τα καυτά και δυσεπίλυτα κοινωνικά και

⁵ Η επικέντρωση του σύγχρονου ανθρώπου στην απόκτηση υλικών αγαθών και η έλλειψη ενδιαφέροντος για πνευματικά αγαθά έχει επιφέρει δυσκολίες στις ανθρώπινες σχέσεις και σοβαρά κοινωνικά προβλήματα όπως ναρκωτικά εγκλήματα κ.α.

⁶ Β.λ. και Η. Καλλέργη (1995:24)

παγκόσμια προβλήματα. Αυτό θα οπλίσει το νέο άνθρωπο με αίσθημα ευθύνης για τον κόσμο που τον περιβάλλει και θα αυξήσει τις πιθανότητες στο μέλλον να γίνει ένα χρήσιμο και ενεργό μέλος της κοινωνίας που θα ενδιαφέρεται πρώτιστα για το συλλογικό καλό.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να πούμε πως ο ρεαλισμός στο παιδικό βιβλίο θα πρέπει να χρησιμοποιείται σε τέτοιο βαθμό ώστε να είναι ανάλογης με τις ψυχικές και πνευματικές δυνάμεις του παιδιού και να μην φτάνει σε ακραίες μορφές που ο ψυχισμός του παιδιού δε μπορεί να αντέξει.⁷

Εισάγοντας έτσι το παιδί στα γεγονότα της ζωής των μεγάλων και των ανθρωπίνων σχέσεων, συμβάλλει αποτελεσματικά στην ομαλή ένταξη του στην ομάδα – οικογένεια – σχολείο – κοινωνία – αλλά και στην κοινωνικοποίηση του.

Η προσφορά όμως και η χρησιμότητα της παιδικής λογοτεχνίας δε σταματάει εδώ. Συντελεί στον εμπλουτισμό των γνώσεων με ευχάριστο τρόπο και βελτιώνει την γλωσσική έκφραση του παιδιού, αυξάνοντας έτσι την δυνατότητα του νου να συνδέει τα γεγονότα, να συλλαμβάνει σύνθετες έννοιες και να εκφράζει συμπεράσματα.⁸ «Οξύνει τη σκέψη του αναγκάζοντας το να προχωρεί στην αποκωδικοποίηση των γλωσσικών συμβόλων, δηλαδή από το συγκεκριμένο στο αφηρημένο, από το μερικό στο καθολικό» (Κ.Ε.Π.Β.: 1988).

Επιπλέον συμβάλλει στην βελτίωση του αισθητικού κριτηρίου των παιδιών ώστε να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν το ωραίο και να φτιάχνουν τον κόσμο πιο όμορφο, αποφεύγοντας όλα εκείνα τα άσχημα της ζωής. Η αίσθηση του ωραίου θα τους απελευθερώσει από το τραγικό της ζωής χωρίς αυτό βέβαια να σημαίνει ότι θα απορρίψουν τη σύγχρονη σκληρή πραγματικότητα στην οποία ζουν, όπως αναφέρει ο Δελώνης (2000).

Παράλληλα εμπλουτίζει τον παραστατικό κόσμο του παιδιού και τον κύκλο των ιδεών του, βοηθάει στην καλλιέργεια του συναισθηματικού του κόσμου, στην ανάπτυξη της βούλησης, της κριτικής σκέψης και της φαντασίας, του δίνει τη δυνατότητα να μετατρέψει τις γνώσεις σε απόψεις και να δώσει νόημα στην ζωή του.

Τέλος, θα λέγαμε πως η προσφορά της παιδικής λογοτεχνίας είναι προσφορά στο μέλλον της πατρίδας και της ανθρωπότητας.

⁷ Αρκετά συχνά οι ακραίες μορφές ρεαλισμού, που προσφέρουν στο παιδί μια ωμή εικόνα της πραγματικότητας, μπορεί να του δημιουργήσουν ψυχικά τραύματα και να σταθούν τροχοπέδη στην ομαλή κοινωνική του προσαρμογή. Η παιδική λογοτεχνία πρέπει να σέβεται και την αλήθεια, αλλά ταυτόχρονα και την ιδιοτυπία της παιδικής προσωπικότητας.

⁸ Έτσι ακόμα και αν δεν υπάρχουν αξιολογικά μηνύματα για να μεταδώσει, η παιδική λογοτεχνία επιτελεί έργο γλωσσικής αγωγής που είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες ανάπτυξης της προσωπικότητας.

1.1. Τα είδη των κειμένων που περιλαμβάνει η παιδική λογοτεχνία.

Η παιδική λογοτεχνία περιλαμβάνει ένα σύνολο κειμένων τα οποία μπορούν να αναγνωρισθούν στα παρακάτω είδη:

Α' ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Δηλαδή κάθε κείμενο που εκφέρεται σε πεζό λόγο. Η πεζογραφία⁹ περιλαμβάνει:

- α) Το Μυθιστόρημα:** στο οποίο θα αναφερθούμε στο επόμενο κεφάλαιο της εργασίας με περισσότερες λεπτομέρειες είναι είδος πεζού λόγου, μεγάλης εκτάσεως διήγηση για πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα. Ανάλογα με το θέμα του μπορεί να διακριθεί σε Ιστορικό, Ηθογραφικό, Ταξιδιωτικό, Μυθιστορηματική βιογραφία, Φανταστικό – περιπετειώδεις, Επιστημονικής φαντασίας, Κοινωνικό.
- β) Το Διήγημα:** είναι μικρή σε έκταση διήγηση μια πραγματικής ή φανταστικής ιστορίας με απλή πλοκή. Ανάλογα με το θέμα του είναι: Ιστορικό, Εορταστικό – Θρησκευτικό, Χιουμοριστικό, Περιπέτειας, Ταξιδιωτικό, Επιστημονικής Φαντασίας, Κοινωνικού προβληματισμού, Θαλασσινό.
- γ) Το Παραμύθι:** έχει μεγάλο διηγηματικό πλάτος και πλοκή. Γράφεται με σκοπό να διασκεδάσει και όχι να διδάξει. Διακρίνεται στο λαϊκό (παραμύθι με ζώα, διηγηματικά, ευτράπελες ιστορίες) και έντεχνο (ιστορίες παραμυθιακές, φανταστικές, ταξιδιωτικές, νουβέλες διαστημικές, επιστημονικής φαντασίας, αφηγήματα, κόμικς, κ.τ.λ.)
- δ) Την Παραμυθιακή Ιστορία:** είδος έντεχνου παραμυθιού το οποίο εκφράζει την εποχή μας, κρατώντας τη δομή και τα σύμβολα του λαϊκού.
- ε) Τις Μικρές Ιστορίες:** είναι περιορισμένου μήκους αφήγηση, με απλή πλοκή, λιτότητα ύφους και γλώσσας, που απεικονίζει καθημερινές ρεαλιστικές σκηνές της

⁹ Η ιστορία, τα κοινωνικά προβλήματα και η φύση αποτελούν τα βασικά θέματα της σύγχρονης Πεζογραφίας Β.λ. Α. Δελώνη. (1986:34)

ζωής του παιδιού και των ενηλίκων, καθώς και πολιτισμικές πανανθρώπινες αξίες.

στ) Τους Θρύλους και Μύθους: ο θρύλος έχει να κάνει με την προφορική παράδοση, πρόκειται για διάδοση αβέβαιης φήμης από γενιά σε γενιά. Ο μύθος είναι ευσύνοπτος, δεν έχει μεγάλη πλοκή, περιορίζεται σε ένα μόνο επεισόδιο, έχει σκοπό να διδάξει και κινείται στη σφαίρα του υψηλού και καταπληκτικού.

Β' ΠΟΙΗΣΗ

Σε έμμετρη ή ελεύθερη μορφή, με θέματα γύρω από το σχολείο, τη μόλυνση, τον πόλεμο, τον καταναλωτισμό κ.α.

Γ' ΘΕΑΤΡΟ

Μπορεί να έχει μορφή του Κουκλοθέατρου, θεάτρου σκιών (Καραγκιόζης), θεατρικού παιχνιδιού, Αντικειμενοθεάτρου, αλλά και Κλασικού θεατρικού έργου.

Δ' ΔΟΜΙΚΟ – ΜΕΛΕΤΗ

Είδη τα οποία δεν φτάνουν ποτέ στα παιδιά, επειδή αφορούν την εξέλιξη της παιδικής λογοτεχνίας, την κριτική αποτίμηση των επιτευγμάτων της.

Ε' ΤΟ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

Αφορά το σύνολο των εικόνων και άλλων διακοσμητικών κυρίως στοιχείων που ενταγμένα αρμονικά στο κείμενο έχουν σκοπό να το καταστήσουν ελκυστικότερο και προσιτότερο ή να το τεκμηριώσουν και να το προεκτείνουν στη σκέψη του ανθρώπου.

ΣΤ' ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΓΝΩΣΕΩΝ

Παρουσιάζουν δεδομένα, παρατηρήσεις, περιγραφές, εξηγήσεις και πληροφορίες με στόχο να βοηθήσει το παιδί να ανακαλύψει μέσα από τα πράγματα, τα γεγονότα και τα φαινόμενα, τις γενικότερες έννοιες που διέπουν το φυσικό και κοινωνικό κόσμο. Έχει δηλαδή μορφωτικό χαρακτήρα.

1.2. Το παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα στην Ελλάδα.

Όπως αναφέραμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, με τον όρο μυθιστόρημα εννοούμε μια μεγάλης εκτάσεως διήγηση για πραγματικά ή φανταστικά γεγονότα, που δίνει τη δυνατότητα στο συγγραφέα να ασχοληθεί με πολλές καταστάσεις να αναφερθεί σε πολλά γεγονότα και να διαπλάσει πολλούς ήρωες.¹⁰

Πρόκειται δηλαδή για έναν κόσμο που ενώ από την μια είναι αληθινός μόνο μέσα στον λογοτεχνικό χωροχρόνο, όπου αλληλεπιδρούν ένα πλήθος ηρώων πραγματοποιώντας ένα πλήθος πράξεων, από την άλλη πάλι, αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα και την ποικιλομορφία της ανθρώπινης κοινωνίας. Έτσι μέσα στο μυθιστόρημα συναντά κοινωνικά προβλήματα κοινωνικές τάξεις, αλλά και κοινούς θνητούς, ήρωες και αντιήρωες. Δηλαδή, ουσιαστικά είναι ένας μικρόκοσμος που αντικατοπτρίζεται μεγάκοσμο.

Η παραστατική δύναμη της περιγραφής, η επιτυχημένη διάπλαση των χαρακτήρων¹¹, αλλά και η άνετη πλοκή και η εξέλιξη του μύθου, καθώς επίσης η σωστή σύζευξη φαντασίας και πραγματικότητας και ύφος, θα λέγαμε πως αποτελούν τις βασικές αρετές ενός μυθιστορήματος, όπως αναφέρει ο Δελώνης (1991).

Ανεξάρτητα όμως από τις αρετές του, το μυθιστόρημα θεωρείται ένα από τα πιο δύσκολα είδη λογοτεχνικής γραφής καθώς απαιτεί ισόρροπη ανάπτυξη της σχέσης πραγματικότητας και φαντασίας, πολύπλευρη εμπειρία της ζωής, αφηγηματικό ταλέντο, αλλά κυρίως συγγραφικό ήθος.¹²

Στην προσπάθεια μας να μελετήσουμε την παρουσία του παιδικού μυθιστορήματος στην Ελλάδα, διαπιστώνουμε ότι η εδραίωση του ξεκίνησε μέσα στη δεκαετία του 60 και κατά τη δεκαετία του 70, αλλά κυρίως στην δεκαετία του 80 και έπειτα γνώρισε ιδιαίτερα μεγάλη άνθιση.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο ως την δεκαετία του 60, το μυθιστόρημα, σε σχέση με άλλα είδη της παιδικής λογοτεχνίας, θα λέγαμε πως παρουσιάζει πολύ μικρή παραγωγή. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στην έλλειψη σημαντικής πεζογραφικής παράδοσης στον τόπο μας,¹³ αλλά και στην απροθυμία των μεγάλων εκδοτικών οίκων να

¹⁰ Αυτό δεν είναι πάντα δεσμευτικό, υπάρχουν πολλά μυθιστορήματα με θέμα ένα γεγονός και έναν ή δύο ήρωες Βλ. Α. Δελώνη (1991:36)

¹¹ Οι χαρακτήρες των ηρώων του μυθιστορήματος, είναι ανάγκη να προβάλλουν υγιή πρότυπα συμπεριφοράς, τα οποία το παιδί θα υιοθετήσει κατά την διαδικασία μίμησης και ταύτισης με τους ήρωες.

¹² Λέγοντας συγγραφικό ήθος εννοούμε πως ο συγγραφέας που απευθύνεται σε παιδιά θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη του, ότι λειτουργούν μέσα από τη διαδικασία της μίμησης και ταύτισης προτύπου και για αυτό το λόγο δεν πρέπει να το οδηγεί σε δρόμους του κακού. Β.λ. Α. Δελώνη (1991:38).

¹³ Έτσι άλλωστε ερμηνεύεται και η παρουσία πολλών ξένων μυθιστορημάτων σε μετάφραση, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα που να μην αισθάνεται η ελληνική αγορά την ανάγκη να αναζητήσει πρωτότυπα έργα.

εκδίδουν πολυσέλιδα μυθιστορήματα νέων συγγραφέων, αφού κάλυπταν της ανάγκες με παραμύθια, ιστορίες, διηγήματα αλλά και με κλασικά έργα από την παγκόσμια παιδική λογοτεχνία όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (1991).

Στην ελάχιστη μυθιστορηματικοί παραγωγή της μεταπολεμικής περιόδου, το μυθιστόρημα κατά κανόνα παρουσίαζε έναν ιδεολογικό κόσμο αντίστοιχο και ανάλογο με το ιδεολογικό κόσμο της κοινωνίας στην οποία απευθυνόταν, ενώ παράλληλα συμβάδιζε με το σχολικό ανάγνωσμα και είχε στόχο τη δημιουργία ατόμων που θα ενεργούσαν προς την διαφύλαξη εκείνων των ιδανικών και των αξιών που η πατρίδα θεωρούσε ότι έπρεπε να διαφυλαχτούν και να διαδοθούν.

Έτσι τα θέματα που διαπραγματεύεται αναφέρονται στην μυθολογία, στην ζωή της πόλης και της υπαίθρου σε φανταστικές περιπέτειες αλλά και επιστημονικής φαντασίας και ιστορία.¹⁴

Κυρίαρχα χαρακτηριστικά του είναι: «ο διδακτισμός, η φυσιολατρία, το πατριωτικό πνεύμα, η ηθογραφία, το θρησκευτικό και οικογενειακό πνεύμα, η ηθικολογία». (Δελώνης :1986).

Μέσα στο οικογενειακό πρότυπο που προβάλλεται από το μεταπολεμικό μυθιστόρημα, τα μέλη λειτουργούν το καθένα έχοντας αναμφισβήτητους και προκαθορισμένους, τυπικούς και αμετάκλητους ρόλους. Η μητέρα έχει ως ρόλο την κάλυψη των βιολογικών κυρίως αναγκών, ενώ ο πατέρας έχει επωμιστεί το έργο του να καταστήσει το παιδί ικανό να διαχωρίζει το πρέπει από το μη πρέπει. Έχει το ρόλο του αρχηγού και στρέφει το ενδιαφέρον του αποκλειστικά στο αγόρι.

Ο κεντρικός ήρωας μπορεί να έχει την μορφή είτε του μικρού ήρωα, ο οποίος διακρίνεται για την τόλμη, την αυτοθυσία και την πίστη σε υψηλά ιδανικά, χωρίς ανθρώπινες αδυναμίες ανήκει στην υπερανθρώπινη σφαίρα,¹⁵ είτε του μικρού βιοπαλαιστή ο οποίος είναι ορφανός ή φτωχός και για αυτό το λόγο υποχρεώνεται να δουλέψει. Χαρακτηρίζεται από τιμότητα και εργατικότητα η οποία συνδέεται άμεσα με την ατομική ευημερία.

Μπαίνοντας στη δεκαετία του 60 παρατηρείται μια γενική στροφή σε όλα τα επίπεδα.¹⁶ Το ενδιαφέρον σιγά – σιγά αρχίζει να

Αυτή η ανάγκη θα συνειδητοποιηθεί μέσα στην δεκαετία του 50 και θα αποδώσει καρπούς στις δύο επόμενες δεκαετίες και κυρίως μετά το 1970. Β.λ. ΒΔ Αναγνωστόπουλο (1991:126).

¹⁴ Μικρός αριθμός έργων εκείνης της εποχής κυρίως τα ιστορικά διαβάζονται σήμερα γιατί άλλαξαν οι κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες Β.λ. ΒΔ Αναγνωστόπουλο (1991:128).

¹⁵ Η επιλογή των εμποδίων που θα δημιουργήσουν τις περιπέτειες του ήρωα δε γίνεται με βάση τους νόμους της λογικής. Το περιβάλλον (οικογένεια και κοινωνικό) παρακολουθεί τη δράση με συγκίνηση και εθνική υπερηφάνεια.

¹⁶ Κάτω από την επίδραση πολλών και διαφορετικών παραγόντων (μετακατοχική περίοδος ανασυγκρότησης, αστυφιλίας, εμφύλιος, άνοδος βιοτικού επιπέδου, μετανάστευση, δικτατορίας, διεκδικητικοί αγώνες των εργαζομένων, αλλαγή πολιτικού σκηνικού κ.α., το μυθιστόρημα άλλαξε στόχους, ύφος και ήθος. Β.λ. Α. Δελώνης (1986:33-34).

στρέφεται προς την ανθρώπινη διάσταση του ατόμου και στα σύγχρονα προβλήματα της κοινωνίας και γενικότερα του κόσμου.

Περίπου μέχρι τα μισά της δεκαετίας 70 η επιφανειακή ιδανική οικογένεια διατηρείται. Οι γονείς χαρακτηρίζονται από αντιδημοκρατικότητα, ενώ παράλληλα αγνοούν τα προβλήματα των παιδιών. Τα ίδια τα παιδιά γνωρίζουν και κατανοούν τα οικογενειακά προβλήματα και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες που θα οδηγήσουν στη λύση των δυσάρεστων οικογενειακών καταστάσεων.

Το σχολείο και η εκκλησία μαζί με τους εκπροσώπους τους σιγά – σιγά απομυθοποιούνται.

Σε κοινωνικά έργα προβάλλεται ο τύπος του ήρωα με υψηλή στάθμη νοημοσύνης. Δηλαδή, στη θέση του μικρού βιοπαλαιστή δημιουργείται ο μικρός διανοούμενος ανθρωπιστής, ο οποίος χαρακτηρίζεται από υψηλό αίσθημα ευθύνης, δημοκρατικό ήθος, γενικά ενδιαφέροντα, ενώ παράλληλα αγωνίζεται ενάντια στην κοινωνική αδικία.

Η έννοια της πατρίδας αρχίζει να υποχωρεί και το ενδιαφέρον στρέφεται στον άνθρωπο και στην κοινωνία. Μέσα στη γενικότερη ανακατανομή αξιών και στόχων, εγκαταλείπονται ο διδακτισμός, η ηθικολογία, η θρησκευτικότητα και η φυσιολατρία.

Η θεματολογία του μυθιστορήματος κινείται γύρω από τα ενδιαφέροντα αλλά και τα προβλήματα που απασχολούν το σύγχρονο παιδί και έχει της πηγές της στην ιστορία, τα κοινωνικά προβλήματα και τη φύση.¹⁷

Το διάστημα είναι ένα από τα θέματα που προβάλλονται, καλύπτοντας έτσι την ανάγκη του παιδιού να γνωρίσει το γαλαξιακό χώρο,¹⁸ να εμποτίσει τις γνώσεις του και να διευρύνει τον πνευματικό του ορίζοντα. «Τα διαστημόπλοια με τους πολύπλοκους μηχανικούς εξοπλισμούς καθώς και οι παράξενες διαστημικές στολές, γοητεύουν τα παιδιά και εξάπτουν τη φαντασία τους». (Αναγνωστόπουλος: 1988).

Στα πολιτικά γεγονότα της νεότερης πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας όπως η δικτατορία, αναφέρεται ένας μεγάλος αριθμός βιβλίων, με στόχο να γνωρίσουν τα παιδιά και οι νέοι τις ιστορικές περιπέτειες του λαού μας, αλλά και να αναπτύξουν την πολιτική τους κρίση.

Το θέμα περιβάλλον είναι από τα πιο συχνοεμφανιζόμενα. Το οικολογικό πρόβλημα, η ρύπανση της ατμόσφαιρας και των θαλασσών, η εξαφάνιση του πράσινου, η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος είναι ζήτημα που απασχολούν το σύγχρονο παιδί. Η προβολή τους στο

¹⁷ Η θρησκεία ως θεματικός πυρήνας περιορίζεται πλέον μόνο στα βιβλία που εκδίδονται από την εκκλησία.

¹⁸ Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται και η τηλεόραση η οποία προβάλλει σε παιδικές εκπομπές τις υπερφυσικές δυνάμεις του ανθρώπου Β.λ. ΒΔ Αναγνωστόπουλος (1988:78)

μυθιστόρημα δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να ευαισθητοποιηθεί αλλά και να ενεργοποιηθεί προς την αντιμετώπιση τους.

Η πληροφόρηση του παιδιού γύρω από τις ανακαλύψεις και τις εφευρέσεις του ανθρώπου, του αποκαλύπτουν το μεγαλείο του ανθρώπου.

Οι κοινωνικές, πολιτιστικές και πανανθρώπινες αξίες όπως η δικαιοσύνη, η ειρήνη, η ελευθερία, η αγάπη, η αλληλεγγύη, η φιλία, η συνεργασία, η ισότητα των δύο φύλων, που προβάλλονται στα μυθιστορήματα της δεκαετίας του 70 και έπειτα, ευαισθητοποιούν και αφυπνίζουν το παιδί.

Οι ήρωες των μυθιστορημάτων είναι απλοί, ρεαλιστές, ειλικρινείς και έχουν ανθρώπινες διαστάσεις. Εγκαταλείπονται τα ρομαντικά ή απίθανα δράματα, οι διδακτισμοί, τα πολλά κοσμητικά επίθετα. Τώρα πια κυριαρχεί η λιτότητα, η ακριβολογία και η σαφήνεια.

Στην δεκαετία του 80 και κυρίως από τα μέσα της και ύστερα γράφονται μυθιστορήματα πιο τολμηρά από ποτέ άλλωστε, κυρίως ως προς τα θέματα και τις τεχνικές αφηγήσεις.

Για τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παιδιού μυθιστορήματος που εμφανίζεται μετά τη δεκαετία του 1980, θα αναφερθούμε εκτενέστερα και με περισσότερες λεπτομέρειες στο τρίτο κεφάλαιο της εργασίας.

Επιγραμματικά αναφέρουμε πως τα θέματα που κυριαρχούν, εκτός από τα γνωστά ειρήνη – πόλεμος, επιστήμη και τεχνολογία, ενδοσχολική ζωή, ο Β' παγκόσμιος πόλεμος, η κατοχή, ο εμφύλιος, η δικτατορία, η αρχαιολογία κ.α. είναι το οικολογικό πρόβλημα – ρύπανση του περιβάλλοντος, τα ναρκωτικά, η βία στα γήπεδα, ο ρατσισμός η σεξουαλική ενημέρωση, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες η αναπηρία, το διαζύγιο, η υιοθεσία, η πάλη των τάξεων, η μετανάστευση, για το θάνατο, καθώς επίσης και θέματα που αφορούν την Ενωμένη Ευρώπη.

Εκτός όμως από τις θεματολογίες εξελίξεις, παρατηρούνται αλλαγές και στα υφολογικά στοιχεία. Αρχίζει δηλαδή να κυριαρχεί ο ρεαλισμός, το χιούμορ, ο συμβολισμός, η αλληγορία, κ.α. στα οποία θα αναφερθούμε με διεξοδικά σε επόμενα κεφάλαιο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.0: Τα είδη του παιδικού εφηβικού μυθιστορήματος.

Ανάλογα με τα θέματα που διαπραγματεύεται το παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα, μπορεί να διακριθεί σε ιστορικό, ηθογραφικό, μυθιστορηματική βιογραφία, ταξιδιωτικό, φανταστικό – περιπετειώδες, επιστημονικής φαντασίας και κοινωνικό.

Το κάθε είδος αναφέρεται σε διαφορετικά θέματα, θίγει διαφορετικά ζητήματα, έχει τα δικά του χαρακτηριστικά γνωρίσματα, τους δικούς του στόχους και σκοπούς και επιχειρεί να μεταδώσει, ανάλογα με το περιεχόμενο τα δικά του μηνύματα, στους αναγνώστες του.

2.1. Το Ιστορικό μυθιστόρημα

Με το ιστορικό μυθιστόρημα έχουν ασχοληθεί πάρα πολλοί μελετητές και σύμφωνα με τους περισσότερους «ιστορικό¹⁹ είναι το μυθιστόρημα, του οποίου η υπόθεση εκτυλίσσεται σε μια ορισμένη ιστορική περίοδο, που χρονικά τοποθετείται πολύ πριν από της στιγμή της συγγραφής (συχνά μια ή δύο γενεές πριν, μερικές φορές αρκετούς αιώνες) και στο οποίο καταβάλλεται προσπάθεια να αναπαρασταθούν πιστά οι συνήθειες και η νοοτροπία της περιόδου» (ΚΕΠΒ:1999).

Ένα μυθιστόρημα μπορεί να θεωρηθεί ιστορικό²⁰, όταν υπάρχει χρονική απόσταση ανάμεσα στο συγγραφέα και το θέμα του όπως αναφέρει ο Καλλέργης.²¹(1995).

Ο συγγραφέας του ιστορικού μυθιστορήματος έχει στόχο να συλλάβει την ιδιαίτερη φυσιογνωμία και το παλμό μιας εποχής που κρύβονται πίσω από τα γεγονότα, να παραστήσει τους τρόπους με τους οποίους εκείνη την εποχή αντικρίζει τη ζωή, την ιδιαίτερη ποιότητα της εμπειρία και της ευαισθησίας της, όπως αναφέρει ο ΚΕΠΒ²² (1999).

Για να πετύχει τους στόχους του, πρέπει να είναι οραματιστής, να γνωρίζει καλά να έχει πλούσια και δημιουργική φαντασία, την ικανότητα να παραδίδει στον αναγνώστη εκείνη την απροσδιόριστη γοητεία του παραμυθιού, την γλυκιά μέθη και νοσταλγία που μας μεταφέρει στον κόσμο του ονείρου εκμηδενίζοντας κάθε εσωτερική μας αντίσταση, να έχει ταλέντο και έμπνευση ώστε να μπορεί να συνδυάσει στο ίδιο κείμενο την αφήγηση, την περιπέτεια, τον λυρικό ρεμβασμό, την περιγραφή τον διάλογο και το φιλοσοφικό στοχασμό, χωρίς το κείμενο να χάσει την ιδιαιτερότητα του, όπως αναφέρουν οι Διαδρομές, τ.18 (1990).

Το παιδικό νεανικό ιστορικό μυθιστόρημα, γνώρισε μεγάλη άνθιση κατά την περίοδο του 1970 και εξής. «Το γεγονός οφείλεται, κατά κύριο λόγο στη διαμορφωμένη σε όλους πεποίθηση ότι, αν η γνώση του παρελθόντος ενισχύει την εθνική συνείδηση, το καλύτερο μέσο για την επίτευξη του σκοπού αυτού αποτελεί το ιστορικό μυθιστόρημα, επειδή με αυτό η ιστορική γνώση αφομοιώνεται άκοπα, καθώς προσφέρεται στον αναγνώστη μυθοπλαστικά και με τη μαγεία της τέχνης» (ΚΕΠΒ :1999).

Ο Ελληνισμός και η χώρα μας έζησαν μεγάλες χρονικές περιόδους (μετά την ίδρυση του Ελληνικού κράτους), σε πολεμική ένταση, σε εμφυλιοπολεμικές διενέξεις, σε κλίμα αμφισβήτησης πολιτικής,

¹⁹ Για το ορισμό του ιστορικού μυθιστορήματος βλ. και το παράθεμα που αναφέρεται στο βιβλίο του Η. Καλλέργη (1995:58) «ιστορικό είναι το μυθιστόρημα που έχει ως θέμα πρόσωπα και γεγονότα μιας περασμένης εποχής και δημιουργεί το ιδιαίτερο χρώμα του τόπου και του χρόνου» Α. Σαχίνης (1957:28).

²⁰ Δεν μπορεί να θεωρεί ιστορικό μυθιστόρημα αυτό που ασχολείται με γεγονότα και πρόσωπα της εφτάχρονης δικτατορίας, περιόδου που έχουμε ζήσει όλοι. Μπορεί να χαρακτηριστεί μαρτυρία όχι πάντως ιστορικό Βλ. Η. Καλλέργη (1995:59).

²¹ Ως παράθεμα στο βιβλίο του (1995:58), από τον Α. Σαχίνη (1957:25).

²² Βλ. και Διαδρομές τ.18 (1990:90-91)

κοινωνικής, γλωσσικής, θρησκευτικής που έγινε αιτία για ιστορικομυθιστορηματική παραγωγή.²³

Πρωτοπόρος του παιδικού ιστορικού μυθιστορήματος θεωρείται η Πηνελόπη Δέλτα. Στα έργα της προβάλλονται αξίες όπως η Ελλάδα, η εθνική συνείδηση, η προσωπική αρετή, η ορθοδοξία, το παιδί και η ανθυπαρξία του, η λαϊκή παράδοση και η ανδρεία.

Το ύψος της είναι επικό αλλά κυριαρχεί ο διδακτικός και η ηθικοποίηση του ατόμου. Πάντως τα έργα της υπήρξαν αποτέλεσμα προγραμματισμένης δουλειάς και όχι εμπνευσμένης γραφής.

Το ιστορικό μυθιστόρημα αντλεί τα θέματα του από όλες τις ιστορικές περιόδους του έθνους (από την προϊστορική Ελλάδα ως σήμερα), και αναφέρεται σε γεγονότα και πρόσωπα όλων σχεδόν των περιόδων της ελληνικής ιστορίας (αρχαία, βυζαντινή, τουρκοκρατία, 1821, σύγχρονη εποχή).²⁴

Έτσι έχουμε έργα που αναφέρονται στην προϊστορική Ελλάδα²⁵, στην προϊστορική θύρα,²⁶ στη χρυσή εποχή του Περικλή²⁷, στην εποχή των ελληνιστικών χρόνων²⁸, στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους²⁹, στη Βυζαντινή περίοδο³⁰, στη Φραγκοκρατία³¹ στο ξεσηκωμό του '21³² στον ελληνοβουλγαρικό πόλεμο,³³ στον Μικρασιατικό ελληνισμό³⁴, στη διπλή κατοχή (Γερμανών και Ιταλών)³⁵, στην περίοδο της δικτατορίας.³⁶

²³ Έτσι μέσα από το ιστορικό μυθιστόρημα προβλήθηκαν οι μεγάλες ιστορικές στιγμές της ελληνικής ιστορίας, τα ιδεώδη και τα πρόσωπα που τις ενσάρκωσαν.

²⁴ Παρόλα αυτά τα περισσότερα μυθιστορήματα αναφέρονται κυρίως στο Βυζάντιο και στο Εικοσιένα και όχι στην κατοχή και στην πρόσφατη δικτατορία και αυτό γιατί γύρω από το Βυζάντιο και το Εικοσιένα η χρονική απόσταση είναι μεγάλη και οι πηγές των γεγονότων ξεκαθαρισμένες. Αυτό βέβαια δε σημαίνει πως δεν υπάρχουν ή υστερούν τα μυθιστορήματα για τα υπόλοιπα θέματα.

²⁵ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:118), πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στην προϊστορική Ελλάδα είναι της Κ. Σίνου, (1977), «Στη χώρα των Μαμούθ».

²⁶ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:118), πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στην προϊστορική Θύρα είναι της Ν. Τζώρτζογλου (1978) «Όταν οργίζεται η γη».

²⁷ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:118-119) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στη χρυσή εποχή του Περικλή είναι του Κ Τζαμαλή (1972). «Στην Αθήνα του Περικλή».

²⁸ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:119) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στην εποχή των ελληνιστικών χρόνων είναι του Μ. Γραμμένου(1977) «Μέγας Αλέξανδρος. Τα παιδικά του χρόνια».

²⁹ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:119) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στους πρώτους χριστιανικούς χρόνους είναι της Ζ. Κανάβα (1978) «Λιοντάρια στον Ιππόδρομο».

³⁰ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:119) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στη Βυζαντινή περίοδο είναι της Γ. Ταρσούλη(1968) «Δύο ελληνόπουλα στα χρόνια του Νέρωνος».

³¹ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:121) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στη Φραγκοκρατία είναι του Ι. Κυθρεώτη (1979) «Τον καιρό του Λεοντόκαρδου».

³² Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:121) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στο ξεσηκωμό του 21 είναι του Α. Τροπαιάτη (1971) «Στα χρόνια της Σκλαβιάς».

³³ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:121) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στον Ελληνοβουλγαρικό πόλεμο είναι της Δ. Σωτηρίου (1978) «Μέσα στις φλόγες».

³⁴ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:121) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στο Μικρασιατικό Ελληνισμό είναι της Α. Νικολοπούλου. «Το τέλος ενός θρύλου».

³⁵ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:121) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται στη διπλή κατοχή (Γερμανών και Ιταλών) είναι της Ν. Τζώρτζογλου (1970) «Τομ. Τόμμυ και Σία».

³⁶ Από το βιβλίο του ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:121) πληροφορούμαστε ότι έργα που αναφέρονται

«Η σημασία του ιστορικού μυθιστορήματος γίνεται αντιληπτή, εάν αναλογιστούμε ότι αποτελεί μορφή αναδρομής στην ιστορία ενός έθνους. Η γνώση της ιστορίας είναι ουσιώδης προϋπόθεση για τη αντιμετώπιση του παρόντος και το σχεδιασμό του μέλλοντος». (Καλλέργης: 1995).

Μέσα από το ιστορικό μυθιστόρημα, το παιδί και ο νέος έχει την ευκαιρία να αποκτήσει την εθνική του ταυτότητα, να συνειδητοποιήσει δηλαδή ποιος είναι αλλά και ποιοι ήταν εκείνοι που με την ζωή και την δράση τους πρόσφεραν τη δική τους ζωή. Βοηθάει το παιδί να γνωρίσει τον εαυτό του μέσα από τα παραδείγματα του παρελθόντος και τις πράξεις των προγόνων του. Αναπλάθει την ελληνική ιστορία³⁷ με πειστικότητα και ευσυνειδησία.

Επιπλέον, φέρνει τα παιδιά και τους νέους σε επαφή με τα δεινά και τις καταστροφές που προκαλεί ο πόλεμος ενώ παράλληλα προβάλλεται η αξία της ειρήνης, ως υπέρτατο αγαθό της ζωής.

Προβάλλοντας πρότυπα προς μίμηση, την πάλη του Καλού εναντίον του Κακού, τη δράση και τις περιπέτειες των ηρώων, το ιστορικό μυθιστόρημα λειτουργεί ως μέσο διαπαιδαγώγησης, ενώ ταυτόχρονα συμπληρώνει την επίσημη ιστορία.³⁸

Το ιστορικό μυθιστόρημα, χρησιμοποιώντας την κλασική και γνήσια αφήγηση, την έκθεση ενός με απλά και στέρεα μέσα πραγματοποιώντας μια αναδρομή στην ιστορία, στην ουσία δηλαδή του ελληνισμού, δικαιώνει την αξία και τη χρησιμότητα του.

Ο σεβασμός και η προτεραιότητα της ιστορικής αλήθειας είναι αναγκαία.³⁹ Το παιδί πρέπει να αντιμετωπίζεται με ειλικρίνεια και να μην υποτιμάται. Η απόκρυψη της ιστορικής αλήθειας με ωραιοποιήσεις και εξιδανικεύσεις δεν έχει κανένα νόημα. Ακόμα και οι «μελανές σελίδες» της ελληνικής ιστορίας με όλες τις φρικαλεότητες πρέπει να αποκαλύπτονται στο παιδί και στο νέο. Διαφορετικά είναι σα να υποτιμάται η εμπιστοσύνη τους.

Οι ήρωες πρέπει να κινούνται ελεύθερα μέσα στον ιστορικό χώρο και το έργο πρέπει να είναι τρυφερό και μορφωτικό, όπως αναφέρουν οι Διαδρομές (1990).

στην περίοδο της δικτατορίας είναι της Μ. Κλίαφα (1975) «Οι πελαργοί θα ξανάρθουν».

³⁷ Τα ιστορικά γεγονότα παρέχουν μια γενικότερη ιστορική θέαση της ζωής και μονιμότερη μάθηση Βλ. ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1991:128).

³⁸ Την ατμόσφαιρα και το κλίμα μιας εποχής, το ήθος μιας κοινωνίας, δεν τα διασώζουν οι ιστορικοί αλλά οι μυθιστοριογράφοι της ιστορίας. Βλ. Διαδρομές, τ.18 (1990:93).

³⁹ Ο συγγραφέας «είτε ακολουθήσει γραμμικά την ιστορία, είτε την χρησιμοποιήσει σαν πλαίσιο που μέσα του θα εντάξει τους ήρωες και τις περιπέτειες τους, είτε εστιάσει το ενδιαφέρον του σε ένα πρόσωπο ή σε ένα μόνο γεγονός, τίποτε δεν τον εμποδίζει να δομήσει κάτι πρωτότυπο και προσωπικό, χωρίς να προσβάλλει την ιστορική αλήθεια Βλ. Διαδρομές τ.18 (1990:105)

2.2. Το Ηθογραφικό μυθιστόρημα

Το ηθογραφικό μυθιστόρημα, ασχολείται με την αξιοποίηση του λαογραφικού μας πλούτου, δηλαδή με τα ήθη και τα έθιμα, τους μύθους και τις παραδόσεις του λαού.

Αν και σε πολλά έργα κυριαρχεί το ηθογραφικό και το λαογραφικό στοιχείο, παρ' όλα αυτά το ηθογραφικό μυθιστόρημα δεν κατόρθωσε να δημιουργήσει παράδοση,⁴⁰ όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (1991).

Άρχισε να αναπτύσσεται μετά το 1880 «όταν σιγά – σιγά οι λογοτέχνες που ανήκουν στη Νέα Αθηναϊκή Σχολή, απομακρύνθηκαν από το Ρομαντισμό και το Ιστορικό μυθιστόρημα και στράφηκαν με ενδιαφέρον με τη βοήθεια και του λαογραφικού κινήματος στο συγκεκριμένο χώρο τους (την πόλη, το χωριό) και άντλησαν από εκεί τα θέματα τους.⁴¹» (Δελώνης:1991).

Αντλεί τα θέματα του από το χώρο της υπαίθρου, εστιάζεται σε περιγραφές ηθών και εθίμων, μελετάει τη συμπεριφορά των κατοίκων της ενδοχώρας, δηλαδή επικεντρώνεται στη μελέτη της εξωτερικής πλευράς και όχι στην ουσία, το μύθο και την εσωτερική διάπλαση των προσώπων.

Μπορεί να υπάρχουν πολλά παιδικά ηθογραφικά μυθιστορήματα που αναφέρονται στη ζωή του χωριού, σε παραδόσεις και σε έθιμα, αλλά το βάρος δεν πέφτει σε αυτό το ηθογραφικό στοιχείο.⁴²

Τα στοιχεία που επικρατούν είναι η περιγραφή και η δραματική ένταση ενώ ταυτόχρονα εμφανίζεται και η τάση υποχώρησης του επικού ηρωικού χαρακτήρα.⁴³

Το ηθογραφικό μυθιστόρημα μετά την άνοδο της αστικής τάξης στην Ελλάδα άρχισε σιγά – σιγά να υποχωρεί και να παραχωρεί τη θέση του στο αστικό μυθιστόρημα το οποίο από μια άποψη μπορεί να χαρακτηριστεί και ηθογραφικό.⁴⁴

⁴⁰ Στη μεταπολεμική περίοδο έχουμε μόνο τρία ηθογραφικά μυθιστορήματα «το κορίτσι του βουνού», «η φαντασμένη» «ο Πλανόγιανος» Βλ. ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1991:133-134).

⁴¹ Η αρχή έγινε με το «Λούκη Λάρα» (1879), του Δ. Βικελά, που στάθηκε και η αφορμή για την μετέπειτα γραφή πολλών ηθογραφικών μυθιστορημάτων Βλ. Α. Δελώνη (1991:61).

⁴² Το παιδικό ηθογραφικό μυθιστόρημα ακολουθούσε τη μοίρα του γεννήτορα του στην Εθνική Λογοτεχνία. Βλ. Α. Δελώνη (1991:62-63).

⁴³ Θα λέγαμε λοιπόν πως η ηθογραφία μπήκε στη ζωή της Νεότερης Ελλάδας, μαζί με το νατουραλισμό και το ρεαλισμό.

⁴⁴ Σε μεταγενέστερες εποχές και ιδιαίτερα στην παιδική λογοτεχνία, δεν έχουμε θεαματική παραγωγή, ίσως γιατί το είδος έχει πλέον υποχωρήσει αισθητά. Βλ. Α. Δελώνη (1991:62).

2.3. Η Μυθιστορηματική Βιογραφία.

Η Μυθιστορηματική βιογραφία λέγαμε ότι αποτελεί κατά κάποιο τρόπο κλάδο του ιστορικού μυθιστορήματος.

Περιλαμβάνει μυθιστορήματα που αναφέρονται σε ιστορικά πρόσωπα, σε μεγάλους άνδρες της ιστορίας, της θρησκείας, της επιστήμης, στη ζωή και στη δράση τους. Επίσης, αναφέρονται σε θαλασσοπόρους, εξερευνητές, ήρωες και ηρώιδες, μυθικούς ήρωες, κ.α.

Η παιδική μυθιστορηματική βιογραφία, είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες του παιδικού κοινού όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (1991).

Προπολεμικά λίγοι ήταν οι συγγραφείς που ασχολήθηκαν με αυτό το είδος.⁴⁵ Κατά την μεταπολεμική περίοδο κυκλοφόρησαν έξι μυθιστορηματικές βιογραφίες.

Έτσι λοιπόν, συμπερασματικά θα λέγαμε πως δημιουργήθηκε μια παράδοση πάνω σε αυτό το είδος, η οποία συνεχίζεται και διευρύνεται στα χρόνια που ακολουθούν, από το 1960 ως το 1980.

Τα έργα αυτά προκαλούν το ενδιαφέρον των νέων αναγνωστών τους γοητεύουν και εξάπτουν τη φαντασία τους ενώ ταυτόχρονα προβάλλουν ήρωες πρότυπα⁴⁶ προς μίμηση, ενισχύουν τον πατριωτισμό και το εθνικό φρόνημα, την πίστη στον άνθρωπο και στην πρόοδο, εμπνέουν φιλοδοξίες, όνειρα και αφυπνίζουν τη μιμητικότητα.

Η μυθιστορηματική βιογραφία εστιάζεται στην ανάδειξη ενός προσώπου και όχι μιας εποχής, στηρίζεται περισσότερο στην ιστορία και λιγότερο στη μυθοπλασία. Επιπλέον, ο συγγραφέας δεν ενεργεί παθητικά, ακολουθώντας δηλαδή τυφλά την ιστορία, αλλά μπορεί να μεταβάλλει κάποια δεδομένα της χωρίς φυσικά να παραβλέπεται η ιστορική αλήθεια, ή ακόμα και να συμπληρώσει κάτι ώστε να έχουμε μια ολοκληρωμένη εικόνα της ζωής ενός προσώπου.

«Η μυθιστορηματική βιογραφία μετουσιώνει την ιστορία σε λογοτεχνία, δηλαδή χρησιμοποιεί τη γλώσσα με τρόπο που απευθύνεται όχι μόνο στη λογική αλλά και στο συναίσθημα του αναγνώστη». (Διαδρομές: 1990).

⁴⁵ Ενδεικτικά αναφέρουμε την Π. Δέλτα «Η ζωή του Χριστού» την Ειρ. Γαλανού, «Θεόδωρος Κολοκοτρώνης» Βλ. Α. Δελώνη (1991:137).

⁴⁶ Από την εθνική ιστορία και η λαϊκή παράδοση.

2.4. Το Ταξιδιωτικό μυθιστόρημα.

Τα θέματα που διαπραγματεύεται το παιδικό ταξιδιωτικό μυθιστόρημα έχουν να κάνουν με την ελληνική φύση, με τα τοπία και όλες τις ομορφιές που αυτή διαθέτει. Έτσι αναφέρεται στα βουνά, στα δάση, στις θάλασσες, στα ποτάμια, στα νησιά, στους αρχαιολογικούς και ιστορικούς χώρους της Ελλάδας.

«Το είδος αυτό δε βρίσκεται σε ιδιαίτερη άνθιση, όχι πως δεν αρέσει στα παιδιά, αλλά ίσως ο χώρος που κινείται είναι περιορισμένος και δε δίνει πολλές, αφορμίσεις στους συγγραφείς μας». (Αναγνωστόπουλος :1998).

Ένας ακόμη λόγος που το παιδικό ταξιδιωτικό μυθιστόρημα, δεν αναπτύχθηκε πάρα πολύ, θα λέγαμε πως είναι η τηλεόραση και ο κινηματογράφος.

Το παιδί μέσα από την τηλεόραση και τον κινηματογράφο, μέσα από τη γοητεία ⁴⁷ αλλά και τις δυνατότητες που του προσφέρει η εικόνα, έχει την ευκαιρία να γνωρίσει και να αντλήσει πληροφορίες σχετικά με τον πολιτισμό, τα διάφορα τοπία, τα βουνά, τις θάλασσες, τα νησιά τους αρχαιολογικούς χώρους και την ελληνική φύση γενικότερα, στενεύοντας έτσι τα λογοτεχνικά του ενδιαφέροντα.

Επίσης, η ανάπτυξη του τουρισμού που ανήκει σήμερα δυνατή τη γνώση τόπων και ανθρώπων, συμβάλλει στη μειωμένη παραγωγή ταξιδιωτικών μυθιστορημάτων.

Η αξία αυτού του είδους ⁴⁸ είναι ιδιαίτερα πολύτιμη καθώς προσφέρει στο παιδί τη δυνατότητα να γνωρίσει αλλά και να αγαπήσει την Ελληνική γη, την πατρίδα του. Φέρνει το παιδί σε επαφή με την ιστορία και τις ομορφιές του τόπου του, του τόπου που γεννήθηκε και μεγάλωσε. ⁴⁹ Ακόμα έχει την ευκαιρία να πληροφορηθεί και να μάθει για τον πολιτισμό και τα μνημεία του τόπου του τα ήθη και τα έθιμα. Γενικότερα το είδος αυτό προσφέρει σημαντικές γεωγραφικές και περιβαλλοντικές γνώσεις.

⁴⁷ Η δύναμη της εικόνας γοητεύει το παιδί και προσελκύει ευκολότερα το ενδιαφέρον του.

⁴⁸ Αντιπροσωπευτικά έργα είναι "Μιλούν τα βουνά" του Γ. Σακκά «Ο Υμηττός». «το μυστικό του ευλογημένου νησιού», της Γ Πατεράκη, κ.α β.λ. ΒΔ Αναγνωστόπουλου (1998:140).

⁴⁹ Εννοείται όταν δεν καταλήγει να γίνει τουριστικός οδηγός.

2.5. Το Φανταστικό – περιπετειώδες μυθιστόρημα.

Το φανταστικό – περιπετειώδες μυθιστόρημα είναι το πιο αγαπητό παιδικό λογοτέχνημα, διότι συνδυάζει με τρόπο μοναδικό το πραγματικό με το φανταστικό, το επιστημονικό με το μυθικό και το μυστήριο με την περιπέτεια.⁵⁰

Τα μυθιστορήματα αυτού του είδους αναφέρονται σε περιπέτειες που λαμβάνουν χώρα σε διάφορους άγνωστους τόπους, σε απρόοπτα και σε εξερευνήσεις.

«Στην προπολεμική βιβλιογραφία της παιδικής μας λογοτεχνίας δε βρίσκουμε παρά δύο – τρία μυθιστορήματα παρόμοιου χαρακτήρα» (Αναγνωστόπουλος :1991).

Μετά τον εμφύλιο υπάρχει μια έξαρση γραφής περιπετειώδους μυθιστορημάτων.⁵¹ Κατά τη μεταπολεμική περίοδο το φανταστικό περιπετειώδες μυθιστόρημα παρουσιάζει ιδιαίτερη έξαρση.⁵²

Γενικότερα η στροφή αυτή που συνεχίζεται στη δεκαετία του 60 αλλά κυρίως μετά το 1970 θα λέγαμε ότι οφείλεται στην πρόοδο της τεχνολογίας και στις νέες κατακτήσεις της επιστήμης, στην ανάγκη να γνωρίσουν τα παιδιά και οι νέοι μακρινούς και άγνωστους εξωτικούς τόπους, καινούριους ανθρώπους, διαφορετικούς τρόπους ζωής.

Ένας ακόμη λόγος της έξαρσης που παρατηρείται σε αυτό το είδος είναι το γεγονός ότι επειδή μεσολάβησε μια σκληρή περίοδος (πόλεμος – κατοχή – εμφύλιος) τόσο τα παιδιά όσο και οι μεγάλοι αισθανόντουσαν την ανάγκη να διαβάσουν φανταστικές διηγήσεις και ιστορίες ως αντίβαρο της πικρής και δύσκολης ζωής, όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος. (1991).

Άλλοι λόγοι είναι το πλήθος των μεταφρασμένων έργων με παρόμοιο περιεχόμενο που έδιναν πλούσια ερεθίσματα στους έλληνες συγγραφείς, η έξαρση λαϊκών εκδόσεων με ανάλογα θέματα και ίσως το γεγονός ότι οι συγγραφείς επηρεάστηκαν από τη δόξα των συναδέλφων τους στην παραλογοτεχνία για παιδιά και θέλησαν να γράψουν και αυτοί έργα που θα είχαν παρόμοια απήχηση.

Ο πιο σημαντικός όμως λόγος είναι ότι τα παιδιά περισσότερο από όλα τα είδη αγαπούν το φανταστικό και την περιπέτεια και ειδικά τα παιδιά που είναι πάνω από δέκα ετών και πολύ περισσότερο τα αγόρια. Σε αυτή την ηλικία συνήθως τα παιδιά διαμορφώνουν τα ατομικά τους ενδιαφέροντα και επιθυμούν να ανεξαρτητοποιηθούν και να διαφοροποιηθούν από τη ομάδα. Τους αρέσουν ιδιαίτερα οι φανταστικές

⁵⁰ Η περιπέτεια και το μυστήριο ήταν πάντοτε γοητευτικά και ελκυστικά στα παιδιά καθώς τους έδιναν τη δυνατότητα να μεταφερθούν σε κόσμους μυθικούς.

⁵¹ Αλλά μόνο στο είδος της παιδικής παραλογοτεχνίας παρουσιάζεται αυτή η έξαρση.

⁵² Στην μεταπολεμική περίοδο γράφονται δέκα μυθιστορήματα αυτού του είδους, όλα πρωτότυπα, από οχτώ συγγραφείς Βλ.Δ Αναγνωστόπουλου (1991:134).

περιπέτειες και οι διασκεδαστικές ιστορίες που κεντρίζουν τη φαντασία τους και κρατούν αμείωτο ενδιαφέρον τους.

Στην ηλικία των έντεκα με δώδεκα ετών λειτουργεί περισσότερο η ταύτιση και η μίμηση με ήρωα.

Σε παγκόσμια κλίμακα, οι μεγάλοι δάσκαλοι του είδους είναι ο Ιούλιος Βέρν, ο Μάρκ Τουάν, ο Ντανιέλ Ντιφόου και άλλοι.

Στην Ελλάδα χαρακτηριστική εκπρόσωπος του είδους είναι η Αλίκη Γουλιμή.⁵³

⁵³ Ανήκει στη μεταπολεμική γενιά των συγγραφέων έχει γράψει πλήθος μυθιστορημάτων αυτού του είδους, κατορθώνοντας να κεντρίσει τη φαντασία των παιδιών. Κάποια χαρακτηριστικά της έργα είναι: ο χαμένος θησαυρός (1962). Το μυστικό του κόκκινου σπιτιού (1960). Αόρατη σελίδα (1985). Κ.α.

2.6. Το μυθιστόρημα Επιστημονικής Φαντασίας.

Αρκετοί είναι οι συγγραφείς που έχουν προσπαθήσει να δώσουν έναν ορισμό για το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας, προσεγγίζοντας το ο καθένας από τη δική του οπτική γωνία με αποτέλεσμα ο κάθε ορισμός να έχει τη δική του ισχύ και να αντανακλά διαφορετικές αξίες.

Ένας πρόχειρος ορισμός είναι ότι «η κατηγορία αυτή εμπεριέχει κείμενα που αναφέρονται σε κάτι που δεν έχει συμβεί ακόμα ίσως κάποια μέρα να συμβεί». ⁵⁴ (Παπαντωνάκης:2001).

Πατέρας του παιδικού μυθιστορήματος επιστημονικής φαντασίας, θεωρείται ο Πέτρος Πικρός με το έργο του «από τον κόσμο που φεύγει στον κόσμο που έρχεται». ⁵⁵

Το είδος αυτό, δεν ξαναεμφανίστηκε από το 1930 ως το 1970 περίπου ⁵⁶ και ουσιαστικά στη χώρα μας καλλιεργήθηκε και αναπτύχθηκε μετά το 1975 με βασική εκπρόσωπο του είδους τη Λίτσα Ψαραύτη. ⁵⁷

Τα παιδικά κείμενα επιστημονικής φαντασίας είναι ιδιαίτερα δύσκολα και πολύπλοκα επειδή απαιτούν από το συγγραφέα πέρα από την γνώση της παιδικής ψυχής, ένα πνεύμα προφητικό και ενορατικό αλλά και τη γνώμη της σύγχρονης τεχνολογίας και των επιστημονικών δεδομένων προκειμένου να φανεί πειστικός και αληθοφανής. ⁵⁸ Ο συγγραφέας πρέπει να πείσει τον αναγνώστη για να πετύχει τη συναισθηματική του ανταπόκριση. ⁵⁹

Επιλέον αν λάβουμε υπ' όψη μας πως ο κόσμος δε χαρακτηρίζεται μόνο από τεχνολογικές επιτεύξεις και ανακαλύψεις αλλά και από ανακατατάξεις στα όνειρα, στις συνήθειες και στις σχέσεις των ανθρώπων, τότε ο συγγραφέας πρέπει να είναι σε θέση να συνδέσει τα τεχνολογικά επιτεύγματα και δημιουργήματα με τους ανθρώπους τα δημιούργησαν και τα τελειοποίησαν ώστε να προσφέρει στους αναγνώστες του μια ολοκληρωμένη εικόνα του αυριανού κόσμου.

Στη σημερινή εποχή τα παιδιά και οι νέοι πέραν από το βιβλίο έχουν και άλλες πηγές πληροφόρησης όπως είναι το σχολείο, οι

⁵⁴ Το πρόβλημα του ορισμού ουσιαστικά παραμένει και οι προσπάθειες να οριστεί το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας δεν έχουν εκλείψει.

⁵⁵ Ένα γνήσιο μυθιστόρημα με καθαρά λογοτεχνικά υλικά, το πρώτο στο χώρο της παιδικής επιστημονικής φαντασίας.

⁵⁶ Στο μεσοδιάστημα κυριαρχούν τα έργα του Ιουλίου Βερν.

⁵⁷ Αντιπροσωπευτικά έργα της είναι «Με την Ανδρομέδα στο γαλάζιο πλανήτη» (1980) και «Οι Άγγελοι του ουρανού» (1981).

⁵⁸ Ο συγγραφέας κειμένων επιστημονικής φαντασίας πρέπει να προσπαθήσει να πείσει τους αναγνώστες του, ότι ο κόσμος που περιγράφει και που δεν είναι καθόλου οικείος είναι ακριβώς όπως τον περιγράφει.

⁵⁹ Αν ο αναγνώστης δεν πιστεύει την ιστορία, δε θα ενδιαφερθεί για αυτή και δεν θα έχει καμία συναισθηματική ανταπόκριση.

ηλεκτρονικοί υπολογιστές⁶⁰ και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης που έχουν αντικαταστήσει κατά κάποιο τρόπο το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας.

Η μυθολογία στην εποχή μας τείνει να εγκαταλειφθεί και για αυτό το λόγο το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας μπορεί να αποτελέσει το μέσο που θα γεμίσει το κενό της εγκατάλειψης της μυθολογίας και επιπλέον μπορεί να εξηγήσει το σημερινό κόσμο στα παιδιά και στους νέους καθώς και τι πρόκειται να συμβεί στο μέλλον με ασφαλέστερο τρόπο, όπως αναφέρει ο Παπαντωνάκης (2001).

Εκτός όμως από τα παραπάνω, εκφράζει την τάση του ανθρώπου να εξερευνήσει το Άπειρο, να κατακτήσει το διάστημα, να πραγματοποιήσει διαπλανητικά ταξίδια με πυραύλους, διαστημόπλοια κ.α. Αποτελεί το μέσο που θα δώσει απαντήσεις σε μεγάλα ερωτηματικά όπως η ζωή, ο θάνατος, ο θεός, πληροφορίες για την ατμόσφαιρα, τη ύλη, τις μηχανές, τα αστέρια, αλλά και λύσεις σε μεγάλα και καυτά προβλήματα που απασχολούν το σύγχρονο άνθρωπο όπως η μόλυνση του περιβάλλοντος, το ενεργειακό πρόβλημα, η αύξηση της θερμοκρασίας της γης, τα πυρηνικά, ζητήματα βιοιατρικής όπως η κλωνοποίηση κ.α.

Είναι πιθανό να αποτελέσει «το έναυσμα για νέες ελπίδες για το μέλλον, ώστε να ασχοληθεί ο άνθρωπος με την κοινωνία, την οικονομία και τα οικολογικά προβλήματα». (Παπαντωνάκης :2001).

Το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας θα λέγαμε πως έχει χαρακτήρα διεπιστημονικό καθώς η λογοτεχνία συνδέεται με τις φυσικές επιστήμες, την ιατρική, τη βιολογία, την τεχνολογία, την κοινωνιολογία, τα μαθηματικά, τη ψυχολογία και γενικότερα με τις ανθρωπιστικές επιστήμες.

Μπορούμε να διακρίνουμε τα κείμενα επιστημονικής φαντασίας, σε κείμενα που στηρίζονται στην επιστήμη της Παλαιοντολογίας,⁶¹ ή αναφέρονται στην Παλαιοντολογία και συχνά σχετίζονται με τη μηχανή του χρόνου⁶² ή κινούνται γύρω από τη μηχανή του χρόνου. Τα κείμενα αυτά σχετίζονται με την επιστήμη ενώ είναι χαρακτηριστική η παρουσία της φαντασίας κατά τη μυθοπλασία. Αποτελούν ένα «καλυμμένο» βιβλίο γνώσεων και εντάσσονται στο μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας αφού αποτυπώνουν την προσπάθεια του ανθρώπου να γνωρίσει τον κόσμο που ζει ή που έζησε, όπως αναφέρει ο Παπαντωνάκης (2001).

⁶⁰ Η χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών στη δημιουργία οπτικών και άλλων εφέ σε ταινίες κυρίως επιστημονικής φαντασίας όπως ο πόλεμος των άστρων, το Jurassic Park κ.α αυξάνει την πειστικότητα και το βαθμό ρεαλισμού των ταινιών αυτού του είδους Βλ. Γ.Δ. Παπαντωνάκη, (2001:27).

⁶¹ Με τη διευκρίνιση ότι θεωρούμε ως επιστημονικής φαντασίας και τα κείμενα εκείνα που αναφέρονται στην επιστήμη της Παλαιοντολογίας, εφόσον λειτουργούν στην εξέλιξη της ιστορίας οι μηχανισμοί της φαντασίας Βλ. Γ.Δ. Παπαντωνάκη, (2001:51). Αντιπροσωπευτικό έργο είναι της Σίνου «Στη χώρα των μαμούθ».

⁶² Αντιπροσωπευτικό έργο είναι της Κ. Σίνου «Η μηχανή στο υπόγειο».

Μια άλλη κατηγορία αυτού του είδους των κειμένων είναι τα κείμενα που αναφέρονται στις μηχανές και σε άλλες εφευρέσεις. Έτσι έχουμε κείμενα που με θέμα τα ρομπότ με σοβαρό ή χιουμοριστικό περιεχόμενο⁶³ και κείμενα που με τη μηχανή του χρόνου μεταφέρουν τους ήρωες σε άλλες εποχές,⁶⁴ όπως αναφέρει ο Παπαντωνάκης (2001).

Επίσης μπορούν να διακριθούν σε κείμενα με περιπετειώδες περιεχόμενο. Κείμενα που εξαιτίας της μόλυνσης οι επιζώντες ζουν κάτω από τη γη, κείμενα διαστημικά όπου πραγματοποιούνται διαπλανητικά ταξίδια⁶⁵ και κείμενα όπου εξωγήινοι επισκέπτονται τη γη,⁶⁶ όπως αναφέρει ο Παπαντωνάκης (2001).

Και η τελευταία κατηγορία περιλαμβάνει κείμενα που αναφέρονται σε ιδιαίτερα τολμηρές και προωθημένες θέσεις της επιστήμης⁶⁷ όπως είναι η μεταμόσχευση κυττάρων στον ανθρώπινο εγκέφαλο, όπως αναφέρει ο Παπαντωνάκης (2001).

Πάντως, μπορεί η ελληνική παιδική λογοτεχνία να μην έχει στην κατοχή της πολλά έργα επιστημονικής φαντασίας, αλλά τα κείμενα που έχουν γραφεί για παιδιά διακρίνονται για την Ελληνικότητα τους και είναι πραγματικά αξιόλογα.⁶⁸

Γενικά στα κείμενα επιστημονικής φαντασίας αποφεύγονται οι υφολογικές ακρότητες, ο μακροπερίοδος λόγος και η μειωμένη παρουσία του ρήματος. Αντίθετα, προτιμάται η συχνή χρήση του ρήματος και ο διάλογος, στοιχεία που κάνουν το λόγο πιο κατανοητό και πιο παραστατικό. Το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται δεν είναι σύνθετο και εξεζητημένο για να γίνεται κατανοητό από τα παιδιά.

Οι χαρακτήρες συνδέονται άμεσα με την ιδεολογία, το θέμα και την πλοκή. Οι πράξεις τους ταιριάζουν με αυτές της πραγματικής ανθρώπινης συμπεριφοράς. Μπορούμε να τους διακρίνουμε σε επίπεδους, δυναμικούς στατικούς και σφαιρικούς χαρακτήρες⁶⁹ οι οποίοι είναι και οι μόνοι που αναπτύσσονται πλήρως κατά την εξέλιξη της ιστορίας.

Η πλοκή περιέχει συγκρούσεις ένταση και δράση, στοιχεία που κεντρίζουν το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Και το χιούμορ, η τρυφερότητα και η απουσία του διδακτισμού είναι κάποια από τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας.

⁶³ Αναφέρουμε ενδεικτικά το «Εγώ, το σούπερ ρομπότ» της Ε. Βαλαβάνη και το «Ένα τρελούτσικο ρομπότακι» του Χ. Σακελαρίου.

⁶⁴ Λ.χ. «Τα παιδιά των Μουλτιβόλων» της Χ. Σημάτου.

⁶⁵ Αντιπροσωπευτικό έργο είναι της Ν Τζώρτζογλου, «Εδώ Σελήνη. Εδώ Ουρανός. Εδώ Κρόνος».

⁶⁶ Λ.χ. «ο Εε από τα άστρα» του Μ. Κονταλέων.

⁶⁷ Αντιπροσωπευτικό έργο είναι της Κ. Σίνου «Το μεγάλο πείραμα».

⁶⁸ Αξίζει να αναφέρουμε πως το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας για ενήλικες γνώρισε μεγάλη άνθηση αν και παλαιότερα το θεωρούσαν παραλογοτεχνία.

⁶⁹ Η διάκριση αυτή έχει γίνει από τη Rebecca Lukens Βλ. Γ.Δ. Παπαντωνάκη (2001:71).

2.7 Το Κοινωνικό μυθιστόρημα.

Το κοινωνικό μυθιστόρημα αντιμετωπίζει τον άνθρωπο σαν κομμάτι της πραγματικότητας.⁷⁰ Τον βλέπει μέσα στην κοινωνία της εποχής του και του τόπου του. Αποτελεί μέλος μιας ομάδας που η υφή της προσδιορίζεται από διάφορους κοινωνικούς και οικονομικούς όρους.

Πρωτοπόρος του παιδικού κοινωνικού μυθιστορήματος θεωρείται ο Πέτρος Πικρός.⁷¹ Τα έργα του «εκφράζουν τη βαθιά σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο και βοηθούν το άτομο να συνειδητοποιήσει τις δυνατότητες του και να συμβάλλει στη μεταμόρφωση της κοινωνίας και της ζωής. Γιατί το άτομο δεν είναι ανεξάρτητο από την κοινωνία και όλες του οι ενέργειες είναι συναρτημένες με εκείνες του συνόλου, όπως και όλοι οι κοινωνικοί αγώνες είναι και δική του υπόθεση» (Ε.Π.Λ.:1986).

Από το 1934 που ο Πέτρος Πικρός έγραψε το τελευταίο παιδικό κοινωνικό μυθιστόρημα, πέρασαν τριάντα περίπου χρόνια για να ξαναεμφανιστεί αυτό το είδος μυθιστορήματος. Λόγοι που συντέλεσαν στη μακρόχρονη απουσία είναι οι πόλεμοι, η μεταξική δικτατορία, η οικονομική αποσταθεροποίηση, η ανακατάταξη των αξιών, η αλλαγή στη δομή της κοινωνίας, ο εμφύλιος, οι εξορίες, η δικτατορία.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο δεν υπάρχουν μυθιστορήματα με έντονο κοινωνικό προβληματισμό. Κυριαρχεί ο διδακτισμός αλλά παρ' όλα αυτά θίγονται και κάποια προβλήματα των νέων, όπως είναι η επαγγελματική αποκατάσταση, οι κίνδυνοι της μεγάλης πολιτείας για το αγόρι και το κορίτσι, η έλλειψη πίστης στο Θεό, η διάθρωση των νέων από το κινηματογράφο και το κακό έντυπο, η δυστυχία, η πείνα⁷², κ.α. όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (1991).

Μετά τη δεκαετία του 70 το κοινωνικό μυθιστόρημα αρχίζει να σέβεται το παιδί και να το αντιμετωπίζει με σοβαρότητα και ρεαλισμό. Σκοπός του είναι να βοηθήσει τον άνθρωπο να συνειδητοποιήσει τη θέση του και το ρόλο του μέσα στην κοινωνία ώστε να μπορέσει να αλλάξει τον κόσμο.

Θα λέγαμε λοιπόν πως το κοινωνικό παιδικό μυθιστόρημα δεν βλέπει τους ήρωες του ως άτομα ανεξάρτητα από την κοινωνική ομάδα αλλά ενταγμένα μέσα σε αυτή. Οι περιπέτειες που αντιμετωπίζουν δεν είναι υπόθεση προσωπική, αλλά υπόθεση ολόκληρης της ομάδας.

Ακόμα βοηθάει τα άτομα να συνειδητοποιήσουν την κοινωνική τους θέση και ανάλογα με το χαρακτήρα τους να συμβάλλουν στη βελτίωση των όρων της ζωής κοινωνικής ομάδας.

⁷⁰ Εννοούμε την οικονομική – κοινωνική – πολιτική πραγματικότητα η οποία διαρκώς εξελίσσεται.

⁷¹ Ο οποίος κληροδότησε στα ελληνόπουλα λίγα αλλά εκλεκτά κοινωνικά μυθιστορήματα υποδείγματα ύφους και γραφής. Βλ. Ε.Π.Λ. (1986:85).

⁷² Λίγα είναι τα έργα με προοδευτικές κοινωνικές αντιλήψεις Β.λ Β.Δ. Αναγνωστοπούλου. (1991:132).

Επιπλέον «αποφεύγει τα κηρύγματα ή τη συνθηματολογία και την κοινωνική διδαχή, πιστεύοντας ότι η ίδια η ζωή διδάσκει» (Ε.Π.Α.:1999).

Οι ήρωες του μπορεί να είναι παιδιά ή μεγάλοι, αλλά οι διαλεκτικές σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ τους, να μπορούν να κατανοηθούν από τα παιδιά.

Τέλος αποφεύγει τις περιστασιακές αναφορές σε πολιτικά θέματα και κομματοποιήσεις.⁷³

«Περισσότερο ενδιαφέρει ο πλουτισμός του ψυχικού κόσμου των παιδιών με τις εμπειρίες, τις σκέψεις, τις εικόνες, τις καταστάσεις που οι λογοτέχνες είναι σε θέση να τους παρουσιάσουν προσφέροντας ευκαιρίες για ταύτιση»⁷⁴ (Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου:1990).

Το κοινωνικό μυθιστόρημα που απευθύνεται σε εφήβους γνωρίζει μεγάλη άνθιση στις μέρες μας.

Το εύρος των θεμάτων που διαπραγματεύεται το κοινωνικό μυθιστόρημα εκτείνεται σε σύγχρονα θέματα κοινωνικού προβληματισμού, όπως οι ανθρώπινες σχέσεις και τα ατομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο καθένας. Οι σχέσεις των γονέων με τα παιδιά, η υιοθεσία, το διαζύγιο, (για το οποίο θα μιλήσουμε στο τέταρτο κεφάλαιο εκτενέστερα), οι συγκρούσεις μεταξύ παιδιών και γονέων, η ορφάνια, οι σχέσεις των παιδιών, η φιλία η εφηβεία, το ερωτικό στοιχείο, οι σχέσεις παιδιών και ενηλίκων, οι σχέσεις δασκάλων και μαθητών, παιδιά με ειδικές ανάγκες. Άλλα θέματα είναι τα ναρκωτικά, το AIDS, η βία ο ρατσισμός, το οικολογικό πρόβλημα, το αίτημα για σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών, η επιστήμη και η σύγχρονη τεχνολογία, το θέμα ειρήνη – πόλεμος, τα ανθρώπινα δικαιώματα και η ανεργία.

Άρα, λοιπόν θα λέγαμε πως το κοινωνικό μυθιστόρημα, καλύπτει όλα τα θέματα που στις μέρες μας απασχολούν το σύγχρονο παιδί και το σύγχρονο νέο.

Στα πλαίσια του κοινωνικού μυθιστορήματος μπορούμε να εντάξουμε και το κοινωνικό – πολιτικό μυθιστόρημα που ουσιαστικά εμφανίζεται μετά το 1974. και αυτό οφείλεται στις μεγάλες κοινωνικό – πολιτικές αλλαγές που σημειώνονται στην Ελλάδα, όπως είναι η πτώση της δικτατορίας, η μεταπολίτευση, η έξαρση του ειρηνικού κινήματος, το οικολογικό πρόβλημα, οι οικονομικές αναδιαρθρώσεις, οι αλλαγές στο διεθνές πολιτικό σκηνικό, αλλά και η ανάπτυξη της Τεχνολογίας⁷⁵ όπως αναφέρει ο Δελώνης. (1991).

⁷³ Για το παιδί είναι αδιανόητο κάθε είδους πολιτική σκοπιμότητα. από αυτές που διέπουν την πολιτική ζωή Β.λ. Ε.Π.Α. (1999:158).

⁷⁴ Έτσι τα παιδιά θα αποκτήσουν την ικανότητα να μπαίνουν στη θέση των άλλων, μια ικανότητα πολύτιμη που θα τα βοηθήσει να έχουν κατανόηση και να ζουν σε αρμονία με τους συναθρώπους τους και την κοινωνία τους. Β.λ. Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου. (1990:132).

⁷⁵ Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας επηρέασε και έφερε αλλαγές σε όλους τους τομείς της σύγχρονης κοινωνίας, στην πολιτική, στην οικονομία, στην εκπαίδευση, στη φιλοσοφία της ζωής. Κ.α.

Το κοινωνικό πολιτικό μυθιστόρημα, σε αντίθεση με το ηθογραφικό εμβαθύνει στις αιτίες και τα αιτιατά των γεγονότων. Προβαίνει «σε μια ανατομία της εποχής, σε μια τομή του χαρακτήρα, σε έξαρση του ενδιαφέροντος για συλλογική ευθύνη»⁷⁶ (Δελώνης: 1991).

Έτσι το παιδί οδηγείται στην υπεύθυνη αντιμετώπιση μεγάλων σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων⁷⁷ όπως είναι η καταπίεση των λαών η ειρήνη, η ρύπανση του περιβάλλοντος και πολλά άλλα.

Από το «εγώ» το παιδί σιγά – σιγά μετακινείται στο «εμείς» χωρίς όμως βέβαια να χάνει την παιδικότητα, τη δροσιά και το χιούμορ του.

⁷⁶ Ο συγγραφέας οδηγεί το προβληματισμό για παιδί στην αυτογνωσία και την ανάληψη της ευθύνης του στα όρια ενός κόσμου συνεργαζόμενου, ενός κόσμου που ανησυχεί για το μέλλον του Β.λ. Α. Δελώνη (1991.47).

⁷⁷ Υπάρχει μια ανάπτυξη παγκόσμιας συνείδησης, χωρίς όμως το παιδί να χάνει από τα μάτια του την εθνικότητα του Β.λ. Α. Δελώνη (1991.47).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.0. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος μετά τη δεκαετία του 1980.

Το παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα μετά τη δεκαετία του 1980 παρουσίασε αρκετές και μεγάλες αλλαγές σε σχέση με τα μυθιστορήματα των προηγούμενων δεκαετιών.

Σε παλιότερες εποχές υπήρχε η αντίληψη που ήθελε το παιδί εύτακτο, υπάκουο και σιωπηλό θεατή της ζωής των μεγάλων, αμέτοχο στην κοινωνική ζωή και στα δράματα, χωρίς προβληματισμούς.

Αυτή, η αντίληψη τώρα πια έχει γίνει παρελθόν, και σε αυτό βοήθησε καταλυτικά ένα πλήθος παραγόντων όπως είναι η επίδραση της δικτατορίας σε πολλά επίπεδα, η συνεχόμενη ανάπτυξη της τεχνολογίας, οι νέες συνθήκες των δύο φύλων τόσο στο σπίτι όσο και στην εργασία, αλλά και η ανάγκη αντιμετώπισης των έντονων κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν το σύγχρονο άνθρωπο, όπως είναι η μετανάστευση, η αστυφιλία, η βία το άγχος, η μηχανοκρατία και πολλά άλλα.

Οι συγγραφείς πλέον αντιμετωπίζουν το παιδί με μια γλώσσα, στη θεματολογία και στους ήρωες των παιδιών / εφηβικών μυθιστορημάτων της δεκαετίας του 80 και ύστερα.

3.0.1. Το ύφος

Αρκετές είναι οι αλλαγές που μπορούμε να εντοπίσουμε στα υφολογικά στοιχεία του μυθιστορήματος της δεκαετίας του '80 και έπειτα.

Τώρα πια παραμερίζεται ο διδακτισμός που χρησιμοποιούνταν παλιότερα και είχε σαν πρόθεση να διδάξει το παιδί.

Ο συντηρητισμός είναι μια τάση που ίσχυε παλιότερα και είχε σκοπό να προβάλλει το πρότυπο ενός παιδιού υπάκουου, χωρίς προβληματισμούς και ανησυχίες.

Αλλά και η θρησκευτικότητα, η στείρα ηθικολογία η φυσιολατρία και ο ιδεαλισμός⁷⁸ η τάση δηλαδή να εξιδανικεύονται τα πάντα και να αποκρύπτεται η αλήθεια και τα κοινωνικά προβλήματα από τα παιδιά είναι στοιχεία που εγκαταλείπονται και παράλληλα εμφανίζονται νέες τάσεις.

Ένα από τα σημαντικότερα υφολογικά στοιχεία του σύγχρονου μυθιστορήματος είναι το θέμα του ρεαλισμού.⁷⁹ Κατά κανόνα θα λέγαμε πως σήμερα δεν προσφέρεται ένας γυάλινος κόσμος⁸⁰ στα παιδιά. Επικρατεί η αληθινή απεικόνιση της ζωής, η αντικειμενική αλήθεια. Το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο σύγχρονος άνθρωπος και όχι με μια ωραιοποιημένη και εξιδανικευμένη πραγματικότητα.

Έτσι το παιδί προετοιμάζεται ώστε να έχει την αυτάρκεια και την ωριμότητα να αντιμετωπίσει τη ζωή⁸¹ και να μην περιμένει να βρεθεί σε ένα κόσμο απαλλαγμένο από προβλήματα και δυσκολίες.

Η αντικειμενική και ρεαλιστική απεικόνιση της πραγματικότητας συνδέεται με το διάχυτο πνεύμα του πραγματισμού, της τεχνολογίας και του γενικότερου εκπαιδευτικού πνεύματος, συμβάλλοντας έτσι στη δραστηριοποίηση του ατόμου προς την επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που απασχολούν το σύγχρονο άνθρωπο.

Επίσης εμφανίζεται το ζήτημα της πολιτικοποίησης⁸² του νέου ατόμου, δηλαδή να δίνεται μια θέση, μια άποψη για τα κοινά

Κάθε συγγραφέας είναι πολιτικό ον και μπορεί να έχει μια άποψη για τα κοινά, να εκφράζει δηλαδή μια πολιτική.⁸³

⁷⁸ Εγκαταλείπεται η πρόθεση να μιλάμε στα παιδιά για όνειρα και χιμαιρικές ιδέες που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

⁷⁹ Ο ρεαλισμός χρησιμοποιείται σε τέτοιο βαθμό που να είναι ανάλογος με τις πνευματικές και ψυχικές δυνάμεις του παιδιού, χωρίς να φτάνει σε ακρότητες που ο ψυχισμός του παιδιού δε μπορεί να αντέξει. υπάρχει σεβασμός προς την αλήθεια και προς την ιδιοτυπία της παιδικής προσωπικότητας.

⁸⁰ Τα μηνύματα δίνονται συγκαλυμμένα και αβίαστα.

⁸¹ Ο ρεαλισμός που επικρατεί στο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα είναι μια φυσική αντανάκλαση της ζωής

⁸² Ήρθε στην επιφάνεια ως αίτημα και ως πρόταση. μονοπώλησε τις σελίδες των περιοδικών, τις αίθουσες των συνεδρίων και το ενδιαφέρον των ειδικών και του κοινού.

«Τα παιδιά ανήκουν σε αυτό τον κόσμο, ζουν σε αυτόν, δρουν και συμμετέχουν στα κοινά, άρα είναι οι αυριανοί υπεύθυνοι πολίτες. Συνεπώς πρέπει να ενημερωθούν σωστά και πολύπλευρα πάνω στα ποικίλα προβλήματα: ατομικά και κοινωνικά, δηλαδή να πολιτικοποιηθούν»⁸⁴. (Δελώνης: 1991). Να συνειδητοποιηθούν και να ενεργοποιηθούν ως πολίτες.

Το πλάσιμο ελεύθερων ατόμων δημιουργείται μέσα από το διάλογο και την ειλικρίνεια, την έντιμη πληροφόρηση, την πολυφωνία, δηλαδή την προβολή όλων των θέσεων και των πλευρών ενός θέματος και την αποφυγή της προπαγάνδας.

Ένα άλλο στοιχείο που επικρατεί είναι η τάση για πληροφόρηση⁸⁵ και ενημέρωση του παιδιού. Η ανάγκη εκσυγχρονισμού της γνώσης φαίνεται κυρίως στα μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας.

Ο προβληματισμός⁸⁶ γύρω από τα προβλήματα και τα αιτήματα της εποχής είναι ακόμα ένα στοιχείο. Στα σύγχρονα μυθιστορήματα ο προβληματισμός υπάρχει σε τέτοιο βαθμό που να οδηγεί σε ένα νέου τύπου διδασκισμό. Τις περισσότερες φορές γίνεται αψυχολόγητα και μάλλον χωρίς την αναγκαία σοβαρότητα.

«Ο ιδεολογικός διαποτισμός των παιδιών με τις δικές μας ανησυχίες και τα προβλήματα καταντά τη λογοτεχνία σχολικό μάθημα. Και μόνο μάθημα δεν πρέπει να λογαριάζεται η παιδική λογοτεχνία γιατί αυτό είναι και η καταστροφή της.» (Αναγνωστόπουλος: 1998).

Στις νέες υφολογικές τάσεις ανήκει και ο μελλοντισμός. Δηλαδή η προετοιμασία του παιδιού μέσα από τα δρώμενα του μυθιστορήματος για να αντιμετωπίσει τα προβλήματα του μέλλοντος. Ένα μέλλον το οποίο κυριαρχείται από την επιβλητική παρουσία τόσο της τεχνολογίας όσο και της επιστήμης.

Έτσι οι δυνατότητες που μας προσφέρει η τεχνολογία μπορούν να εκμεταλλευτούν και να δώσουν νέες διαστάσεις στο έργο.

Αλλά και η φαντασία περιλαμβάνεται στις υφολογικές εξελίξεις. Ο συνδυασμός των φανταστικών και των ρεαλιστικών στοιχείων θα πρέπει να πούμε πως δεν αποτελεί αντινομία. Και αυτό γιατί ακόμα και το πιο φανταστικό στοιχείο μπορεί να αποδοθεί με ρεαλιστικό τρόπο.⁸⁷ Ιδιαίτερα στα μυθιστορήματα επιστημονικής φαντασίας αυτή η

⁸³ Το πρόβλημα αρχίζει να υπάρχει από τη στιγμή που ο συγγραφέας ταυτίζει την πολιτική με το κόμμα. Τότε περνάει συνειδητά στο χώρο της λεγόμενης προπαγάνδας Βλ. Α. Δελώνη, (1991.50).

⁸⁴ Το χρέος για τη πολιτικοποίηση τους ανήκει και στους συγγραφείς, όπως και στους γονείς, στους δασκάλους, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και σε διάφορους φορείς όπως η εκκλησία.

⁸⁵ Όταν η πληροφόρηση δε γίνεται σε βάρος του μύθου και της δράσης τότε είναι ευπρόσδεκτη και προσφέρει θετικά.

⁸⁶ Ο προβληματισμός συνδέεται με την τάση ρεαλισμού.

⁸⁷ Αυτό βέβαια εξαρτάται από το ταλέντο που διαθέτει ο καθένας.

συναίρεση φαντασίας και ρεαλισμού είναι αρκετά έντονη, ένας νέου τύπου υπερρεαλισμού όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (1998).

Σε όλα τα παραπάνω πρέπει να προσθέσουμε και τον ανιμισμό. Χρησιμοποιώντας λοιπόν το ανιμισμό όλα ζωντανεύουν και ανθρωποποιούνται, ζώα, πουλιά, δέντρα, λουλούδια, σπίτια, αυτοκίνητα, έπιπλα φυσικά φαινόμενα, καρποί, εργαλεία κινητά, ακίνητα, και ότι μπορεί κανείς να σκεφτεί.

Αυτό σημαίνει πως δανείζονται τις ανθρώπινες ιδιότητες και συνεπώς λειτουργούν όπως ακριβώς και οι άνθρωποι. Δηλαδή, μιλούν, σκέφτονται, αισθάνονται, ενεργούν και αντιδρούν όπως εμείς. Ο ανιμισμός θα λέγαμε πως χρησιμοποιείται ευρύτερα.⁸⁸

Ο συμβολισμός και η αλληγορία όπως είναι γνωστό δεν αποτελούν νέους λογοτεχνικούς τρόπους. Χρησιμοποιούνται περισσότερο στο παραμύθι στην ποίηση, στις σύγχρονες ιστορίες, αλλά εμφανίζονται και στο μυθιστόρημα με νέα σύμβολα που υποκαθιστούν τα παλιότερα.

Έτσι το ρομπότ πήρε τη θέση του νάνου, και τα ναρκωτικά, η βία το έιτζ, η μόλυνση, αποτελούν τους σύγχρονους δράκους. Ακόμα και οι τίτλοι των βιβλίων γίνονται συμβολικοί, αλληγορικοί ή απλώς υπαινικτικοί ορισμένων καταστάσεων. Για παράδειγμα το «χωρίς κοτσάνι» του Ι.Δ. Ιωαννίδη συμβολίζει την έλλειψη της αγάπης ανάμεσα στο δάσκαλο και τους μαθητές, και «το ταξίδι που σκοτώνει» του Μ. Κοντολέων, θέλει να δηλώσει το δρόμο των ναρκωτικών που οδηγεί στο θάνατο, όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος (1998).

Και τέλος το χιούμορ είναι ένα ακόμα υφολογικό στοιχείο που κυριαρχεί. Συνήθως πηγάζει από τις καταστάσεις, τα πράγματα και το συνδυασμό παράλογων και φανταστικών στοιχείων με την πραγματικότητα.⁸⁹

Γενικότερα, παρατηρούμε πως το ύφος έχασε το πομπώδες και αναγλυφικό που είχε σε παλιότερες εποχές και απέκτησε μια απλότητα και μια σαφήνεια. Υπάρχει ειλικρίνεια, λείπουν τα απίθανα δράματα τα μελό και τα κραυγαλέα κοινωνικά σαλπίσματα.

Έχει γίνει περισσότερο οικείο και ζεστό, πλησίασε το σημερινό παιδί και το κέρδισε με την ουσία και την αλήθεια που μεταδίδει.

⁸⁸ Στις περιπτώσεις όμως που γίνεται κατάχρηση το τέχνασμα χάνει την αξία του και ζημιώνει Βλ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος (1998.172).

⁸⁹ Λίγοι είναι όμως οι συγγραφείς που γράφουν χιουμοριστικά όπως Ι.Δ. Ιωαννίδης ο Ευαγ. Τριβιζάς η Α. Βαρελλά. Βλ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος (1998.173).

3.0.2. Η γλώσσα

Πέραν από τα υφολογικά στοιχεία, σημαντικές εξελίξεις έχουμε και στη γλώσσα, που είναι καθαρή νεοελληνική.

Εγκαταλείπονται τα πολλά κοσμητικά επίθετα ο φόρτος των ωραίων εικόνων και η πληθώρα των καλολογικών σχημάτων.

Κυρίαρχο στοιχείο πλέον είναι η λιτότητα, όπου η φράση γίνεται λιτή σύντομη και κάποτε ασθματική. Σε ορισμένες περιπτώσεις φτάνει στην απονεύρωση και δίνεται μια ευτελή και κάπως φτωχή εικόνα της ελληνικής γλώσσας⁹⁰.

Θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα μεγαλύτερο μέρος που θα οδηγούσε στην ενεργοποίηση ενός αδρανοποιημένου γλωσσικού πλούτου.

Εκτός όμως από τη λιτότητα χρησιμοποιείται η ακριβολογία και η σαφήνεια και κάποιες φορές και η αφαίρεση.⁹¹

Υπάρχει η τάση να χρησιμοποιούνται λέξεις ή φράσεις από το αγοραίο λεξικό των παιδιών.

Αποφεύγονται τα πολλά λογοτεχνικά στοιχεία, γίνεται κατάχρηση των σημείων στίξης, λείπουν οι λεπτομερείς και οι κουραστικές περιγραφές. Υπάρχει μια απλούστευση.

Η αφήγηση είναι γρήγορη και κινητική, με ενδιαφέρουσα πλοκή και κάποιες φορές και ζωντανό διάλογο.

Ο λυρισμός και η φαντασία, είναι στοιχεία που δε λείπουν από τη γλώσσα του σύγχρονου μυθιστορήματος, αλλά παράλληλα η λεξιλογική πενία και η συρρίκνωση του περιγραφικού πλούτου είναι στοιχεία που δεν προσιωνίζουν και πρόοδο της γλώσσας και της μορφής, όπως αναφέρει ο Δελώνης (1986).

Πάντως αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια ορισμένων συγγραφέων⁹², να χρησιμοποιούν νέες αφηγηματικές τεχνικές, νέα αφηγηματικά τεχνάσματα, που προχωρούν πέρα από τους κλασικούς λογοτεχνικούς τρόπους δομής και αφήγησης.

Φαίνεται ότι έχουμε οριστικά απομακρυνθεί από το τύπο του κλασικού μυθιστορήματος και αυτό βέβαια συνδέεται με τις νέες συνθήκες ζωής, το βιαστικό βήμα και βλέμμα του σύγχρονου ανθρώπου.

⁹⁰ Σε εποχές μάλιστα που η ελληνική γλώσσα απειλείται άμεσα από την επίδραση ξένων και κωδικοποιημένων γλωσσών.

⁹¹ Στοιχεία που δεν βοηθάνε στη συγκίνηση ευαισθητοποίηση του παιδιού, ιδιαίτερα των ηλικιών κάτω των δέκα ετών Β.λ. Α. Δελώνη (1986.35).

⁹² Όπως για παράδειγμα ο Μ. Κοντολέων με το έργο του το «33» που χρησιμοποιεί μια σχεδόν κινηματογραφική γραφή Βλ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος (1998.191).

3.0.3. Η θεματολογία.

Νέες τάσεις δεν παρατηρούνται μόνο στο ύφος και στη γλώσσα, αλλά και στη θεματολογία του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος. Η οποία είναι αρκετά διευρυμένη και τολμηρή και προβάλλει άλλα πρότυπα ζωής και άλλες αξίες.

Έτσι ενώ παλιότερα τα θέματα του μυθιστορήματος κινούνταν γύρω από την οικογένεια, το σχολείο, την πατρίδα, την θρησκεία και τη φύση τώρα έχουν στραφεί σε σύγχρονα προβλήματα και ζητήματα που απασχολούν το σημερινό άνθρωπο.

Τα θέματα του σύγχρονου παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος, μπορούν να ενταχθούν σε τρεις μεγάλες κατηγορίες.

A) Διαπροσωπικές Σχέσεις Και Ατομικά Προβλήματα.

Σε αυτή την κατηγορία ανήκουν τα θέματα που αναφέρονται στις ενδοοικογενειακές σχέσεις στις σχέσεις των γονιών στις σχέσεις των γονιών με τα παιδιά, στις διαφυλικές σχέσεις των παιδιών, στις σχέσεις παιδιών και ενηλίκων, στις ενδοσχολικές σχέσεις μαθητών και δασκάλων και σε υπαρξιακές αγωνίες (Διαζύγιο, υιοθεσία, ορφάνια, το θέμα του θανάτου, η σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών, η παιδική ζωή, η φιλία, η εφηβεία, οι σχέσεις των παιδιών με τους ενήλικες, η ενδοσχολική ζωή, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες ή κάποια αναπηρία).

B) Ευρύτερα Κοινωνικά Θέματα Και Προβλήματα.

Θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη κοινωνία (τα ναρκωτικά, η βία σε διάφορες μορφές και η τρομοκρατία, το AIDS, ο ρατσισμός, η ζωοφιλία, η μετανάστευση, η πάλη των τάξεων, πολιτικά γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας).

Γ) Οικουμενικά Θέματα Και Προβλήματα.

Προβλήματα που έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και απασχολούν ολόκληρο τον κόσμο (ο πολιτισμός, το θέμα ειρήνη – πόλεμος, η φύση και οικολογία / ρύπανση του περιβάλλοντος, η επιστήμη και η σύγχρονη τεχνολογία, η επιστημονική φαντασία και το διάστημα, η Ενωμένη Ευρώπη).

Πιο συγκεκριμένα:

Στα πλαίσια των ενδοοικογενειακών σχέσεων παρουσιάζονται το θέμα του διαζυγίου. (Το θέμα αυτό αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα της εργασίας γι' αυτό και θα αναφερθούμε σ' αυτό με περισσότερες λεπτομέρειες στο επόμενο κεφάλαιο).

Με την αστικοποίηση και το πνεύμα του καταναλωτισμού που επικρατεί στη σύγχρονη κοινωνία έχει επέλθει μια ανακατάταξη στους ρόλους των δύο φύλων. Η γενικότερη αμφισβήτηση του ρόλου της

οικογένειας έχει δημιουργήσει ένα αγεφύρωτο χάσμα και ένα πλήθος συγκρούσεων μεταξύ των γονέων που έχουν ως κατάληξη, το διαζύγιο.⁹³

Οι σχέσεις όμως των γονέων έχουν άμεση επίδραση και στις σχέσεις τους με τα παιδιά τους, πράγμα το οποίο δημιουργεί και πάλι συγκρούσεις, οι οποίες οφείλονται στις κατεστραμμένες σχέσεις ή στην έλλειψη επικοινωνίας.

Το θέμα της υιοθεσίας⁹⁴ που αποτελεί πλέον μια πραγματικότητα της σύγχρονης κοινωνίας εμφανίζεται στα μυθιστορήματα κυρίως στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 80. Είναι ένα θέμα που απασχολεί αρκετές οικογένειες. Θέτονται ερωτηματικά για τι ποιο πρέπει να είναι η αληθινή μάνα, αυτή που γεννάει ή αυτή που μεγαλώνει το παιδί.

Η ορφάνια⁹⁵ είναι ένα θέμα το οποίο αναφέρεται στα μυθιστορήματα αρκετών συγγραφέων. Μπορεί να συσχετίζεται με ιστορικούς παράγοντες όπως ένας πόλεμος ή με άλλες κοινωνικές συνθήκες όπως ένα ατύχημα. Το παιδί που αντιμετωπίζει την ολοκληρωτική ορφάνια, την απουσία δηλαδή και των δυο γονέων αναγκάζεται να εργαστεί⁹⁶ προκειμένου να επιβιώσει, όπως αναφέρει η Ε.Π.Α. (1999).

Ένα άλλο θέμα που θίγεται είναι το σκληρό θέμα του θανάτου.⁹⁷ Ο χαμός ενός αγαπημένου ή συγγενικού προσώπου έχει επιπτώσεις στη ζωή των προσφιλών του προσώπων που θα πρέπει να συνεχίσουν τη ζωή τους χωρίς την παρουσία του.

Το αίτημα για σεξουαλική ενημέρωση των παιδιών και νέων που στην εποχή μας κρίνεται αναγκαία παρουσιάστηκε στα μυθιστορήματα αρκετά πρόσφατα.

« Η παιδική ζωή είναι ένα ιδιαίτερα ελκυστικό θέμα και για τα παιδιά αναγνώστες, αλλά και για τους ίδιους τους συγγραφείς που βρίσκουν στις καθημερινές παιδικές ασχολίες, στις σχέσεις και τις ανησυχίες των παιδιών και των εφήβων, οι οποίες προσδιορίζονται από τη συναισθηματική και την ψυχοκοινωνική τους ανάπτυξη, πρόσφορο υλικό με τις παρατηρήσεις – κρίσεις που διατυπώνουν σχετικά με τους άλλους ή για το δικό τους μέλλον, και περιθώρια λογοτεχνικής δημιουργίας τα οποία γίνονται τρυφερά όταν περιγράφεται ο πρώτος έρωτας των εφηβικών χρόνων»⁹⁷. (Ε.Π.Α. 1999).

⁹³ Αρκετά είναι τα μυθιστορήματα που αναφέρονται στο διαζύγιο «Η κοκκινοπαντουφλίτσα» της Ε. Βαλαβάνη, το «Σπίτι για πέντε» της Λ. Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, το «Δύσκολα βήματα» της Ν. Τζώρτζογλου και πολλά άλλα.

⁹⁴ Στο θέμα αυτό αναφέρεται το «Μια ιστορία για δύο» της Ε. Μάρρα.

⁹⁵ Η ορφάνια θίγεται από την Κ Σφαέλλου στο έργο της «Για τον πατέρα» και από την Λ. Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου στο έργο της «Καναρίνι και μέντα».

⁹⁶ Το θέμα αυτό υπάρχει «στον μικρό βιοπαλαιστή» του Β. Πάσχου και στο «ένα παιδί κατακτά τη νίκη» της Γ. Πατεράκη.

⁹⁷ Στο θέμα του θανάτου αναφέρεται ο Μ. Κοντολέον με το έργο του «Οι δυο τους και οι άλλοι δύο.»

Με την φιλία⁹⁸ των παιδιών έχουν ασχοληθεί αρκετοί σύγχρονοι συγγραφείς που μας έχουν δώσει ένα πλήθος έργων.

Με το πέρασμα στην εφηβεία και όλες τις ψυχικές μεταβολές που τη συνοδεύουν έχουν ασχοληθεί συγγραφείς.⁹⁹

« Η εφηβεία¹⁰⁰ είναι μια δύσκολη ηλικία που χαρακτηρίζεται από ποικίλες μεταβολές εξωτερικές και εσωτερικές του εφήβου με κύριο γνώρισμα την αντίδραση σε όλες τις εξωτερικές πιέσεις και κυρίως σε εκείνες του άμεσου οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος ιδιαίτερα όταν αυτές χαρακτηρίζονται από υπερπροστατευτικό ή καταπίεση» (ΕΠΛ.1999).

Οι σχέσεις των παιδιών με τους ενήλικες¹⁰¹ είναι αρκετά ενδιαφέρουσες καθώς φανερώνουν το είδος αυτών των σχέσεων οι οποίες είναι και διαπαιδαγωγικές και μορφωτικές, καθώς τα παιδιά θέλουν να μάθουν πράγματα και οι ενήλικες να επικοινωνούν με τα παιδιά. Εδώ εντάσσονται και οι σχέσεις της ηλικιωμένης με τη νεαρή γενιά και οι διαφορές που χαρακτηρίζονται δύο γενιές.

Η ενδοσχολική ζωή. Αφορά τις σχέσεις μαθητών και δασκάλων, όπου παρατηρούμε αλλαγές. «Σχέσεις που επηρεάζονται βαθύτατα από το γενικό κοινωνικό, πολιτιστικό και πνευματικό κλίμα των καιρών». (Αναγνωστόπουλος:2001). Και εδώ έχουμε αντιπροσωπευτικά έργα.¹⁰²

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι ένα θέμα που απασχόλησε τους συγγραφείς μυθιστορημάτων. Ενώ παλιότερα οι ήρωες ήταν υγιείς και αρτιμελείς σήμερα οι ήρωες είναι και παιδιά με ειδικές ανάγκες ή κάποια σωματική αναπηρία. «Είναι μια πικρή αλήθεια της ζωής¹⁰³ που οφείλουμε να αντιμετωπίσουμε με σεβασμό και προσοχή». (Αναγνωστόπουλος:2001). Η μέριμνα σε μια πολιτισμένη κοινωνία αποτελεί πρωταρχικό χρέος. Βιβλία που αντιπροσωπεύονται σε αυτό το αίτημα δεν υπάρχουν πολλά.¹⁰⁴

Τα ναρκωτικά είναι ένα από τα πιο έντονα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας. Στόχος όλων είναι να προφυλάξουμε τους νέους από αυτή τη μάστιγα. Και σε αυτό μπορούν να βοηθήσουν γονείς,

⁹⁸ Ενδεικτικά αναφέρουμε το «Οδός Γραβιάς» της Τ.Τίγκα, το «Κοιμήσου Ορέστη» του Μ. Κοντολέων, «Η Καρδούλα» της Σ. Φίλτσιση.

⁹⁹ Κάποια από τα μυθιστορήματα που αναφέρονται στην εφηβεία είναι « τα αυγουστιάτικο φεγγάρι» της Β. Μάστορη, η «Νινέτ» της Ζ. Σαρή, «ο Ψύλλος» του Δ. Σπύρου, Κ.α.

¹⁰⁰ Οι σχέσεις των εφήβων με τους γονείς τους γίνονται πιο άμεσες, πιο ειλικρινείς. Σε αυτή την ηλικία εμφανίζονται τα πρώτα αόριστα ερωτικά σκιρτήματα, αλλά και διάφορα προβλήματα Βλ. ΕΠΛ. (1999.135).

¹⁰¹ Εννοούμε τις σχέσεις πέραν του πατέρα και της μητέρας.

¹⁰² Όπως το «Χωρίς Κοτσάνι» του Ι.Δ. Ιωαννίδη, «Ο δάσκαλος, το βιολί και το αστέρι» της Θ. Χοτριάτη.

¹⁰³ Αίτημα όλων των προηγμένων κοινωνιών είναι να προστατευτούν αυτά τα παιδιά και να δοθούν όλες οι δυνατότητες για να αξιοποιήσουν κάποιο άλλο ταλέντο που διαθέτουν και να ενταχθούν στην κοινωνία Βλ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος, (2001:314).

¹⁰⁴ Ένα από αυτά είναι «Η Αργυρώ» της Ν. Τζώρτζογλου και «Το βιβλίο του τυφλού» του Χ. Σκανδάλη.

εκπαιδευτικοί και άλλοι κοινωνικοί φορείς. Και για αυτό το θέμα υπάρχουν αρκετά μυθιστορήματα¹⁰⁵ που έχουν σαν σκοπό κυρίως να ενημερώσουν.¹⁰⁶

Η βία σε διάφορες μορφές, αλλά κυρίως η βία στα γήπεδα είναι ένα ανησυχητικό φαινόμενο των καιρών μας που απασχόλησε αρκετούς συγγραφείς.¹⁰⁷ Για την εξάλειψη της πρέπει να δραστηριοποιηθεί ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο και η Πολιτεία.

Το AIDS που αποτελεί πλέον μάστιγα του αιώνα μας, είναι ένα κοινωνικό θέμα με σοβαρές προεκτάσεις στις ανθρώπινες σχέσεις απασχολεί πολλούς ανθρώπους. Έχει τροφοδοτήσει την υπόθεση δύο μυθιστορημάτων με ήρωες έφηβους. «Το αυγό της Έχιδνας» της Λ. Ψαραύτη και η «Γεύση Πικραμύγδαλου» του Μ. Κοντολέων.

Ο ρατσισμός είναι ένα φαινόμενο που υπάρχει γύρω μας ακόμα και σήμερα σε μεγάλο βαθμό. Εμφανίζεται σε διάφορες μορφές, φυλετικός, θρησκευτικός, κοινωνικός, ταξικός κ.α. και αποτελεί θέμα του παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος.

Η ζωοφιλία είναι ένα θέμα που εμφανίζεται στα μυθιστορήματα αρκετά συχνά. Θίγει θέματα όπως η προστασία ζώων υπό εξαφάνιση, η λαθροθηρία, κ.α. και έχει σαν σκοπό να ευαισθητοποιήσει τα παιδιά και τους νέους γύρω από αυτά τα ζητήματα.

Η μετανάστευση είναι ένα ζήτημα που απασχόλησε τους συγγραφείς και έγινε αφορμή για να γραφτούν αντιπροσωπευτικά έργα.¹⁰⁸

Μυθιστορήματα έχουν γραφτεί και για **την πάλη των τάξεων**¹⁰⁹ για τις διαμάχες και τα προβλήματα που έχει προκαλέσει.

Τα πολιτικά γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας, όπως η Κατοχή, η Αντίσταση, η δικτατορία του '67 το δράμα της Κύπρου, έχουν τραβήξει την προσοχή των συγγραφέων δημιουργώντας έτσι μια εντυπωσιακή παραγωγή.¹¹⁰

Το θέμα **του πολιτισμού** αποτέλεσε πηγή έμπνευσης για πολλούς συγγραφείς που μας έδωσαν θαυμάσια έργα.

¹⁰⁵ Όπως «Στο τσιμεντένιο δάσος» της Λ. Πέτροβιτς Ανδρουτσοπούλου, «Το ταξίδι που σκοτώνει» του Μ. Κοντολέων.

¹⁰⁶ Οι έφηβοι ήρωες δεν είναι πάντοτε θύματα, πολλές φορές αναλαμβάνουν δράση εναντίον του λευκού θανάτου είτε βοηθώντας τους φίλους τους να ξεφύγουν από τα δίχτυα των ναρκωτικών είτε βοηθώντας στην εξουδετέρωση μιας σπείρας εμπόρων του λευκού θανάτου. Βλ. ΕΠΛ. (1999:142).

¹⁰⁷ Όπως την Α. Βαρελλά με το έργο της «Αρχίζει το ματς» και την Γ. Γρηγοριάδου – Σουρέλη με το «Πριν από το τέρμα».

¹⁰⁸ Όπως το «Κρίμα κι άδικο» της Ζ. Σουρή, «Η γυαλούσα» της Ει. Μάρρα, κ.α.

¹⁰⁹ Αντιπροσωπευτικά έργα είναι «Η αποθήκη» της Ζ. Σαφή, «Ο αράπης μας», της Σ. Φίλντιση, «Το χρωματιστό θηρίο» του Γ.Μ. Μαρίνου.

¹¹⁰ Για τα πολιτικά γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας έχουν γράψει η Κ. Σφαέλλου «τους μικρούς αγωνιστές» η Ζ. Κανάβα «από κει βγαίνει ο ήλιος» και πολλοί άλλοι.

Ένα από τα πιο σημαντικά αιτήματα του καιρού μας είναι η διατήρηση και διαφύλαξη της παγκόσμιας ειρήνης¹¹¹ και η αποφυγή του πολέμου. Ένα ζήτημα που έχει ευαισθητοποιήσει τόσο τους συγγραφείς, όσο και ολόκληρο τον κόσμο, καθώς είναι πλέον φανερή η πολυτιμότητα της ειρήνης αλλά και η καταστροφή που θα προκληθεί από έναν ενδεχόμενο πόλεμο και ειδικότερα από έναν πυρηνικό¹¹² πόλεμο «Ποτέ άλλοτε δεν είχε συνειδητοποιηθεί η ειρήνη ως ύψιστο αίτημα ζωής» (Αναγνωστόπουλος :2001).

Το θέμα της οικολογίας της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος¹¹³ έχει απασχολήσει αρκετούς συγγραφείς καθώς στις μέρες η ρύπανση της ατμόσφαιρας και των υδάτων, η αλόγιστη εκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών η βιομηχανία και πολλοί άλλοι παράγοντες προαναγγέλλουν τη σταδιακή καταστροφή του πλανήτη μας.

«Γενικά το οικολογικό πρόβλημα¹¹⁴ εμφανίστηκε έντονο τις δυο τελευταίες δεκαετίες και συνδέεται με την τεχνολογία, την νοοτροπία του καταναλωτισμού και την περιφρόνηση της φυσικής ζωής» (Αναγνωστόπουλος: 2001).

Το θέμα της επιστημονικής και σύγχρονης τεχνολογίας το συναντάμε συχνά στα μυθιστορήματα. Η επιστήμη και η τεχνολογία, ως αιτήματα της εποχής μας έχουν πυροδοτήσει τη φαντασία των συγγραφέων που έχουν σαν στόχο να βοηθήσουν τα παιδιά και τους νέους να γνωρίσουν αλλά και να συμφιλιωθούν με τη μοίρα μας, δηλαδή το μηχανικό πολιτισμό, όπως αναφέρει ο Αναγνωστόπουλος, (2001).

Η επιστημονική φαντασία και το διάστημα, έχουν προσελκύσει το ενδιαφέρον αρκετών συγγραφέων,¹¹⁵ οι οποίοι προσπάθησαν να διερευνήσουν τη φαντασία μέσα στη νέα πραγματικότητα και αντικατέστησαν το μάγο με το διαστημικό επιστημονικό, το νάνο με το ρομπότ, το έξυπνο παλικάρι με το σούπερμαν κ.ο.κ.

Η Ενωμένη Ευρώπη, είναι ένα θέμα το οποίο άρχισε να προωθείται την τελευταία 5ετία και έχει σαν στόχο να ενημερώσει και να πληροφορήσει τα παιδιά και τους νέους γύρω από την Ενωμένη Ευρώπη.

¹¹¹ Μυθιστορήματα που αναφέρονται σε αυτό το θέμα είναι «η αόρατη σελίδα» της Α. Γουλιμή. «Τα παιδιά της ειρήνης» του Γ. Κρόκου. και πολλά άλλα.

¹¹² Ενώ παλιότερα μιλούσα για πολέμους με συμβατικά όπλα, σήμερα ο πόλεμος μας προβληματίζει ακόμα περισσότερο εξαιτίας της ύπαρξης πυρηνικών όπλων. Ένας πυρηνικός πόλεμος είναι ικανός να καταστρέψει ολόκληρο τον πλανήτη Βλ. Β.Δ. Αναγνωστόπουλος. (2001:299).

¹¹³ Αντιπροσωπευτικά έργα είναι «Οι κατσαρίδες ποτέ δεν πεθαίνουν» του Γ. Νεγρεπόντη. «Φιλένάδα Φουντουκία μου» της Α. Βαρελλά.

¹¹⁴ Και δεν είναι τυχαίο ότι παντού πληθαίνουν τα οικολογικά σωματεία και ανάλογοι φορείς και οργανώσεις, όπως η διεθνής οργάνωση Green Peace Βλ. Αναγνωστόπουλος (2001:306).

¹¹⁵ Όπως ο Μ. Κοντολέων με το «Εε από τ' άστρα», η Ν. Τζώρτζογλου με το «Εδώ Σελήνη και πολλοί άλλοι».

3.0.4 Οι ήρωες. τα πρόσωπα.

Σημαντικές αλλαγές δεν παρατηρούνται μόνο στο ύφος στη γλώσσα και στη θεματολογία του μετά τη δεκαετία του '80 παιδικού / εφηβικού μυθιστορήματος, αλλά και στους ήρωες.

Έτσι ενώ παλιότερα προβάλλονται ήρωες που διακρίνονται για την τόλμη και την αυτοθυσία τους, για τη πίστη σε υψηλά ιδανικά χωρίς ανθρώπινες αδυναμίες, τώρα πια οι ήρωες είναι απλοί και ειλικρινείς και έχουν ανθρώπινες διαστάσεις.¹¹⁶

Δεν είναι μόνο παιδιά ή έφηβοι αλλά κάθε ηλικίας άνδρες και γυναίκες.

Χαρακτηρίζονται από ρεαλισμό και η γλώσσα τους είναι απλή, καθημερινή, απαλλαγμένη από εξεζητημένες λέξεις και φράσεις.

Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία διάκριση των ηρώων σε πλούσιους και φτωχούς, σε κουτούς και έξυπνους, σε λευκούς και έγχρωμους.

Όλοι αντιμετωπίζονται αντικειμενικά, ενώ παράλληλα φαίνεται να αναλαμβάνουν δράση σε κοινωνικές όπου κυρίως στόχος είναι η ύπαρξη δημοκρατίας, αλληλεγγύης, κοινωνικής δικαιοσύνης και ισότητας πνευματικής εντιμότητας, συνεργατικότητας και συντροφικότητας.

Γενικότερα, εκφράζουν το σύγχρονο άνθρωπο και τις ανάγκες του και αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα που υπάρχουν και στη σύγχρονη πραγματικότητα.

¹¹⁶ Αυτό σημαίνει ότι έχουν ανθρώπινες αδυναμίες, κάνουν λάθη και δεν είναι τέλειοι. Σκέφτονται και ενεργούν όπως ακριβώς και οι άνθρωποι, χωρίς ακρότητες και υπερβολές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

4.0 Η έννοια του διαζυγίου στο παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα και οι λόγοι που συντέλεσαν στην εμφάνισή του.

Ο θεσμός της οικογένειας είναι ένας από τους πιο παλιούς αλλά και από τους πιο σημαντικούς θεσμούς της κοινωνίας μας.

Λειτουργεί ως κοινωνικοποιητικός μηχανισμός, καθώς συμβάλλει στην ομαλή ένταξη του ατόμου στην κοινωνία, προβάλλει υγιή πρότυπα, μεταδίδει αξίες και ιδανικά, διαπλάθει σωστές προσωπικότητες που τις χαρακτηρίζει πνεύμα ισότητας και συνεργασίας, συσπειρώνει τους ανθρώπους και προσφέρει στα μέλη της ζεστασιά και αγάπη.

Γενικά η οικογένεια αποτελεί τον βασικότερο προορισμό του ανθρώπου.

Δυστυχώς όμως, όπως φαίνεται, στις μέρες μας περνάει κρίση και αρκετές είναι οι οικογένειες που οδηγούνται στο διαζύγιο.

Οι άνθρωποι¹¹⁷ στις μέρες μας αποφασίζουν να χωρίσουν πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι συνέβαινε παλιότερα, γι' αυτό και οι περιπτώσεις διαζυγίων παρουσιάζουν ραγδαία αύξηση.

Η αστικοποίηση πλέον της χώρας μας, η επικράτηση του καταναλωτισμού, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η αλόγιστη χρήση της, η υιοθέτηση των δυτικών, προτύπων αλλά και οι γρήγοροι ρυθμοί ζωής, είναι μερικοί από τους παράγοντες που έχουν επηρεάσει τις ανθρώπινες σχέσεις και έχουν συμβάλει στην άμβλυνση των οικογενειακών σχέσεων.

Στις σύγχρονες κοινωνίες τα μέλη της οικογένειας επικοινωνούν λιγότερο μεταξύ τους καθώς δεν έχουν πολύ ελεύθερο χρόνο, αφού εργάζονται πάρα πολλές ώρες την ημέρα. Αποφεύγουν να συζητήσουν τα προβλήματα που τους απασχολούν, κλείνονται στον εαυτό τους και δεν αφιερώνουν πολύ χρόνο για το σύντροφο τους.

Είναι δέσμοι της καθημερινότητας τους, η ζωή τους έχει χάσει κάθε ενδιαφέρον και έχει γεμίσει από ένα πλήθος άλυτων προβλημάτων που διογκώνονται συνεχώς.

Έχουν αποξενωθεί μεταξύ τους, η συμβίωση τους χαρακτηρίζεται από συνεχείς συγκρούσεις και εντάσεις με αποτέλεσμα να μην μπορούν να ζήσουν πλέον μαζί.

Το διαζύγιο¹¹⁸ μοιάζει να είναι η μόνη λύση.

«Αρνητικό και συνηθισμένο πια φαινόμενο, απελπίζει και δημιουργεί θλιβερές σχέσεις για το μέλλον της οικογένειας»(Διαδρομές:1992).

Η απόφαση των γονέων να χωρίσουν έχει αρνητικές επιπτώσεις στο ψυχισμό του παιδιού δημιουργώντας του μια οδυνηρή στέρηση και ένα εσωτερικό κενό.

¹¹⁷ Και ιδιαίτερα τα νέα ζευγάρια.

¹¹⁸ Η ελληνική κοινωνία αντιμετωπίζει το φαινόμενο του διαζυγίου με αύξουσα τάση.

Τα παιδιά δυσκολεύονται να ξεπεράσουν το γεγονός πως ένας από τους δύο γονείς πρέπει να φύγει από το σπίτι και δεν είναι λίγες οι φορές που θεωρού τον εαυτό τους υπεύθυνο γι' αυτή την κατάληξη.¹¹⁹

«Ένας γονιός που εξαφανίζεται από τη ζωή των παιδιών ενισχύει το αίσθημα της αφάνειας και προκαλεί βλάβη που θα την κουβαλούν και στην ενήλικη ζωή τους.» (Διαδρομές:2000).

Τα παιδιά νιώθουν ενοχές, φόβο, αγωνία και ανασφάλεια για το μέλλον, νιώθουν πως δε μπορούν να συνεχίσουν τη ζωή τους μέσα σε μια διαλυμένη οικογένεια, παρόλο που οι γονείς σπεύδουν να τους εξηγήσουν πως ακόμα κι αν ζουν χωριστά θα συνεχίσουν να τα αγαπούν το ίδιο με πριν και να είναι πάντα δίπλα τους.

Δεν μπορούν να προσαρμοστούν στη νέα πραγματικότητα και χιλιάδες αναπάντητα ερωτήματα δημιουργούνται στο μυαλό τους.¹²⁰

Επηρεάζεται η ψυχολογική τους κατάσταση και η μετέπειτα συμπεριφορά τους στις διαπροσωπικές τους σχέσεις.

Αισθάνονται αδύναμα και ανίσχυρα, ανησυχούν για το μέλλον τους, δε ξέρουν ποια θα είναι η θέση τους στη νέα κατάσταση.

Τους λείπει το ενδιαφέρον και η αγάπη που μέχρι χθες ήταν αυτονόητα γι' αυτά αισθάνονται ξεχασμένα και παραμελημένα.

Η παιδική λογοτεχνία, συμβαδίζοντας με τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας και λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα που την απασχολούν, διαπραγματεύεται το θέμα του διαζυγίου με ρεαλισμό και σεβασμό προς παιδί και το νέο.

Η ολοένα και συχνότερη εμφάνιση του διαζυγίου στην ελληνική κοινωνία έχει ευαισθητοποιήσει αρκετούς συγγραφείς¹²¹ που έχουν ασχοληθεί με αυτό το θέμα

Στόχος τους είναι να ενημερώσουν το παιδί και το νέο γι' αυτό το κοινωνικό πρόβλημα, αλλά και να παρηγορήσουν όσα παιδιά το έχουν ήδη βιώσει, βοηθώντας τα να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν και χειρότερες καταστάσεις από το διαζύγιο.¹²²

Επιπλέον, επιδιώκουν να απελευθερώσουν το παιδί από δυσάρεστες μνήμες που είναι πιθανόν να έχει μετά το χωρισμό των γονιών του και του προσφέρουν μια αισιόδοξη προοπτική, η ζωή συνεχίζεται, όπως αναφέρουν οι Διαδρομές (1992).

¹¹⁹ Πιστεύουν πως αν κάτι αρνητικό συμβεί μέσα στην οικογένεια, το λάθος είναι δικό τους.

¹²⁰ Προσπαθούν να σκεφτούν για ποιο λόγο χώρισαν οι γονείς τους και πάντα ελπίζουν να ζήσουν και πάλι όλοι μαζί όπως και πρώτα.

¹²¹ Αρκετά είναι τα μυθιστορήματα με θέμα το διαζύγιο όπως το «Σπίτι για πέντε» της Λ. Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, το «Άκου φίλε» Α. Δελώνη, «το 33» του Μ. Κοντολέων, η «Ναταλία» της Ν. Κοκκινάκη, και πολλά άλλα.

¹²² Για παράδειγμα, είναι χειρότερο αν ένας από τους δύο γονείς έχει πεθάνει.

4.1 Η παρουσία της γυναικείας μορφής στα πλαίσια του διαζυγίου.

Χρειάστηκαν αρκετά χρόνια και αρκετοί αγώνες, προκειμένου η γυναίκα να κατακτήσει τη θέση, που έχει σήμερα στην ελληνική κοινωνία.

Σε παλιότερες εποχές, ήταν υπεύθυνη για το νοικοκυριό και ο ρόλος της περιοριζόταν στην ανατροφή των παιδιών.¹²³

Αντιμετωπίζονταν σαν ένα άβολο πλάσμα που δεν τολμούσε να εκφράσει τη γνώμη της ή να φέρει αντίρρηση στις υποδείξεις του άντρα. Ακόμα και αν η συμπεριφορά του συζύγου της την ενοχλούσε, δεν έκανε τίποτα άλλο από το να το ανέχεται χωρίς να διαμαρτύρεται¹²⁴.

Σήμερα τα πράγματα έχουν αλλάξει. Η κοινωνία εκσυγχρονίστηκε,¹²⁵ και οι ρόλοι των δυο φύλων άλλαξαν.

Η γυναίκα διεκδίκησε τα δικαιώματά της βγήκε στην αγορά εργασίας και κατάφερε να συνδυάσει με επιτυχία την επαγγελματική καριέρα με τη μητρότητα.

Απέδειξε ότι είναι το ίδιο ικανή και άξια με τον άντρα και πέτυχε την ίση αντιμετώπιση.

Χειραφετήθηκε και απέκτησε οικονομική ανεξαρτησία, γεγονός που της έδωσε αρκετά προνόμια.

Το δόγμα ότι η μητέρα είναι αποκλειστικά υπεύθυνη για την ανατροφή των παιδιών αμφισβητείται. Τώρα πια συμμετέχει και ο πατέρας στην ανατροφή των παιδιών.¹²⁶

Η γυναίκα πλέον δεν ανέχεται τις υποδείξεις του συζύγου της, επιθυμεί σεβασμό, κατανόηση και ίση αντιμετώπιση.

Αντιδρά αν κάτι την ενοχλεί και δεν ανέχεται άσχημη αντιμετώπιση από τον άντρα της. Διεκδικεί και αυτή τα δικαιώματά της, γι' αυτό και οι συγκρούσεις στις σχέσεις των δύο φύλων έχουν αυξηθεί και πολλά ζευγάρια οδηγούνται στο διαζύγιο.

Οι γυναίκες σήμερα αποφασίζουν να χωρίσουν πολύ πιο εύκολα απ' ό,τι συνέβαινε παλιότερα, διότι νιώθουν δυνατές έχοντας αποκτήσει οικονομική ανεξαρτησία. Μπορούν να στηριχτούν στις δικές τους δυνάμεις σε περίπτωση που αποφασίσουν να χωρίσουν προκειμένου να απαλλαχτούν από την πιθανή κακομεταχείριση του συζύγου τους.

Στις περιπτώσεις ασυμφωνίας χαρακτήρων, οι γυναίκες παίρνουν το ρίσκο του διαζυγίου. Προκειμένου να ξαναβρούν τη χαμένη

¹²³ Ο άντρας ασχολούνταν με τις εξωτερικές δουλειές και δεν είχε καμία ανάμιξη με την ανατροφή των παιδιών.

¹²⁴ Ο άντρας ήταν αυτός που έπαιρνε αποφάσεις για όλα τα ζητήματα και οι αποφάσεις του ήταν αδιαπραγμάτευτες. Η γυναίκα δεν τολμούσε να φέρει αντίρρηση ή να αντιδράσει διότι εξαρτώνταν από τον άντρα της.

¹²⁵ Οι άνθρωποι έγιναν πιο προοδευτικοί και αναθεώρησαν τις αντιλήψεις τους.

¹²⁶ Όχι μόνο γιατί η μητέρα βγήκε στην αγορά εργασίας και δεν έχει αρκετό χρόνο, αλλά και γιατί αναγνωρίστηκε η συμβολή του στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των παιδιών.

συναισθηματική τους ηρεμία, βάζουν πάνω απ' όλα τον εαυτό τους, χωρίς αυτό να είναι εγωιστικό. Είναι μια ανθρώπινη ανάγκη.¹²⁷

Δεν είναι λίγες και οι γυναίκες που εγκαταλείπουν το σπίτι τους για χάρη, ενός καινούριου έρωτα που εμφανίζεται στη ζωή τους.

Απ' όλα τα παραπάνω, φαίνεται πόσο έχουν αλλάξει στη σημερινή εποχή τα πράγματα.

Οι σύγχρονοι συγγραφείς μετά τη δεκαετία του 1980 δηλαδή, γνωρίζοντας τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, συμβαδίζουν με αυτή.

Στα μυθιστορήματα που έχουν ως θέμα το διαζύγιο, οι σχέσεις των δύο φύλων παρουσιάζονται με ρεαλισμό.

Η σύγχρονη πραγματικότητα αποτυπώνεται στα βιβλία και η γυναικεία μορφή στα πλαίσια του διαζυγίου αντιδρά και συμπεριφέρεται όπως και στην πραγματικότητα.

Στα σύγχρονα μυθιστορήματα παρουσιάζονται ως άνθρωπος με ανάγκες και δικαιώματα που τολμά να φτάσει στο διαζύγιο προκειμένου να βελτιώσει τη ζωή της.

Αντιμετωπίζει με δυναμισμό και αυτοπεποίθηση τη ζωή της και τολμά μια νέα αρχή, που θα της προσφέρει την ευτυχία.

¹²⁷ Ακόμα και αν οι καταστάσεις την οδηγήσουν στο χωρισμό, η γυναίκα δε ξεχνά το ρόλο της μητέρας. Είναι πάντα δίπλα στα παιδιά της και προσπαθεί να τα παρηγορήσει.

B. EPEYNA

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Αντικείμενο αυτής της μελέτης είναι η γυναικεία μορφή σε ελληνικά παιδικά / εφηβικά μυθιστορήματα μετά τη δεκαετία του 1980, που έχουν ως θέμα το διαζύγιο.

Σκοπός της έρευνας μας είναι:

- Να μελετήσουμε το ρόλο και τη θέση που έχει η γυναικεία μορφή στα μυθιστορήματα που αναφέρονται στο διαζύγιο.
- Να εξετάσουμε πως εμφανίζεται η γυναικεία μορφή με βάση τέσσερα γνωρίσματα: την ηλικία
- την ιδιότητα
- το χαρακτήρα
- την αντίδραση / συμπεριφορά.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τη διεξαγωγή της έρευνας καταφύγαμε:

- Στην καταγραφή και μελέτη δεκατεσσάρων ελληνικών παιδικών / εφηβικών μυθιστορημάτων της δεκαετίας του '80 και έπειτα, που αναφέρονται στο διαζύγιο.
- Και στην ανάλυση των γνωρισμάτων της γυναικείας μορφής.
 - Της ηλικίας (ποια είναι δηλαδή η ηλικία της γυναικείας μορφής είναι έφηβη, ενήλικη κτλ.)
 - Της ιδιότητας (ποια είναι η ιδιότητα της γυναικείας μορφής, είναι κόρη, μητέρα, κτλ.)
 - Του χαρακτήρα (ποιος είναι ο χαρακτήρας της γυναικείας μορφής).
 - Της αντίδρασης / συμπεριφοράς (ποια είναι δηλαδή η αντίδραση / συμπεριφοράς της γυναικείας μορφής στο διαζύγιο)

Η έρευνα που πραγματοποιήσαμε αποτελείται από τρία μέρη:

A)Περίληψη

(όπου παραθέτουμε συνοπτικές πληροφορίες για τους ήρωες και το περιεχόμενο του κάθε μυθιστορήματος.)

B)Γνωρίσματα της γυναικείας μορφής.

(τα οποία είναι η ηλικία, η ιδιότητα, ο χαρακτήρας και η αντίδραση / συμπεριφορά).

Γ)Γενικό σχόλιο

(δίνονται πληροφορίες σχετικά με το αν τα γεγονότα που περιγράφονται στο κάθε μυθιστόρημα συμβαίνουν πριν ή μετά το διαζύγιο).

Για τη διεξαγωγή της έρευνας χρησιμοποιήσαμε ένα σύνολο δεκατεσσάρων μυθιστορημάτων τα οποία είναι:

- Άκου φίλε, Α. Δελώνης.
- Ένα πιάνο με φτερά Ι. Καρατζαφέρη.
- Σπίτι για πέντε, Λ. Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου
- Δύσκολα βήματα, Ν. Τζώρτζογλου.
- Το 33 Μ. Κοντολέων .
- Έναν μπαμπά για μένα, Λ. Παναγιωτοπούλου.
- Η εποχή των Υακίνθων, Τ. Τίγκα.
- Ναταλία, Ν. Κοκκινάκη.
- Κάτω από την καρδιά της Β. Μάστορη.
- Φίλοι – φίλοι καρδιοφίλοι, Σ Ζαραμπούκα
- Η ιστορία μιας ιστορίας Χ. Γιαννακοπούλου.
- Για το χταπόδι της Αλληλούς, Μ. Μεταξά – Παξινού.
- Η αδελφή της αδελφής μου, Α Αθανασιάδου.
- Ιστορίες που γράφει η ζωή, Συγγραφείς του ΚΕΠΒ.

Παρακάτω αναλύουμε το καθένα ξεχωριστά.

1. "ΑΚΟΥ ΦΙΛΕ"

Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα, ο Ρένος, ένα παιδί που βρίσκεται στην εφηβική ηλικία, μέσα από το προσωπικό του ημερολόγιο, μας αποκαλύπτει τις σκέψεις του και τις ανησυχίες και τα προβλήματα που τον απασχολούν. Έτσι, μας μιλάει για το θέμα της ειρήνης, για τον πρώτο του έρωτα με μια κοπέλα που την έλεγαν Ελένη, αλλά και για την σχέση των γονιών του που οδηγείται στο διαζύγιο. Αποκαλύπτει τόσο τα δικά του συναισθήματα σε σχέση με χωρισμό των γονιών του, όσο και της μητέρας του, ώσπου οι γονείς του ξανασμίγουν και ζουν όλοι μαζί ευτυχισμένοι.

B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- **ΗΛΙΚΙΑ**

Η γυναικεία μορφή εμφανίζεται ως ενήλικη.

- **ΙΔΙΟΤΗΤΑ**

Την ιδιότητα της μητέρας έχει στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα η γυναικεία μορφή.

- **ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ**

Η μητέρα είναι μια γυναίκα αρκετά ευαίσθητη και προστατευτική.

«Πήγε στην επαρχεία για δουλειές, κάποια αντιπροσωπεία είτε αόριστα. Και τα μάτια της στάζουν ψιχάλες...» (σελ. 21).

«Κάποιο δάκρυ πήγε να σχηματιστεί στην άκρη των ματιών της». (σελ. 28)

«Γιατί αν έβλεπα θα είχα δει τη μητέρα που έκλαιγε σε μια άκρη στο σαλόνι.» (σελ. 38)

«Κι η μητέρα κλαίει συχνότερα.» (σελ.39)

«Τα μάτια της είναι ψιχαλισμένα με δάκρυα.»(σελ.55)

Καθώς επίσης και άτολμη και λιγομίλητη.

«Η μητέρα δε λέει τίποτε. Τις περισσότερες φορές είναι σιωπηλή και μοιάζει μακρινή. Όσο περνάνε οι μέρες, μιλάει και λιγότερο.»(σελ. 24)

«Η μητέρα που κεντούσε πιο κει, δε μιλούσε, δεν ήθελε φαίνεται να λάβει μέρος.»(σελ.41)

- **ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ /ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ**

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Τσακώνεται με τον άντρα της. Είναι στεναχωρημένη. Σκέφτεται το παιδί της.

«Κάτι δεν πηγαίνει καλά αυτό τον καιρό στο σπίτι. Έχω την εντύπωση πως δε θέλουν να δουν ο ένας τον άλλο.»(σελ.10)

«Ακούω φωνές πίσω από την κλειστή πόρτα. Ξεχωρίζω κάπως τις φωνές των γονέων μου. Λέει η μάνα μου: «θα πάω στο δικηγόρο μου». «Μωρέ πήγαινε και στον πάπα», ακούω τον πατέρα μου (σελ.12).

Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που συμβαίνουν πριν το διαζύγιο. Τελικά όμως οι γονείς ξανασμίγουν και ζουν όλοι μαζί ευτυχισμένοι.

2. "ΕΝΑ ΠΙΑΝΟ ΜΕ ΦΤΕΡΑ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ηρωας αυτού του μυθιστορήματος είναι ένα αγοράκι που οι γονείς του έχουν χωρίσει. Μένει πότε με τον πατέρα του και τη γιαγιά του και πότε με την μητέρα του όταν πηγαίνει στο σπίτι της μητέρας του, τον βάζει να παίζει πιάνο και του αρέσει πολύ. Κάθε μέρα στο σχολείο λέει στους φίλους του πως τα περνάει όταν μένει με το μπαμπά του και πως όταν μένει με την μαμά του.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ.

- **ΗΛΙΚΙΑ**

Ως ενήλικη και ως ηλικιωμένη, εμφανίζεται η γυναικεία μορφή.

- **ΙΔΙΟΤΗΤΑ**

Έχει την ιδιότητα της μητέρας και της γιαγιάς.

- **ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ**

Για τη **μητέρα** δεν έχουμε αρκετά στοιχεία για το χαρακτήρα της, αλλά θα λέγαμε πως είναι αρκετά **προστατευτική**.

«Το πρωί έκανα μάθημα πιάνου με τη μαμά» (σελ.35)

«Σήμερα η μέρα είναι δική σου. Θα κάνουμε ότι θέλεις εσύ. Μου υποσχέθηκε» (σελ. 41)

«Τι θέλεις για πρωινό; με ρώτησε» (σελ. 42)

«Θαύμα, είπε η μαμά μου. Με αγκάλιασε και με φίλησε και στα δύο μάγουλα» (σελ. 43)

Η γιαγιά όπως φαίνεται είναι ιδιαίτερα **προστατευτική**.

«Η γιαγιά μου έλεγε συνέχεια: φάε το φαγητό σου» (σελ. 17)

«Να διαβάζεις κιόλας, λέει η γιαγιά μου» (σελ. 18)

«Μούσκεμα είναι το παιδί. Πνιγμένο στο ιδρώτα» (σελ. 20)

«Βάλε την κουκούλα σου, είπε η γιαγιά» (σελ. 23)

«Η γιαγιά μου τύλιξε το λαιμό με ένα κασκόλ» (σελ. 26)

«Θα ιδρώσεις μου φωνάζει» (σελ. 30)

- **ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ**

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο. Στρέφει το ενδιαφέρον στο παιδί της.

«Σήμερα η μέρα είναι δική σου. Θα κάνουμε ότι θέλεις εσύ. Μου υποσχέθηκε»(σελ. 41).

«Με αγκάλιασε και με φίλησε και στα δύο μάγουλα»(σελ. 43).

Η αντίδραση / συμπεριφορά της γιαγιάς στο χωρισμό του παιδιού της.

Μένει αμέτοχη. Κρατάει ουδέτερη στάση. Στρέφει το ενδιαφέρον της στον εγγονό της.

«Το πρωί πήγα με τη γιαγιά μου για ψώνια» (σελ. 17)

«Τα πρωί έβηχα λίγο και η γιαγιά μου τρόμαξε. Κρύωσες, είπε. Και μου τύλιξε το λαιμό με ένα κασκόλ» (σελ.26)

«Μόλις με είδε η γιαγιά μου χάρηκε. Πάντα χαίρεται όταν με βλέπει. Και όλο με λέει «λεβέντη μου» »(σελ. 37)

«Βάλε την κουκούλα σου. Είπε η γιαγιά»(σελ. 23)

«Η γιαγιά μου έλεγε συνέχεια: φάε το φαγητό σου»(σελ.17).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα «ένα πιάνο με φτερά» αναφέρεται στα γεγονότα που διαδραματίζονται μετά το διαζύγιο.

3. "ΣΠΙΤΙ ΓΙΑ ΠΕΝΤΕ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το «σπίτι για πέντε» αναφέρεται σε ένα αγόρι που βιώνει μια νέα οικογενειακή ζωή. Η μητέρα του που έχει χωρίσει με τον πατέρα του, παντρεύεται έναν άλλο άντρα που έχει κι αυτός ένα παιδί. Όλοι μαζί αποφασίζουν να μετακομίσουν σε καινούργιο σπίτι ενώ ο Φίλιππος, ο γιος της μητέρας καταγράφει τις σκέψεις του σε ένα μαγνητοφωνάκι. Δημιουργούνται εντάσεις στη σχέση των δύο παιδιών και η μητέρα προσπαθεί να τους συμφιλιώσει. Κάποια στιγμή η μητέρα μένει έγκυος και η οικογένεια πρόκειται να αποκτήσει ένα νέο μέλος.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα είναι αποφασιστική και πεισματάρη.

«Επέμεινε όμως και η μαμά. Και όταν πει κάτι, δεν αλλάζει εύκολα γνώμη» (σελ.16)

«Άννα της έλεγε, άντε κοιμήσου να ξεκουραστείς όμως εκείνη δεν άκουγε» (σελ. 122).

Αλλά και αρκετά **προστατευτική**.

«Μην είσαι μαζί του σκληρός με φωνάζει κάθε τόσο η μαμά στο δωμάτιο της» (σελ. 19)

«Κι αμέσως παίρνει τον Άρη κοντά της, αρχίζει τις αγκαλιές, τα φιλιά του λέει «τζιτζίκι μου» και άλλα τέτοια θεόσαχλα» (σελ. 21)

«Μην το τρομάζεις, Φίλιππε, το παιδί με ανοησίες, μπήκε αμέσως στη μέση η μαμά»(σελ. 60)

«Την άλλη μέρα μου αγόρασε ένα βιβλίο για να με καλοπιάσει»(σελ.73).

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο. Ξαναπαντρεύεται και δημιουργεί καινούρια οικογένεια. Δείχνει ενδιαφέρον τόσο στο δικό της παιδί όσο και στο παιδί του άντρα της.

«Το παιδάκι έχει ανάγκη από στοργή, δεν βλέπεις; Μου λέει.» (σελ.20)

«Θα βρεις καινούργιους φίλους, δεν πειράζει λέει η μαμά και σε λίγο να δεις που θα περνάς καλύτερα από πρώτα»(σελ. 23)

«Ήρθε και τρύπωσε στην αγκαλιά μου και σου το ορκίζομαι ίδια ένιωσα σαν αγκάλιασμα δικό μου παιδί»(σελ. 28)

Εξακολουθεί να του κάνει όλα του τα χατίρια. Σήμερα θα φάμε αγριογούρουνο, γιατί ζήτησε από μέρες η αφεντιά του. Έψαξε όλα τα σούπερ – μάρκετ για να του το βρει»(σελ. 75)

«Κι αμέσως παίρνει τον Άρη κοντά της, αρχίζει τις αγκαλιές, τα φιλιά, τον λέει «τζιτζίκι μου» και άλλα τέτοια θεόσαχλα»(σελ. 21)

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το διαζύγιο, καθώς και στη ζωή της νέας οικογένειας.

4. "ΔΥΣΚΟΛΑ ΒΗΜΑΤΑ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα «δύσκολα βήματα» αναφέρεται στην προσπάθεια ενός κοριτσιού να ξανασμίξει τους χωρισμένους γονείς της. Η ίδια μένει με τη μητέρα της ενώ ο πατέρας έχει φύγει από το σπίτι. Προσπαθεί με κάθε τρόπο να τον ξαναφέρει κοντά τους αλλά μάταια. Από ένα τυχαίο γεγονός μαθαίνει ότι η φιλενάδα του πατέρα της, τον χρησιμοποιεί για να του πάρει τα λεφτά. Προσπαθεί να το πει στον πατέρα της, μα δεν την πιστεύει. Ένας φίλος της, την βοηθάει και τελικά ο πατέρας της πείθεται, καταλαβαίνει το λάθος του και θέλει να γυρίσει κοντά τους. Το κορίτσι παθαίνει ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα, αλλά τελικά όλα πηγαίνουν καλά.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- **ΗΛΙΚΙΑ**

Η γυναικεία μορφή σε αυτό το μυθιστόρημα εμφανίζεται ως ενήλικη και ως έφηβη.

- **ΙΔΙΟΤΗΤΑ**

Έχει την ιδιότητα της μητέρας και της κόρης.

- **ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ**

Η μητέρα εμφανίζεται αρκετά **δυναμική** και **αποφασιστική**.

«Ξέχασε το πριν. Η ζωή αλλάζει. Το τώρα να κοιτάς»(σελ.27)

«Τον άντρα μου! Πρόσταξε. Να τον ενοχλήσεις κι αμέσως. Τον περιμένω» (σελ.35)

«Πως τολμάς να μιλάς όταν διάβασες το γράμμα της. Για σ' ένα το έκανε. Θα έπρεπε να σκεφτείς πριν μιλήσεις. Τι σχέση έχεις εσύ με το παιδί που εγκατέλειψες!»(σελ.37).

«Τι είναι αυτό; τον ρώτησε απότομα έτοιμη να αρνηθεί»(σελ.41)

«Θα ωφελούσε αν προσπαθούσες να αλλάξεις, να κοιτάξεις κατάματα τη ζωή» (σελ.94)

«Μπράβο βρε Μαράκι! Έτσι σε θέλω! Δυναμική, αυτεξούσια, καπάτσα, να υποστηρίζεις το δικίο σου, να στηρίζεσαι στον εαυτό σου και μόνο. Να μην κρέμεσαι από τους άντρες»(σελ.127).

«Όχι τούτη τη φορά δε θα ειδοποιούσε. Θα τα έβγαζε πέρα μόνη»(σελ.136)

«Σηκώθηκε αποφασιστικά και με σταθερό βήμα βγήκε στο διάδρομο»(σελ.140).

Αλλά και ιδιαίτερα **προστατευτική**.

«Εκείνη ερχόταν κάθε μέρα στο άρρωστο κοριτσάκι της «(σελ.10)

«Κοριτσάκι μου!!! Η μαμά ανησυχούσε...»(σελ.45)

«Για μένα μην το συζητάς. Τη Σοφίκα όμως πάρτηνα. Την πονά η ψυχή μου που την αφήνω μοναχούλα»(σελ.63)

«Το κοριτσάκι της ολομόναχο;;;»(σελ.136)

Η κόρη θα λέγαμε πως είναι **κοινωνική**.

«Γνωρίστηκε μένα πλήθος αγόρια και κορίτσια και περνούσε φανταστικά»(σελ.44).

Αλλά και **δυναμική** και **αποφασιστική**.

«Τόσο κουράγιο, τόση λογική από την κόρη του, δεν τα περίμενε»(σελ.23)

«Η Σοφίκα βρόντησε το ακουστικό!»(σελ.34)

«Έγινε! Έκανε αποφασιστικά η Σοφίκα»(σελ.46)

«Στύλωσε πίσω το κεφάλι και τίναξε τα κοντά μαλλιά της. Θα τα έβγαζε πέρα μόνη της!»(σελ.64).

«Μια και δεν ήταν άλλος τρόπος, πρέπει να πάρω και την ευθύνη»(σελ.107)

«Ετοιμάστηκε να αντιμετωπίσει τη Λίλιαν. Αυτή τη φορά θα της τον έκοβε τον αγέρα»(σελ.108)

«Κατάφερε το δυσκολότερο, δε θα υποχωρούσε τώρα»(σελ.128)

«Μια κοπέλα που ήξερε τι ήθελε και ήταν ικανή να διεκδικήσει τα δικαιώματά της»(σελ.128)

• ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό.

Χωρίζει με ηρεμία. Είναι στεναχωρημένη.

«Σε παρακαλώ Σοφίκα μου! Μην προσθέτεις κι άλλες στις στεναχώριες και τις ευθύνες που πέσανε στο κεφάλι μου!»(σελ.23)

«Φταίω και γω που την παραμέλησα, κλεισμένη στα δικά μου προβλήματα... αναλογίστηκε η μάνα.(σελ.42)

Στρέφει το ενδιαφέρον στο παιδί της.

«Ναι βέβαια κοριτσάκι μου. Κάπου θα πάμε και εμείς για λίγη θάλασσα»(σελ.26)

«Θα πάμε όπου θέλεις...Αποφάσισε γρήγορα για να προφτάσουμε ξενοδοχείο»(σελ.42)

«Αναλογίστηκε η μάνα και υποσχέθηκε στον εαυτό της να αρχίσει να ζει για χάρη της κόρης της»(σελ.42)

«Τη Σοφίκα όμως πάρτηνα. Την πονά η ψυχή μου που την αφήνω μοναχούλα»(σελ.63).

«Και βέβαια δε θα σε αφήσω. Μην κι έχω κανέναν άλλο στη ζωή»(σελ.88)

«Την στιγμή που θεραπεία του παιδιού της παιζόταν κορώνα – γράμματα έπρεπε να παραμερίσει τη δική της γνώμη»(σελ.140).

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο γωρισμό των γονιών της.

Αντιδρά έντονα. Δεν το δέχεται. Στεναχωριέται. Θέλει οι γονείς της να τα ξαναβρούν.

«Η άλλη του είχε κερδίσει. Η Σοφίκα έσφιξε τα χείλη. Τα παιδιά καταλαβαίνουν και πονάνε»(σελ.16)

«Κι εγώ τότε; φταίω που με φέρατε στη ζωή για να έχω ένα σπιτικό, και βρέθηκε ανάμεσα σε χωρισμένα γονικά;»(σελ.23)

«Δεν είναι δικός μου ο μπαμπάς, δε θέλω να τον δω να γυρίζει, δε θέλω να σας βλέπω ευτυχισμένους σαν και πριν;»(σελ.23)

«Άραγε θα ερχόταν πάλι μόνη; Φαντάσου να της έφερνε και το μπαμπά! Τότε το κορίτσι θα ξεχνούσε τους πόνους, την επέμβαση και θα γινόταν πάλι ευτυχισμένη»(σελ.8).

«Διπλοί κάταρράχτες ξεχύθηκαν από τα μάτια της»(σελ.9)

«Της έφτανε πως εκείνος ήταν κοντά της, κοντά στη μαμά!»(σελ.10)

«Όμως δε θα φύγεις ακόμα δε ήρθες! Με τη μαμά ήρθατε, με τη μαμά να φύγετε!»(σελ.11)

«Ούτε η πρώτη, ούτε η τελευταία, ήταν όμως γιατί αυτή; γιατί η μαμά;»(σελ.44).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που διαδραματίζονται μετά το χωρισμό.

Τελικά όμως, υπάρχει αίσιο τέλος καθώς οι γονείς ξανασμίγουν και όλοι είναι ευτυχισμένοι.

5. "TO 33"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο «33» ο συγγραφέας περιγράφει τη ζωή μιας οικογένειας που βρίσκεται κοντά στο χωρισμό. Η σχέση των δυο γονιών έχει χαλαρώσει και η μητέρα δημιουργεί δεσμό με έναν παλιό της φίλο. Σκέφτεται τα παιδιά της και προσπαθεί να πάρει μια απόφαση για το τι θα κάνει.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

• ΗΛΙΚΙΑ

Στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη και έφηβη.

• ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας και της κόρης.

• ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα θα μπορούσε να χαρακτηριστεί αρκετά **προστατευτική**.

«Η μαμά από την άλλη άκρη του τηλεφώνου να ρωτά όλο αγωνία: “Φάγατε; Διαβάσατε;”»(σελ.14).

«Και η Άννα – ω , πόσο χάιδευε το κεφάλι»(σελ.42)

«Και η Άννα – ω, πόσο ζεστή φωνή έχει η Άννα της διάβαζε»(σελ.63).

«Φωνάζει στην Κώστια: “ “Έλα μαζί μου” . Αγάπη μου! Της λέει και την αγκαλιάζει»(σελ.64).

«Αγόρι μου! Η φωνή της Άννας έχει μια κλαμένη τρυφερότητα. Μωρό μου! Το χέρι της πάει πιο ψηλά. Και τα μαλλιά του Μάνου, ίδια με βαρύ χρυσάφι, μισοσκεπάζουν τα δάχτυλα της.»(σελ.68).

«Υπήρξαν πολλά πρωινά στη ζωή της που στάθηκε πάνω από τα μαξιλάρια των παιδιών της»(σελ.77)

Αλλά και δυναμική και αποφασιστική.

«Και η Άννα δεν ήθελε να είναι μια απλή οδοντογιατρίνα. Κι ‘έτρεχε σε σεμινάρια»(σελ.34)

«“Όλες οι επαναστάσεις δεν κρύβουν μέσα τους μια τρέλα; έτσι και η δική μου!...”»(σελ.48).

«Πρέπει να σου μιλήσω! Η φωνή της κρυφόπαιζε ανάμεσα στην αποφασιστικότητα και το δισταγμό»(σελ.55).

«Όλα αυτά ήταν που έκαναν την Άννα, δίχως καλά - καλά να το σκεφτεί, να δημιουργήσει μια νέα σχέση»(σελ.59).

Η κόρη θα λέγαμε πως είναι εσωστρεφής.

«Την εσωστρεφή Κώστια και το χαριτωμένο εκρηκτικό Μάνο»(σελ.29)

«Όχι όμως και η Κώστια. Αυτή σε κανένα δε μιλά. Πνίγεται»(σελ.29)

«Κι υπήρχαν στιγμές που κρυβόταν σε σκοτεινές απόμερες γωνιές του σπιτιού.»(σελ.43)

Αλλά και αρκετά ευαίσθητη.

«Κούρνιασε σε μια γωνιά του κρεβατιού κι εκείνος ο κόμπος στο στομάχι της φάνηκε πως έγινε πιο μεγάλος. Αλλά λες κι ανέβηκε από το στομάχι στα μάτια και κάποια δάκρυα μουσκέψανε τα βλέφαρα...»(σελ.28)

«Τα δάκρυα σκεπάζουνε το καθετί μ' ένα υγρό σεντόνι. Μανούλα – ένας λυγμός.»(σελ.63)

«Τα δάκρυα κυλούνε πάνω στα εφηβικά μάγουλα»(σελ.65).

• ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Θέλει να χωρίσει με ηρεμία χωρίς τσακωμούς. Στεναχωριέται. Σκέφτεται τα παιδιά της

«Άλλοτε οι φωνές τους ήταν ψίθυροι, άλλοτε κοφτές φράσεις ήρεμες. Να χωρίσουμε αν θες...»(σελ.56)

«Τώρα υπάρχουν πράγματα που τους χωρίζουν»(σελ. 60)

«Αλλά πάντα η Άννα μιλά, τώρα πρέπει να μας απασχολήσουν τα παιδιά»(σελ.76).

«Αγάπη μου! Της λέει και την αγκαλιάζει. Παιδί μου, λέει η Άννα, κορίτσι μου!»(σελ.64-65)

«Τον τελευταίο καιρό... τους τελευταίους μήνες. Όλοι ζούμε ένα πρόβλημα. Χωρίζουν οι σύζυγοι όχι οι γονείς! Είπε η Άννα»(σελ.81)

«Βέβαια, ούτε σκέψη πως θα αγνοήσει τα παιδιά της, πως αδιαφορήσει για αυτά. Ούτε σκέψη για κάτι τέτοιο. Θα τους σταθεί σαν μάνα αληθινή, όπως άλλωστε πάντα ήταν»(σελ.88)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Δεν θέλει να χωρίσουν. Στεναχωριέται. Ρίχνει τις ευθύνες στην μητέρα της.

«Ημουν άδεια. Δε νομίζω πως αισθανόμουνα τίποτα... Ίσως μόνο να φοβόμουνα... Ίσως και την ώρα εκείνη το μόνο που αισθανόμουνα να ήταν ένα μίσος για εκείνη ... Έφταιγε! Αυτή Αυτή τα είχε κάνει όλα»(σελ.56)

«Ποιος φταίει; Αυτή η ερώτηση ίδια με σφήνα μπαίνει μέσα στο μυαλό της Κώστιας»(σελ.60)

«Ίσως όμως και να μας χωρίσουν. Ο καθένας και με ένα άλλο! Η Κώστια ξέρει πως δε θα μπορέσει να κρατήσει άλλο τα δάκρυα της»(σελ.73)

«Να μη χωρίσουν! Σχεδόν φώναξε η Κώστια»(σελ.83)

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό μιλά για τα γεγονότα που προηγούνται του διαζυγίου.

6. "ΕΝΑΝ ΜΠΑΜΠΑ ΓΙΑ ΜΕΝΑ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται σε ένα κορίτσι που μένει με τη γιαγιά του, μετά το χωρισμό των γονιών της. Η μητέρα της δεν μπορεί να την πάρει μαζί της και ο πατέρας της ταξιδεύει συνεχώς. Πρέπει με μεγάλη αγωνία να της γράψει γράμμα ο πατέρας της και να της πει πως θα έρθει. Ελπίζει πως κάποια μέρα οι γονείς της θα τα ξαναβρούν και θα ζήσουν και πάλι όλοι μαζί.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή εμφανίζεται ως έφηβη, ενήλικη και ηλικιωμένη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας, της κόρης και της γιαγιάς.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα από τα λίγα στοιχεία που δίνονται, εμφανίζεται αρκετά **προστατευτική**.

«Να αγαπάς τη μαμά σου, σ' αγαπάει κι αυτή. Αυτή κάνει πολλά για εσένα»(σελ.25)

«Σου έφερα γαλατάκια ζαχαρούχα που σ' αρέσουν. Και κοτόπουλο ζεστό, το μαγείρεψα εγώ! Να το φας! Σου έφερα και βούτυρο και μαρμελάδα. Να τρως το πρωί. Είσαι χλομή. Πρέπει να τρως καλά. Να πάρει και δυο σοκολάτες»(σελ.66).

«Η μαμά λέει με περηφάνια. Κοίτα! Σου έφερα κι αυτό! Και ξεφασκιάνει από χαρτί ένα φουστάνι. Είναι ωραίο, θα σου πηγαίνει!»(σελ.68)

«Γιατί δεν ακούς; Μπορεί να κρυώσεις...»(σελ.71)

«Πρέπει να τρώει καλά, είναι χλομή...»(σελ.119)

Η κόρη θα λέγαμε πως είναι αρκετά **δυναμική** και **αποφασιστική**.

«Νευριάζω, θέλω ν' απαντήσω!»(σελ.23)

«Δεν πεινάω! Ξανάλεω με πείσμα και φεύγω»(σελ.23)

«Μα εγώ δεν ακούω, θέλω να του δείξω εγώ! Και βάζω τα δυνατά μου. Παραδόσου! Όχι, όχι, όχι!»(σελ.32)

«Με κάνεις να νιώθω τύψεις που δε θα δώσω καμία δεκάρα! Άκουσα και βροντερή τη φωνή μου»(σελ.46)

«Γιατί πάλι; δε σε έχει ξαναφωνάξει, ξεφωνίζω»(σελ.74).

«Και δεν πάμε; ακούω αγνώριστη τη φωνή μου, βροντερή κι αποφασιστική σαν να είμαι η Μπουμπουλίνα. Και ξεκινάω με τη φόρα και το θάρρος της»(σελ.132)

«Κάτι τέτοια πράγματα ,όμως δεν πτοούν τη γιαγιά ούτε κι εμένα»(σελ.136)

Αλλά και **ευαίσθητη**.

«Δεν μ' αγαπάει κανείς εμένα...»(σελ.25)

«Όλοι έχουν κάποιον.... Εγώ κανένα.»(σελ.27)

«Τα μάτια μου υγραίνονται...»(σελ.79)

«Πηγαίνω στο νεροχύτη κι αρχίζω να μουλιάζω τα μάτια μου. Ποιος να με δει έτσι πρησμένη!»(σελ.110)

«Τα μάτια μου όμως και το μυαλό μου μπουκώνουνε παράπονο»(σελ.149)

Για τη **γιαγιά** δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία, όμως παρ' όλα αυτά φαίνεται πως είναι αρκετά **προστατευτική**.

«Η γιαγιά σου φροντίζει για το καλό σου. Κουράζεται για σένα»(σελ.72)

« Η γιαγιά ανησυχεί»(σελ.127)

«Η γιαγιά με πρόσεχε. Με πρόσεχε πολύ. Μην κουραστώ, μη βαρεθώ... με ρωτούσε πως νιώθω, αν κρυώνω, αν ζεσταίνομαι...»(σελ.137).

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με τσακωμούς. Στεναχωριέται.

«Είναι νύχτα. Φωνές με ξυπνάνε. Ψέματα λες! Δεν αντέχω άλλο. Κουράστηκα πια! Θα πάρω το παιδί μου και θα φύγω! Δεν μπορώ άλλο, θα φύγω!»(σελ.108)

Στρέφει το ενδιαφέρον της στο παιδί.

«Τώρα που είσαι πια μεγάλη, πρέπει να προσέχεις!»(σελ.71)

«Σου έφερα γαλατάκια ζαχαρούχα που σ' αρέσουν. Πρέπει να τρως καλά είσαι χλομή. Να πάρε και δυο σοκολάτες»(σελ.66).

«Αφού πούλησα το παλτό μου για να τη γράψω φέτος στο σχολείο»(σελ.72).

«Να σεις ποιοι κάνουνε θυσίες για σένα. Κάνω για σένα ότι μπορώ, και ακόμα πιο πολλά. Για να μη σου λείψει τίποτα. Άλλοι δεν κάνουνε τίποτα, μόνο λόγια... λόγια...»(σελ.73).

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Δεν το ήθελε. Στεναχωριέται. Ελπίζει πως κάποια μέρα οι γονείς της θα ξανασμίξουν.

«Είναι νύχτα. Φωνές μα ξυπνάνε. "Θα πάρω το παιδί μου και θα φύγω!" Αυτή είναι όλη η σκηνή. Μια σκηνή που την κουβαλάω πάντα μαζί μου. Και πάντα έτσι τη θυμάμαι. Ποτέ δεν ξεχνώ ούτε μια της λέξη»(σελ.110)

«Μα πιο πολύ το μπαμπά μου αγαπάω αυτόν νιώθω να μου λείπει, αυτόν έχω ανάγκη.»(σελ.25)

«Εγώ θέλω να αποχτήσω ένα μπαμπά κι όχι να χάσω και το λίγο που έχω»(σελ.41)

«Σε λίγο όμως θα έχεις άλλον έναν ακόμα. Το μπαμπά μου! Λέω τραγουδιστά. Να το, το γράμμα! Εδώ το γράφει! Ξεφωνίζω!»(σελ.10)

«Όλα θα πάνε καλά. Ο μπαμπάς μου θα έρθει. Σε λίγες μέρες θα είναι εδώ και τότε θα τα βρούμε!»(σελ.29)

«Κι έτσι έχασα κι εγώ μια ευκαιρία να τους δω μονιασμένους. Αυτή τη φορά όμως κάτι μου λέει πως όλα θα πάνε καλά, δε θα μείνω με τα σχέδια και τα όνειρα. Όλα θα ταχτοποιηθούν. Κατά βάθος πονάει ο ένας τον άλλο. Ε, δε μπορεί λοιπόν, κάποια στιγμή θα τα φτιάξουν»(σελ.61)

«Κάτι θα γίνει λέω, το νιώθω! Θα τα βρουνε αυτή τη φορά, δε μπορεί. Σίγουρα θα τα βρουνε!»(σελ.92)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της γιαγιάς στο χωρισμό του παιδιού της.

Κρατάει ουδέτερη στάση. Μένει αμέτοχη. Στρέφει το ενδιαφέρον στην εγγονή της.

«Η γιαγιά ανησυχεί.»(σελ.127)

«Η γιαγιά με πρόσεχε. Με πρόσεχε πολύ! Μην κουραστώ, μη βαρεθώ...με ρωτούσε πως νιώθω, αν κρυώνω, αν ζεσταίνομαι...»(σελ.137).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που διαδραματίζονται μετά το χωρισμό των γονιών.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

7. "Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΥΑΚΙΝΘΩΝ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«Η εποχή των υάκινθων» αναφέρεται σε μια έφηβη, την Ελένη, που έχει να αντιμετωπίσει το χωρισμό των γονιών της. Ο πατέρας της έφυγε από το σπίτι, εκείνη όμως τον επισκέπτεται συχνά. Η μητέρα της, μετά από καιρό αποφασίζει να ξαναπαντρευτεί, κάποιον που έχει και μια κόρη, η οποία επρόκειτο να γίνει αδερφή της Ελένης αφού θα ζήσουν όλοι μαζί στο ίδιο σπίτι. Στην αρχή η Ελένη δε δείχνει να ενθουσιάζεται με τη νέα κατάσταση, αργότερα όμως όλα πηγαίνουν καλά και γίνεται αχώριστη φίλη με την ετεροθαλή της αδερφή.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή είναι έφηβη και ενήλικη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας, της κόρης και της ετεροθαλής αδερφής.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η **μητέρα** εμφανίζεται αρκετά **προστατευτική**.

«Η μαμά τα βράδια με έπαιρνε στο κρεβάτι της για να μου διαβάσει βιβλία»(σελ.18).

«Το χαμομήλι που μας είχε φτιάξει η μαμά»(σελ.27)

«Τι χαμομήλι Ελένη; ρωτούσε ανήσυχα η μαμά»(σελ.47)

«Η μαμά με παρηγορούσε. Μην το σκέφτεσαι μου έλεγε»(σελ.59)

«Η μαμά με έπαιρνε στο κρεβάτι της και διαβάζαμε βιβλία»(σελ.60)

«Και τότε βλέπω την μαμά να κοιμάται στον καναπέ του χολ, απέναντι ακριβώς από την πόρτα μου, με μια ζακέτα ριγμένη στα πόδια της.»(σελ.158).

Αλλά και **δυναμική** και **αποφασιστική**.

«Η μαμά είχε αποφασίσει να ξαναπαντρευτεί»(σελ.29)

«Η μαμά όμως τα αγνόησε όλα αυτά»(σελ.30)

«Δε σου το κρύβω πως μ'αρέσει πάρα πολύ και είναι η πρώτη φορά από τότε που χώρισα με τον μπαμπά που σκέφτομαι τη ζωή μου κοντά σε κάποιον άντρα»(σελ.68).

Η **κόρη** θα λέγαμε πως είναι **άτολμη** και **αναποφάσιστη**.

«Πότε δεν έκανα και τίποτα για να με προσέξει»(σελ.19)

«Εγώ δε μοιάζω να είμαι άνθρωπος αποφασιστικός, της δράσης και του σαματά. Ούτε αποφάσεις παίρνω εύκολα»(σελ.20)

«Ενώ εγώ όλες τις αναποδιές τις περνούσα κλεισμένη στο εαυτό μου και στο δωμάτιο μου γκρινιάζοντας μέσα μου»(σελ.129)

Αλλά και **πεισματάρη**.

«Τώρα θα σας δείξω εγώ! Λέω, θα κλειστώ στο δωμάτιο μέχρι να τα τινάξω»(σελ.153)

«Κοντεύεις να μας τρελάνεις όλους μας με αυτά τα ανόητα πείσματα σου!»(σελ.164).

Η **ετεροθαλή αδερφή** είναι **κοινωνική**, **αποφασιστική** και **δυναμική**.

«Όλα η Αγγελική τα σχεδίασε.»(σελ.9)
«Η Αγγελική είναι ο τύπος της να κάνει πλάκες με όλους και με όλα»(σελ.13)
«Η Αγγελική προσαρμόζεται πιο εύκολα»(σελ.16)
«Η Αγγελική έχει έναν τρόπο να γελάει να μιλάει..»(σελ.122)
«Όρμησε με τα χέρια ανοιχτά και μου λέει:επιτέλους ! μα έφαγε η περιέργεια να σε γνωρίσω!»(σελ.122).
«Με τα γέλια της, τις φωνές τις, τις πλάκες της.»(σελ.125)
«Ούτε αποφάσεις παίρνω εύκολα, όπως η Αγγελική»(σελ.20).

• ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο, χωρίς τσακωμούς, ξαναπαντρεύεται, δημιουργεί νέα οικογένεια, στρέφει το ενδιαφέρον στο παιδί της.
«Αν χώρισαν δεν έγινε επειδή κάποιος από τους δυο ήταν κακός, αλλά γιατί δεν είχαν κοινά ενδιαφέροντα και πολλές φορές δεν είχαν πια και τι να πούμε»(σελ.57)
«Η μαμά είχε αποφασίσει να ξαναπαντρευτεί»(σελ.29)
«Ξέρεις, Ελενάκι μου εδώ και λίγο καιρό γνώρισα έναν κύριο... δε σου κρύβω πως μου αρέσει πάρα πολύ και είναι η πρώτη φορά από τότε που χώρισα με τον μπαμπά που σκέφτομαι το μέλλον μου και τη ζωή μου κοντά σε κάποιον άντρα..»(σελ.68)
«Είστε καλά; πως περάσατε;»(σελ.26)
«Θα αρχίσουμε καινούρια ζωή, Ελενάκι, μου έλεγε με ένα χαμόγελο.»(σελ.36)
«Αν τα καταφέρουμε να ξεπεράσουμε τις πρώτες δυσκολίες, θα περνάμε πολύ όμορφα μαζί» (σελ.114).

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της

Δεν ήθελε να χωρίσουν. Στεναχωριέται.
«Ο χωρισμός τους με το μπαμπά ήταν σίγουρα από τα πιο πικρά πράγματα που μου έτυχαν στη ζωή μου.»(σελ.54)
«Και πως θα είναι τώρα η ζωή μου; και θα είναι εύκολο να κάνω πως δεν άλλαξε τίποτα;»(σελ.63)
«Μου έμεινε μονάχα κάτι σαν λύπη, η μαμά να χωρίσει, ο μπαμπάς να μείνει μόνος του, κι εγώ να βρεθώ ξαφνικά μπροστά σε τόσο δύσκολα προβλήματα»(σελ.101)

Αρχικά αντιδρά με απόφαση της μητέρας της να ξαναπαντρευτεί,, τελικά όμως γίνεται αχώριστη φίλη με την ετεροθαλή της αδερφή και περνάνε μαζί πολύ ωραία.

«Τι σαχλαμάρες είναι όλα αυτά, έλεγα από μέσα μου»(σελ.68)

«Θα μοιραστώ εγώ το σπίτι μου;»(σελ.71)

«Πολύ ωραία ήταν που μας αναστάτωνε κάθε τρεις και λίγο η Αγγελική»(σελ.127)

«Δικός μου άνθρωπος είναι πια τώρα και η Αγγελική»(σελ.16)

«Γνώρισα καλύτερα και την Αγγελική και άρχισα να την αγαπώ κάθε μέρα και περισσότερο»(σελ.133)

Σιγά – σιγά μας κέρδισε όλους η Αγγελική και πιο πολύ εμένα»(σελ.139).

Η αντίδραση / συμπεριφορά της ετεροθαλή αδερφής στη νέα κατάσταση.

Προσαρμόζεται εύκολα, χαίρεται που είναι με τον πατέρα της. Γίνεται πολύ κάλλη φίλη με τη κόρη της θετής της μητέρας.

«Ήταν όλο φωνές και χαρές»(σελ.121)

«Η Αγγελική προσαρμόζεται εύκολα»(σελ.13)

«Χαιρόταν που ήταν επιτέλους με τον μπαμπά της.»(σελ.127)

«Βαρέθηκα μόνη! Βγές επιτέλους λέει η Αγγελική»(σελ.160)

«Να φτιάξουμε κατάλογο με τα πράγματα που θέλουμε να ψωνίσουμε.»(σελ.166)

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το διαζύγιο.

8. "NATALLIA"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται σε ένα κορίτσι, τη Ναταλία, που βίωσε το χωρισμό των γονιών της όταν πήγαινε δημοτικό. Ο πατέρας της έφυγε από το σπίτι κι αυτή ζει πλέον με την μητέρα της και τον μικρότερο της αδερφό. Επισκέπτεται συχνά τον πατέρα της ενώ η μητέρα της προσπαθεί συνεχίσει την ζωή της μαζί με τα παιδιά της. Ένα ξαφνικό ατύχημα που συνέβη στον αδερφό της Ναταλίας γίνεται η αιτία πιο συχνών επισκέψεων του πατέρα της και η ελπίδα της να ξαναζήσουν όλοι μαζί, ζωντανεύει.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη και ηλικιωμένη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας της κόρης και της γιαγιάς.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα χαρακτηρίζεται ως άτολμη και λιγομίλητη.

«Ήθελα να μιμηθώ τη μητέρα μου που είναι σοβαρή, προστατευτική και λιγομίλητη»(σελ.35)

«Η μητέρα είχε φορέσει μια μάσκα απάθειας.»(σελ.22)

«Η μητέρα είναι πάντα κοντά μου αλλά σε μια απόσταση «ασφαλείας», πολύ διακριτική λιγομίλητη και τυπική»(σελ.78).

Αλλά και ιδιαίτερα **ευαίσθητη και προστατευτική.**

«Η μητέρα μου κλαίει αρκετά συχνά»(σελ.13)

«Η μητέρα μου χάιδευε τα μαλλιά και με φιλούσε»(σελ.26).

«Η μητέρα ήθελε να βρίσκεται πιο πολύ κοντά μας»(σελ.30)

«Την πλησίασα και την αγκάλιασα. Κλαίγαμε χωρίς να μιλάμε»(σελ.81).

Η κόρη φαίνεται άτολμη και λιγομίλητη.

«Δεν ήμουν ποτέ ένα ανοιχτόκαρδο κοριτσάκι. Ήμουν πάντα συγκρατημένη»(σελ.35)

«Φοβόμουν τις απαντήσεις και δεν ρωτούσα»(σελ.310)

«Τον κοίταζα ώρα πολύ και ύστερα αποκοιμιόμουν εκεί στον καναπέ, έχοντας πάλι πει όχι στην βαθιά μου επιθυμία να τον αγκαλιάσω, να το φιλήσω, να του χωθώ στην αγκαλιά του. Την τελευταία στιγμή δίσταζα.»(σελ.36)

Αλλά και ιδιαίτερα **ευαίσθητη.**

«Σε μένα στοίχισε πολύ αυτή η απόσταση, κι όσο μεγαλώνω μου στοιχίζει πιο πολύ.»(σελ.)

«Ξέσπασα σε κλάματα, έκλαιγα με λυγμούς και δε με ενδιέφερε αν με έβλεπαν που έκλαιγα.»(σελ.24-25)

«Την αγκάλιασα και εντελώς ξαφνικά έβαλα τα κλάματα.»(σελ.72)

Η γιαγιά είναι αρκετά **προστατευτική.**

«Μπορεί να κουβεντάζει για πολύ μαζί μου να ασχολείται για ώρα με τα δικά μου χωρίς να βαριέται, κι ακόμα να περνάει ολόκληρο απόγευμα

στην κουζίνα, να μου ετοιμάζει όλες τις λιχουδιές που μου αρέσουν»(σελ.17)

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο. Είναι ψύχραιμη. Στρέφει το ενδιαφέρον της στα παιδιά της.

«Η μητέρα είχε φορέσει μια μάσκα απάθειας»(σελ.22)

«Αποχαιρετήστε τον μπαμπά που φεύγει, άκουσα την φωνή της, στεγνή, σιγανή»(σελ.23)

«Νάτο μου, γλυκιά μου αγάπη, φτωχό μου κοριτσάκι... σιγοψιθύριζε η μητέρα, μόνυ χάιδευε τα μαλλιά και με φιλούσε»(σελ.26)

«Αυτό δε σημαίνει ότι δεν κάνουμε διακοπές, είπε η μητέρα, προσπαθώντας να χαμογελάσει»(σελ.29)

«Κανείς δεν ήθελε να γίνουν έτσι τα πράγματα, φαίνεται όμως πως δεν υπάρχει άλλη λύση»(σελ.24)

«Η επόμενη κίνηση ήταν να μεταφερθεί το μικροβιολογικό εργαστήρι της μητέρας στο ιατρείο του πατέρα που βρισκόταν στο σπίτι μέχρι τώρα. Η μητέρα ήθελε να βρίσκεται πιο πολύ κοντά μας»(σελ.30)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Αντιδρά έντονα, δεν το δέχεται, ξεσπά σε κλάματα. Ελπίζει πως κάποια μέρα οι γονείς της θα τα ξαναβρουν.

«Νόμιζα πως ήταν ψέματα. Ένα αστείο, τίποτα περισσότερο από εκείνα που συνηθίζει να κάνει ο πατέρας για να με πειράξει. Όλα αυτά είναι μια γελοία ιστορία ένα κακόγουστο παραμύθι. Ήταν αλήθεια. Ο πατέρας το βράδυ εκείνο έφυγε από το σπίτι μας»(σελ.23).

«Όχι δεν πρόκειται να δεχτώ έτσι εύκολα εγώ την απόφαση τους. Με ρώτησαν αν το ήθελα; ενδιαφέρθηκαν αν μπορούσα να το αντέξω;»(σελ.24).

«Ποτέ αυτή η μέρα δεν έσβησε από την μνήμη μου»(σελ.27)

«Το σπίτι μου φαινόταν τεράστιο, άδειο, ανυπόφορο. Εκνευριζόμουν συνέχεια»(σελ.28)

«Όσα χρόνια και αν περάσουν, όσα και αν γνωρίσω ακόμα στην ζωή μου, άσχημα ή όμορφα, δε θα ξεχάσω το βράδυ εκείνο του χωρισμού.»(σελ.31)

«Κάθε γέλιο μου σκόνταφτε σε εκείνο το βράδυ του χωρισμού.»(σελ.35)

«Τον κόσμο τον έβλεπα πια μέσα από το φίλτρο των βιβλίων κι όχι μάζα από τα μάτια των γονιών μου που με απογοήτευσαν σε τόσο μικρή ηλικία»(σελ.41)

«Ευτυχισμένα παιδιά είναι όσα έχουν και τους δυο γονείς κοντά τους. Σε μένα στοίχισε πολύ αυτή η απόσταση και όσο μεγαλώνω μου στοιχίζει πιο πολύ»(σελ.71)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της γιαγιάς στο χωρισμό της κόρης της.

Δε σχολιάζει το γεγονός, μένει αμέτοχη. Στρέφει το ενδιαφέρον της στην εγγονή της.

«Η γιαγιά μου μιλάει σα να είμαι μεγάλη, μπορεί να κουβεντιάζει για πολύ μαζί μου, να ασχολείται για ώρα με τα δικά μου χωρίς να βαριέται, κι ακόμα να περνάει ολόκληρο απόγευμα στην κουζίνα να μου ετοιμάζει όλες τις λιχουδιές που μου αρέσουν»(σελ.17)

«Μου εξηγούσε πρόθυμα οτιδήποτε, ακόμα κι όταν ήταν κουρασμένη, δε βαριόταν να λέει και να εξηγεί»(σελ.39).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό μιλά για τα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το χωρισμό.

9. "ΚΑΤΩ ΑΠ' ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΗΣ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται σε μια οικογένεια που οι γονείς έχουν χωρίσει. Ο πατέρας παίρνει μαζί του το γιο του , ξαναπαντρεύεται μια άλλη γυναίκα και δημιουργεί μαζί της μια καινούργια οικογένεια. Η νέα του γυναίκα είναι είκοσι χρόνια μικρότερη του και είναι έγκυος στο δεύτερο παιδί τους.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα θα λέγαμε πως είναι **ευαίσθητη**.

«Η μαμά ποτέ δε μπορούσε να πει όχι στην αγκαλιά του μπαμπά»(σελ.66)

«Η μαμά, όταν έκλαιγε, το έκανε από μέσα της. Και εκείνη την μέρα έκλαιγε πολύ»(σελ.71)

Αλλά και **δυναμική** και **πεισματάρια**.

«Αλλά όταν έλεγε μη στη μαμά έκανε ακριβώς το αντίθετο. Δεν τις άντεχε τις απογοητεύσεις.»(σελ.23)

«Η μαμά οχυρωμένη στα μούτρα της»(σελ.29).

«Γίνονται. Ορίστε που γίνονται επέμεινε η μαμά ενώ το μάτι της άρχισε να αστράφτει»(σελ.45)

«Όταν η μαμά στύλωνε τα πόδια της κανένας δεν την κουνούσε»(σελ.50)

«Κάνε στην άκρη, του πέταξε θυμωμένη. Κάνε στην άκρη, σου είπα!»(σελ.63)

«Ούτε σε αυτή! Είπε πεισματάρικα η μαμά»(σελ.77)

«Η μαμά το είχε ξεκόψει αυτό από την αρχή στον μπαμπά!»(σελ.93)

«Εγώ θέλω να παίξω με εσάς, δήλωσε πεισματωμένη, η μαμά»(σελ.137)

«Α, δεν τη σταματούσε τίποτε τώρα τη μαμά. Και να ξέρεις πάντα της έβρισκε αυτό που έψαχνε.»(σελ162).

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στη νέα κατάσταση.

Αγαπάει τον άντρα της. Δείχνει το ίδιο ενδιαφέρον τόσο στο δικό της παιδί όσο και στο παιδί που έχει ο άντρας της από την προηγούμενη γυναίκα.

«Κι ο Νικόλαος μας γλίστρησε από την αγκαλιά του και πήγε και ζάρωσε δίπλα στη μαμά. Εκείνη το τύλιξε με το μπράτσο της»(σελ.87)

«Μπορεί ο Γρηγόρης να μην είχε τη μαμά μου για μαμά του, την είχε όμως πλάι του»(σελ.71)

«Τον καημένο το Γρηγόρη... μονολόγησε η μαμά. Από τότε τη μελέτη του Γρηγόρη την ανέλαβε η μαμά»(σελ.51)

«Η μαμά συνόδεψε το Γρηγόρη μέχρι την πόρτα κι εκείνος τη φίλησε όπως πάντα»(σελ.171)

«Μην ανησυχείς Νικόλα μου. Θα γυρίσει ο μπαμπάς, είτε η μαμά.»(σελ.179).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το χωρισμό. Περιγράφει τη ζωή της καινούργιας οικογένειας που δημιούργησε ο πατέρας.

10. "ΦΙΛΟΙ ΦΙΛΟΙ ΚΑΡΔΙΟΦΙΛΟΙ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται σε ένα κορίτσι που οι γονείς της δεν τα πήγαιναν καλά και βρίσκονται στα πρόθυρα διαζυγίου. Από ένα τυχαίο γεγονός μαζί με μια φίλη της στο σχολείο βρίσκονται να παίζουν στο θέατρο. Μαθαίνει τις διαδικασίες της παράστασης και αποφασίζει πως θέλει να γίνει ηθοποιός.

(Β) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή είναι έφηβη και ενήλικη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας και της κόρης.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα, αν και δεν έχουμε αρκετά στοιχεία για το χαρακτήρα της, θα λέγαμε πως είναι **προστατευτική**.

«Η μητέρα μου έτρεχε από πίσω μου, με κυνήγαγε να πω το γάλα μου, να βάλω καθαρές κάλτσες, να μην ξεχάσω κανένα τετράδιο»(σελ.14).

«Χρειάζεσαι κι ένα φουστάνι, είπε η μητέρα μου»(σελ.69)

«Η μητέρα μου ήθελε να βγάλω το ψωμί μου χωρίς να δουλεύω»(σελ.78).

«Καληνύχτα, είπε η μαμά μου. Γύρνα προς τον τοίχο γιατί έχει φεγγάρι και δε θα μπορείς να κοιμηθείς»(σελ.99).

Η κόρη εμφανίζεται ως **άτολμη** και **διστακτική**.

«Θέλω να γυρίσω πίσω μου αλλά δεν τολμώ»(σελ.10)

«Σήκωσα δειλά το χέρι μου και είπα ‘εγώ’»(σελ.25)

«Κάνε την αδιάφορη, έλα φοβιτσιάρα»(σελ.33)

«Άκουγα την καρδιά μου να χτυπάει»(σελ.39)

«Έχω τρομερό τρακ, είπα»(σελ.48)

«Δεν ξέρω είπα εγώ διστακτικά»(σελ.59).

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Τσακώνεται με τον άντρα της.

«Στο σπίτι η ατμόσφαιρα ήταν βαριά, γιατί οι γονείς μου δεν τα πήγαιναν καλά»(σελ.15)

«.....όπου κι εκεί συνέχιζαν τον καβγά»(σελ.16)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Δεν της άρεσε αυτή η κατάσταση, την ενοχλούσε.

«Τα Σαββατοκύριακα, που δεν είχαμε σχολείο, ήταν για μένα οι χειρότερες μέρες. Στο σπίτι η ατμόσφαιρα ήταν βαριά, γιατί οι γονείς μου δεν τα πήγαιναν καλά»(σελ.15)

«Με σέρνανε μαζί τους σε εκδρομές, όπου κι εκεί συνέχιζαν τον καβγά»(σελ.16).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό, αναφέρεται στα γεγονότα που προηγούνται του διαζυγίου.

11. "Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

«Η ιστορία μιας ιστορίας» αναφέρεται στη ζωή μιας έφηβης, της Σοφίας που είναι παιδί χωρισμένων γονιών. Μένει με την μητέρα της και την αδερφή της που είναι μεγαλύτερη απ' αυτή. Επισκέπτεται πολύ συχνά τον πατέρα της με τον οποίο περνάει αρκετές ώρες. Με τη μητέρα της δεν τα πηγαίνει και τόσο καλά. Η αδερφή της παντρεύεται. Ο πατέρας της γνωρίζει μια άλλη γυναίκα που είναι και αυτή χωρισμένη και έχει ένα γιο, τον Δημήτρη. Η Σοφία γνωρίζει τη νέα γυναίκα και το γιο της με τον οποίο κάνει πολύ παρέα. Ανάμεσα τους αναπτύσσεται αδελφική φιλία και γίνονται αχώριστοι φίλοι. Ο πατέρας της Σοφίας αποφασίζει να παντρευτεί τη μητέρα του Δημήτρη και να ζήσουν σε μια άλλη πόλη για επαγγελματικούς λόγους. Τα δυο παιδιά θέλουν να παντρευτούν οι γονείς τους, αλλά δε θέλουν να φύγουν από την πόλη τους γιατί έτσι θα χωριστούν. Αποφασίζουν λοιπόν να μην το επιτρέψουν και σχεδιάζουν την απαγωγή τους προκειμένου να ανατρέψουν τα σχέδια των γονιών τους και τελικά τα καταφέρνουν.

(Β) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Σε αυτό το μυθιστόρημα η γυναικεία μορφή εμφανίζεται ως έφηβη και ως ενήλικη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας και της κόρης.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα θα λέγαμε πως είναι ιδιαίτερα **προστατευτική**.

«Ο μπαμπάς δεν γκρινιάζει τόσο πολύ όταν η Σοφία βγαίνει με φίλους, και εδώ που τα λέμε έχει ακριβώς τους ίδιους φόβους με τη μαμά: ναρκωτικά, παλιοπαρέες, μπλεξίματα»(σελ.29)

«Κοριτσάκι μου! Είπε με υγρή φωνή»(σελ.101)

«Αισθάνθηκε πως θα την έχανε ίσως...»(σελ.110)

«Η μαμά της Σοφία ανησυχεί υπερβολικά κάθε που την παίρνει τηλέφωνο»(σελ.162)

Αλλά και αρκετά ευαίσθητη όπως φαίνεται.

«Θα μου φύγεις πάλι;»(σελ.122)

«Η Ρένα παντρεύτηκε εσύ όλο φεύγεις.. Και τώρα όλα πάνε στραβά. Δεν ξέρω που πηγαίνεις... Ο Άρης που μας άφησε... Η αδερφή σου... Και πάλι να φύγεις θέλεις τώρα..»(σελ.123)

«Και τώρα η μαμά είναι κλεισμένη στο δωμάτιο της. Λες να κλαίει την χαμένη της ευτυχία;»(σελ.40)

«Είναι σαν μωράκι. Τρυφερή και αβοήθητη»(σελ.123)

«Θέλει να κλάψει..»(σελ123).

Για τη **μεγάλη κόρη**, τη Ρένα δεν έχουμε αρκετά στοιχεία για το χαρακτήρα της. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι ένα **άτολμο κορίτσι**.

«Η Ρένα έδειξε να χαίρεται αρκετά αλλά συγκρατημένα»(σελ.94

« Η Ρένα ήταν πάντα το παιδάκι της μαμάς , το καλό κοριτσάκι, η τακτική που συγύριζε πάντα το δωμάτιο της»(σελ.87)

«Εκπαιδεύτηκε για σύζυγος και μαμά, για να παντρευτεί ένα καλό παλικάρι που θα της παρέχει όλα!»(σελ.87)

Όσο για την **μικρή κόρη**, τη Σοφία, φαίνεται πως είναι διαφορετική από την αδερφή της.

Είναι αρκετά **δυναμική και αποφασιστική**.

«Φεύγω λέει αποφασιστικά»(σελ360

«Κατάλαβε ότι η Σοφία δεν θα το έβαζε κάτω..»(σελ.49)

«Αλλά θα της ξαναμιλήσει. Το χέι πάρει απόβαση. Τελεία και παύλα»(σελ.139)

«Εγώ το έχω πάρει απόφαση. Έτσι νομίζω πως πρέπει να φερθώ και έτσι θα φερθώ»(σελ.142)

«Σήκω. Δεν βγαίνει τίποτα έτσι. Κάνεις σαν να παραιτείσαι. Δεν έχουμε πολύ χρόνο. Φύσα την μύτη σου και σήκω επάνω. Πρέπει να μιλήσουμε»(σελ.156)

«Σταμάτα πια! Όλα θα γίνουν»(σελ.157)

• ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με τσακωμούς. Είναι θυμωμένη. Θέλει να χωρίσει.

«Η μαμά είναι ευχαριστημένη που το σπίτι καθάρισε από τον μπαμπά και την ακαταστασία»(σελ.28)

«Μόνο γκρίνια μπινελίκια προορισμένα για τον Άρη»(σελ.28)

«Η μαμά βρισκόταν έξω, γιατί ο Άρης της γύρισε τα άντερα και γιατί ήθελε λέει να είναι μόνη της με τη κόρη της χωρίς αυτόν»(σελ.103)

Στρέφει το ενδιαφέρον στα παιδιά της. Είναι στεναχωρημένη.

«Μη σκας κοριτσάκι μου. Αυτά συμβαίνουν στις γυμνασιακές φιλίες»(σελ.63)

«Κοριτσάκι μου! Είπε με υγρή φωνή»(σελ.101)

Την ενοχλεί η νέα ζωή του πρώην συζύγου, ζηλεύει, προσπαθεί να απομακρύνει τις κόρες της από αυτόν.

«Και η μαμά το έχει πάρει πολύ κατάκαρδα το γεγονός»(σελ.33)

«Όπως βλέπεις, ο πατέρας σου το έχει πάρει απόφαση ότι δε μας θέλει πια στη ζωή του, μας αντικατέστησε κιόλας»(σελ.33)

«Αυτός παιδάκι μου δεν κάνει για πατέρας, όλη μέρα κιθάρες και μουσικές»(σελ.33)

«Η μαμά έχει σκάσει.»(σελ.35)

«Δεν είναι ανάγκη να πας πάλι στον Άρη, φωνάζει η μαμά»(σελ.36)

« Η μαμά ήθελε και καλά να ακούσει πως τους μισούσε»(σελ.40)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μεγάλης κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Δεν αντιδρά έντονα, το δέχεται. Ασπάζεται της ιδέες της μητέρας της και απομακρύνεται από τον πατέρα της.

«Η μαμά με τη Ρένα συνωμοτούν»(σελ.33).

«Η Ρένα είναι πολύ μεγάλη και πρόλαβε να γίνει σαν τη μαμά, να πάρει τις ιδέες της και να απορρίψει τον Άρη.»(σελ.35)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μικρής κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Το δέχεται, δεν την πείραζε πάρα πολύ, αλλά της λείπει ο πατέρας της.

«Οι γονείς της απλώς δε μένουν πια μαζί και της λείπει ο Άρης.»(σελ.30)

«Της λείπει ο μπαμπάς που έπαιζε κιθάρα, της λείπουν τα τραγούδια του στο μάνιο»(σελ.28)

«Αντίθετα από εκείνη, που είχε μια σκασίλα για τον χωρισμό των δικών της»(σελ.48)

«Γιατί αν το πάρει και πολύ στα σοβαρά, μπορεί να της μείνει κουσούρι ο χωρισμός των γονιών της και να καταταγεί τελικά στην κατηγορία των "πληγωμένων παιδιών", πράγμα που από την αρχή δεν ήταν, και ούτε θα υπάρξει.»(σελ.73)

«Και μια μέρα χώρισε με τη μαμά μου γιατί του την έσπαγε όσο μου την έσπαγε κι εμένα, αλλά δεν με πείραζε και τόσο.»(σελ.89)

Δεν τα πηγαίνει και τόσο καλά με την μητέρα της, θέλει να μείνει με τον πατέρα της, δεν την πειράζει που θα ξαναπαντρευτεί.

«Όλο τσακωμοί και γκρίνιες»(σελ.109)

«Ενώ ο μπαμπάς δεν είναι ενοχλητικός. Είναι απλά γλυκός. Της περνάει τα μηνύματα που θέλει σχετικά με το τι θα προσέχει. Έτσι την κερδίζει. Τον πιστεύει.»(σελ.29)

«Προσπαθεί να αποφύγει επαφές με την μητέρα της όσο το δυνατό περισσότερο.»(σελ.35)

«Και η μαμά δεν καταλαβαίνει τίποτα»(σελ.59)

«Τα γνωστά μου την σπάει η μαμά μου»(σελ.60)

«Σε βαρέθηκα. Άντε ξουξού, της λέει όσο πιο ευγενικά μπορεί.»(σελ.87)

«Δεν την νοιάζει πολύ που παντρεύονται, αλήθεια. Και τι έγινε; το περίμενε»(σελ.117)

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που διαδραματίζονται μετά το διαζύγιο.

12. "ΓΙΑ ΤΟ ΧΤΑΠΟΔΙ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΥΣ"

(Α) ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται σε δυο παιδιά που βιώνουν το χωρισμό των γονιών τους. Τα δυο παιδιά ανέβηκαν στο πλοίο μαζί με τη μητέρα τους για να πάνε διακοπές και αποχαιρέτησαν τον πατέρα τους που έμεινε στο λιμάνι. Το αγόρι γράφει κάθε μέρα γράμμα στον πατέρα του και του διηγείται τα νέα τους.

(Β) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Στο συγκεκριμένο μυθιστόρημα, η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη και παιδί δημοτικού.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας και της κόρης.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα αν και δε δίνονται αρκετά στοιχεία, θα λέγαμε πως είναι **ευαίσθητη** και **προστατευτική**.

«Τώρα η μαμά είναι μελαγχολική»(σελ.20)

«Αναστέναξε»(σελ.22)

«Η μαμά την αγκαλιάζει. Αρχίζουν τα χάδια οι δυο τους.»(σελ.16).

«Καλώ το παιδάκια μου. Κοιμήθηκες καλά;»(σελ.50)

Αλλά και **δυναμική** και **αποφασιστική**.

«Θα τα καταφέρουμε μια χαρά, θα δεις, λέει η μαμά»(σελ.16)

«Όλα θα πάνε καλά»(σελ.16)

Η κόρη είναι **ευαίσθητος χαρακτήρας**.

«Τα μάτια της γέμισαν δάκρυα»(σελ.23)

«Η καρδιά της Αλληλούς έκλαιγε.»(σελ.24)

«Έφυγε από την κουζίνα κλαίγοντας»(σελ.24)

Αλλά και ιδιαίτερα **κοινωνική**.

«Η μαμά καμαρώνει για την άνεση της αδερφής μου με τον κόσμο.

“είναι τόσο κοινωνική”, συνηθίζει να λέει.»(σελ.20)

«Η Αλληλού χαμογελάει. Έχει ήδη γνωρίσει τους μισούς.»(σελ.18)

«Όπως κάθε φορά όπου και να βρισκόμαστε. Τη χαιρετάνε από τα άλλα τραπέζια. Ξέρουν και το όνομα της»(σελ.18)

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο, χωρίς τσακωμούς. Το έχει αποφασίσει.

«Ο μπαμπάς μας πήγε στο λιμάνι. Αμίλητος.»(σελ.8)

«Ο μπαμπάς την αγκάλισε και την φίλησε. Φίλησε και την μαμά στο μάγουλο»(σελ.11)

«Το πρόσωπο της μαμάς έχει σοβαρέψει»(σελ.22)

«Με το μπαμπά σου είμαστε σαν ξένοι πια. Τόσο ξένοι και απόμακροι. Νομίζαμε πως θα τα καταφέρναμε καλύτερα και προσπαθήσαμε για αρκετούς μήνες. Όμως η απόσταση είναι σαν την χιονοστιβάδα που κατακυλάει. Όσο κυλάει, μεγαλώνει ο όγκος της αυξάνεται η ταχύτητα της...»(σελ.22)

Είναι στεναχωρημένη και πικραμένη.

«Τώρα η μαμά είναι αφηρημένη και μελαγχολική.»(σελ.20)

«Βρήκαμε την μαμά να κάθεται στο σαλόνι μόνη της.»(σελ.35)

Στρέφει το ενδιαφέρον της στα παιδιά της.

«Καλώς τα παιδάκια μου. Δεν κρυώσατε έξω τόση ώρα; θέλετε ένα τσάι;»(σελ.35)

«Καημένη Αλληλού! Η μαμά την κοιτούσε λυπημένα»(σελ.24)

«Θα τα καταφέρουμε μια χαρά. Λέει η μαμά και την αγκαλιάζει. Αρχίζουν τα χάδια»(σελ.16)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Αντιδρά έντονα Δεν το δέχεται. Στεναχωριέται.

«Θα χωρίσετε; ξαφνικά τα μάτια της σκοτεινιάζουν μπροστά στην απειλή του χωρισμού. Γέμισαν δάκρυα»(σελ.23)

«Τα δάκρυα της πήγαζαν βαθιά από μέσα της»(σελ.24)

«Πετάχτηκε από την καρέκλα. Έφυγε από τη τραπεζαρία κλαίγοντας»(σελ.24)

«Όσοι δεν έχουν παιδιά μπορούν να κάνουν ότι θέλουν. Εμείς όμως τι φταίμε αν οι γονείς μας ξαφνικά δεν τα πάνε καλά μεταξύ τους; Με ρώτησε με παράπονο»(σελ.31)

«Να τους πούμε να μην το κάνουν να προσπαθήσουν ξανά. Μα είμαστε τόσο ωραία οικογένεια, αμαρτία δεν είναι; μιλούσε μα βουρκωμένα μάτια»(σελ.32)

«Που και που μέσα στη νύχτα ακουγόταν ένας κοριτσίστικος αναστεναγμός»(σελ.36)

«Αχ, να μετάνιωνε ο μπαμπάς και να ερχόταν μαζί μας»(σελ.).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό «Για το χταπόδι της Αλληλούς» αναφέρεται στα γεγονότα που διαδραματίζονται μετά την οριστική απόφαση των γονιών να χωρίσουν.

**13. "Η ΑΔΕΛΦΗ ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ
ΤΗΣ ΑΔΕΛΦΗΣ ΜΟΥ"**

ΑΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το συγκεκριμένο μυθιστόρημα αναφέρεται στη ζωή μιας οικογένειας που οι γονείς έχουν χωρίσει. Η μητέρα ξαναπαντρεύτηκε κάποιον που ήταν και αυτός πριν παντρεμένος. Αλλά και ο πατέρας ξαναπαντρεύτηκε. Η κόρη τους κάνει πολύ παρέα με την κόρη της δεύτερης συζύγου του πατέρα, τη Δάφνη. Η Δάφνη δεν τα πηγαίνει πολύ καλά με τη μητέρα της και αποφασίζει μια μέρα να φύγει από το σπίτι. Χωρίς όμως να το καταλάβει βρέθηκε μπλεγμένη με μια παρέα που έκλεβε μηχανές. Μετανιωμένη θέλει να γυρίσει στο σπίτι. Οι γονείς της που την αναζητούν, επιτέλους τη βρίσκουν και όλοι μαζί γυρίζουν στο σπίτι.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή εμφανίζεται ως έφηβη και ενήλικη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας, της κόρης και της ετεροθαλής αδερφής.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα σε αυτό το μυθιστόρημα εμφανίζεται αρκετά προστατευτική.

«Με φώναζε χαϊδευτικά με τα πιο πιθανά και απίθανα ονόματα: ζουζουνάκι, μελισσούλα, πασχαλίτσα, καραμελίτσα. Ωρες, ώρες με έπνιγε από την πολλή αγκαλιά, τόσο που έσκαγα.»(σελ.50-51)

«Κάθε τρία λεπτά τηλεφωνά η Ανέζα κλαίγοντας και μας ρωτάει αν σκεφτήκαμε τίποτα, ή αν έχουμε κανένα νέο»(σελ.58)

«Με πήρε αγκαλιά και με ρώτησε: είσαι καλά παιδί μου;»(σελ.10)

«Είδα τη μαμά να με κοιτάει ανήσυχη μες στην νύχτα ενώ εγώ ψήνομαι από τον πυρετό να μου κουβαλά καθημερινά μικρά δώρα εκπλήξεις από την δουλειά.»(σελ.108)

«Η μαμά με φιλάει και συνεχίζει να με χαϊδεύει καθησυχαστικά»(σελ.110)

Αλλά και ευαίσθητη.

«Η μαμά προφταίνει να δακρύνει. Καμία φορά κλαίει κιόλας με λυγμούς»(σελ.107)

«Την είδα δακρυσμένη.»(σελ.108)

«Όποτε πάω να διαμαρτυρηθώ, μου λέει δακρυσμένη: Αγάπη μου πήγαινε να δεις καμιά ταινία και θα έρθω σε λίγο»(σελ.66)

Η κόρη θα λέγαμε πως είναι δυναμική, αποφασιστική και πεισματάρη.

«Κι εσένα τι σε νοιάζει; του γύρισε την πλάτη η Μοίρα»(σελ.20)

«Να κοιτάς την δουλειά σου! Απάντησε η Μοίρα απότομα»(σελ.20)

«Και λοιπόν; συνέχισε εκείνη ακάθεκτη. Δε χρειαζόταν να ανοίξεις και το στόμα σου!»(σελ.21)

«Σε προειδοποίησα να αφήσεις την αδερφή σου ήσυχη! Του είπε»(σελ.33)

«Πάμε να μαζέψουμε τη Δάφνη πρότεινα εγώ και σηκώθηκα αποφασιστικά»(σελ.34)

«Αυτή η Μοίρα μπορεί να μείνει μουτρωμένη για βδομάδες.»(σελ.35)

Αλλά και **ευαίσθητη**.

«Τι το θυμήθηκα κι αυτό τώρα... για να με πιάσουν τα κλάματα; γιατί εγώ κλαίω πολύ εύκολα»(σελ.69)

Η ετεροθαλής αδερφή εμφανίζεται αρκετά ευαίσθητη.

«Η πρώτη φράση που ξεστόμισε ακούστηκε ανάμεσα σε λυγμούς. Οι λυγμοί δυνάμωσαν»(σελ.12)

«Το ξέρω πως τους πληγώνω, εμένα με τρώνε οι τύψεις κάθε φορά που ανοίγω το αναθεματισμένο στόμα μου»(σελ.36)

«Η Μοίρα και η Δάφνη είχαν αγκαλιαστεί και έκλαιγαν μέχρι θανάτου»(σελ.41)

«Τότε μόνο ανοίγει την καρδιά της και μας λέει τον πόνο της»(σελ.59)

«Δάκρυα άρχισαν να κυλούν από τα μάτια μου.»(σελ.64)

Αλλά και **αποφασιστική και πεισματάρη**.

«Τυφλωμένη από τα δάκρυα και το θυμό μου»(σελ.55)

«Θέλω να την αγκαλιάσω και να δώσω ένα τέλος επιτέλους σε αυτή την φρικτή μέρα, αλλά αντί για αυτό την κοιτάω ψυχρά κι αγέρωχα.»(σελ.55)

«Κι ένα πείσμα που λέει θα τα καταφέρω, θα δείτε, θα σας δείξω εγώ»(σελ.60)

«Ότι θέλω είμαι, απαντάει ή γνωστή παρορμητική Δάφνη»(σελ.70)

«Τι περίμενε; πως θα είχα γυρίσει σπιτάκι μου με την ουρά στα σκέλια; Α, δε με ξέρουν καλά...»(σελ.75).

• ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο. Ξαναπαντρεύεται και δημιουργεί νέα οικογένεια. Στρέφει το ενδιαφέρον της στα παιδιά της.

«Η μαμά με φιλάει και συνεχίζει να με χαϊδεύει καθησυχαστικά»(σελ.110)

«Καθίσαμε με τη μαμά στον καναπέ του σαλονιού αγκαλιά, όπως παλιά. Η μαμά μου χαϊδευε τα μαλλιά και μου έλεγε γλυκόλογα.»(σελ.109)

«Με πήρε αγκαλιά και με ρώτησε: είσαι καλά παιδί μου;»(σελ.108).

Η αντίδραση / συμπεριφορά της κόρης στο χωρισμό των γονιών της.

Δε φαίνεται να την ενοχλεί ιδιαίτερα, μάλιστα δημιουργεί στενή σχέση με την ετεροθαλή της αδερφή.

«Έχω μαζί μου τα λεφτά για την εκδρομή της τάξης. Πάμε μια βόλτα στα μαγαζιά; Πήδηξε στο λαιμό μου και ως συνήθως κόντεψε να μου στραμπουλίζει το λαρύγγι!»(σελ.14)

«Η Μοίρα και η Δάφνη είχαν αγκαλιαστεί και έκλαιγαν μέχρι θανάτου»(σελ.41)

«Θα την έπαιρνα αγκαλιά, θα την έσφιγγα μέχρι να σκάσει και θα της έλεγα να μην ξανατολήσει να φύγει μακριά μου, γιατί την αγαπάω τρομερά»(σελ.69)

Η αντίδραση / συμπεριφορά της ετεροθαλής αδερφής στο χωρισμό των γονιών της και στις νέες καταστάσεις..

Ο χωρισμός των γονιών της, φαίνεται πως δεν τη πείραξε. Συνεχίζει την ζωή της στην νέα οικογένεια και δημιουργεί στενή φιλία με την κόρη του θετού της πατέρα. Τη νιώθει σαν πραγματική αδερφή.

«Και γιατί να με κάνει συνένοχο της η Δάφνη,... ναι αλλά πήρε εμένα τηλέφωνο, την κολλητή της, γιατί μου έχει εμπιστοσύνη.»(σελ.71)

«Την έχουμε στην μέση τη Δαφνούλα και της κρατάμε από ένα χέρι»(σελ.106)

«Η Μάρα και η Δάφνη είχαν αγκαλιαστεί και έκλαιγαν μέχρι θανάτου»(σελ.41).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Το μυθιστόρημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το χωρισμό. Στην συγκεκριμένη περίπτωση οι γονείς ξαναπαντρεύτηκαν και δημιούργησαν καινούργιες οικογένειες.

14. "ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΓΡΑΦΕΙ Η ΖΩΗ"

(Α)ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη ιστορία αναφέρεται σε ένα αγόρι, που μετά το χωρισμό των γονιών του ζει με την μητέρα του. Ο πατέρας του ξαναπαντρεύτηκε και δημιούργησε καινούρια οικογένεια, ενώ η μητέρα του προτίμησε να μην ξαναπαντρευτεί. Κάποια στιγμή το αγόρι αποφασίζει να μείνει με το πατέρα του επειδή θέλει να ακολουθήσει το επάγγελμα του πατέρα του και να ζει με μια οικογένεια.

(B) ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΑΣ ΜΟΡΦΗΣ

- ΗΛΙΚΙΑ

Η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη.

- ΙΔΙΟΤΗΤΑ

Έχει την ιδιότητα της μητέρας.

- ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

Η μητέρα εμφανίζεται αρκετά **προστατευτική**.

«Ήταν η μητέρα, πήρε από το γραφείο της. Να ζεστάνεις το παστίσιο. Πλύνε τα χέρια σου και βάλε να φας.»(σελ.168)

«Τα παιδιά τραυματίζονται όταν τσακώνονται οι γονείς τους, του εξηγούσε εκείνη»(σελ.169)

«Φοβάμαι μην μπλέξει με κακές παρέες και παρασυρθεί.»(σελ.174)

«Έχω την ευθύνη του, η ζωή είναι γεμάτη κινδύνους για τη νεολαία»(σελ.174)

Αν και δεν υπάρχουν αρκετά στοιχεία, παρ' όλα αυτά φαίνεται πως είναι μια **δυναμική** γυναίκα.

«Η μαμά εκτός από τη δουλειά της σε μια ιδιωτική επιχείρηση, ασχολιόταν και με άλλη δουλειά.»(σελ.169)

«Είχε αρχίσει να πιστεύει πως την ταπεινώνει το επάγγελμα του άντρα της»(σελ.177)

- ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ /ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

Η αντίδραση / συμπεριφορά της μητέρας στο χωρισμό της.

Χωρίζει με ήρεμο τρόπο. Το έχει πάρει απόφαση.

«Είχαν χωρίσει προ ετών, επειδή δεν ταίριαζαν μεταξύ τους και δεν άντεχαν άλλο να καβγαδίζουν»(σελ.169)

Δεν θέλει να ξαναπαντρευτεί.

Όχι. Προτιμώ να μην έχεις πατριό! Ίσως να μην σου φέρεται καλά. Γι' αυτό δε θέλω να κάνω άλλο γάμο»(σελ.170)

Στρέφει το ενδιαφέρον της στο παιδί της.

«Η Πόπη είχε όνειρα για το μοναχογιό της τον προόριζε για επιστήμονα»(σελ.172)

«Φοβάμαι μη μπλέξει με κακές παρέες»(σελ.174)

«Η Πόπη χάραξε την πορεία του στην εκπαίδευση»(σελ.176)

«Κάτσε βρε παιδάκι μου να το κουβεντιάσουμε»(σελ.179)

«Εσύ θα μορφωθείς! Θα γίνεις επιστήμονας.»(σελ.176).

(Γ) ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

Σε αυτή την ιστορία γίνεται αναφορά στις καταστάσεις και τα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το χωρισμό των δυο συζύγων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Από την έρευνα που πραγματοποιήσαμε σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων μυθιστορημάτων με θέμα το διαζύγιο, προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα που αφορούν την ανάλυση της γυναικείας μορφής σε αυτά, ως προς τέσσερα γνωρίσματα (ηλικία, ιδιότητα, χαρακτήρας, αντίδραση – συμπεριφορά).

- Ως προς την ΗΛΙΚΙΑ, προέκυψε ότι:

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, η γυναικεία μορφή και στα δεκατέσσερα είναι ενήλικη. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (I) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα οχτώ η γυναικεία μορφή είναι έφηβη. Άρα το ποσοστό είναι 57%

Βλ. . διάγραμμα (II) στο παράρτημα I

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, η γυναικεία μορφή στα τρία είναι ηλικιωμένη. Άρα, το ποσοστό είναι 21%

Βλ. . διάγραμμα (III) στο παράρτημα I

- Ως προς την ΙΔΙΟΤΗΤΑ, προέκυψε ότι:

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, η γυναικεία μορφή και στα δεκατέσσερα έχει την ιδιότητα της μητέρας. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (IV) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, η γυναικεία μορφή στα εννιά έχει την ιδιότητα της κόρης. Άρα το ποσοστό είναι 64%

Βλ. διάγραμμα (V) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα δυο η γυναικεία μορφή έχει την ιδιότητα της ετεροθαλή αδερφής. Άρα το ποσοστό είναι 14%

Βλ. διάγραμμα (VI) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα τρία η γυναικεία μορφή έχει την ιδιότητα της γιαγιάς. Άρα το ποσοστό είναι 21%

Βλ. διάγραμμα (VII) στο παράρτημα I.

- Ως προς τον ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ, προέκυψε ότι:

Η ΜΗΤΕΡΑ σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα δεκατρία είναι προστατευτική. Άρα το ποσοστό είναι 93%
Βλ. διάγραμμα (VIII) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα έξι είναι ευαίσθητη. Άρα το ποσοστό είναι 34%
Βλ. διάγραμμα (IX) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα πέντε είναι δυναμική και αποφασιστική. Άρα το ποσοστό είναι 36%
Βλ. διάγραμμα (X) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα δυο είναι πεισματάρα. Άρα το ποσοστό είναι 14%
Βλ. διάγραμμα (XI) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα δυο είναι άτολμη και λιγομίλητη. Άρα το ποσοστό είναι 14%
Βλ. διάγραμμα (XII) στο παράρτημα I.

Η ΚΟΡΗ στο σύνολο των εννιά βιβλίων που εμφανίζεται, στα τέσσερα είναι δυναμική και αποφασιστική. Άρα το ποσοστό είναι 44%
Βλ. διάγραμμα (XIII) στο παράρτημα I.

Στο σύνολο των εννιά βιβλίων που εμφανίζεται, στα δυο είναι πεισματάρα. Άρα το ποσοστό είναι 22%
Βλ. διάγραμμα (XIV) στο παράρτημα I.

Στο σύνολο των εννιά βιβλίων που εμφανίζεται, στα πέντε είναι ευαίσθητη. Άρα το ποσοστό είναι 55%
Βλ. διάγραμμα (XV) στο παράρτημα I.

Στο σύνολο των εννιά βιβλίων που εμφανίζεται, στα δυο είναι κοινωνική. Άρα το ποσοστό είναι 22%
Βλ. διάγραμμα (XVI) στο παράρτημα I

Στο σύνολο των εννιά βιβλίων που εμφανίζεται, στα τέσσερα είναι άτολμη. Άρα το ποσοστό είναι 44%

Βλ. διάγραμμα (XVII) στο παράρτημα I

Η ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ ΑΔΕΡΦΗ στο σύνολο των δυο βιβλίων που εμφανίζεται, και στα δυο είναι αποφασιστική. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (XVIII) στο παράρτημα I.

Η ΓΙΑΓΙΑ στο σύνολο των τριών βιβλίων που εμφανίζεται, και στα τρία είναι προστατευτική. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (XIX) στο παράρτημα I.

• Ως προς την ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ προέκυψε ότι:

Η ΜΗΤΕΡΑ στο ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα εννιά χωρίζει με ήρεμο τρόπο, χωρίς τσακωμούς. Άρα το ποσοστό είναι 64%

Βλ. διάγραμμα (XX) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα τέσσερα χωρίζει με τσακωμούς. Άρα το ποσοστό είναι 28%

Βλ. διάγραμμα (XXI) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα τρία ξαναπαντρεύεται και δημιουργεί νέα οικογένεια. Άρα το ποσοστό είναι 21%

Βλ. διάγραμμα (XXII) στο παράρτημα I.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα δεκατρία στρέφει το ενδιαφέρον της στα παιδιά της. Άρα το ποσοστό είναι 93%

Βλ. διάγραμμα (XXIII) στο παράρτημα I.

Η ΚΟΡΗ στο σύνολο των εννιά βιβλίων, που εμφανίζεται στα δυο δέχεται το χωρισμό, δεν αντιδρά έντονα. Άρα το ποσοστό είναι 22%

Βλ. διάγραμμα (XXIV) στο παράρτημα I.

Στο σύνολο των εννιά βιβλίων, που εμφανίζεται στα επτά δεν δέχεται το χωρισμό, αντιδρά έντονα. Άρα το ποσοστό είναι 78%

Βλ. διάγραμμα (XXV) στο παράρτημα I.

Στο σύνολο των εννιά βιβλίων, που εμφανίζεται στα δυο αποδέχεται την απόφαση της μητέρας να ξαναπαντρευτεί. Άρα το ποσοστό είναι 22%

Βλ. διάγραμμα (XXVI) στο παράρτημα Ι.

Η ΕΤΕΡΟΘΑΛΗ ΑΔΕΛΦΗ στο σύνολο των δυο βιβλίων, που εμφανίζεται και στα δυο δέχεται την οικογένεια. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (XXVII) στο παράρτημα Ι.

Η ΓΙΑΓΙΑ στο σύνολο των τριών βιβλίων, που εμφανίζεται και στα τρία κρατά ουδέτερη στάση, είναι αμέτοχη στο χωρισμό του παιδιού της.. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (XXVIII) στο παράρτημα Ι.

Στο σύνολο των τριών βιβλίων, που εμφανίζεται και στα τρία στρέφει το ενδιαφέρον της, στην εγγονή της. Άρα το ποσοστό είναι 100%

Βλ. διάγραμμα (XXIX) στο παράρτημα Ι.

- Στο ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ, προέκυψε ότι:

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, τα έντεκα, αναφέρονται στα γεγονότα που συμβαίνουν μετά το διαζύγιο. Άρα το ποσοστό είναι 78%

Βλ. διάγραμμα (XXX) στο παράρτημα Ι.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, τα τρία, αναφέρονται στα γεγονότα που συμβαίνουν πριν το διαζύγιο. Άρα το ποσοστό είναι 21%

Βλ. διάγραμμα (XXXI) στο παράρτημα Ι.

Σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων βιβλίων, στα δυο οι γονείς ξανασμίγουν και κάνουν μια νέα αρχή. Άρα το ποσοστό είναι 14%

Βλ. διάγραμμα (XXXII) στο παράρτημα Ι.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ

Μέσω της έρευνας που διεκπεραιώσαμε σε ένα σύνολο δεκατεσσάρων παιδικών / εφηβικών μυθιστορημάτων με θέμα το διαζύγιο, έχοντας ως σκοπό τη διερεύνηση της γυναικείας μορφής, διαπιστώσαμε ότι ως προς τη ηλικία η γυναικεία μορφή είναι ενήλικη και στα δεκατέσσερα μυθιστορήματα. Σε ένα μεγάλο ποσοστό είναι έφηβή ενώ σε ένα πιο μικρό ποσοστό είναι ηλικιωμένη.

Ως προς τη ιδιότητα, εντοπίσαμε ότι σε όλα έχει την ιδιότητα της μητέρας, σε ένα μεγάλο ποσοστό έχει την ιδιότητα της κόρης, ενώ σε μικρότερο ποσοστά έχει την ιδιότητα της ετεροθαλή αδερφής και της γιαγιάς.

Για το χαρακτήρα της μητέρας καταλήξαμε στη διαπίστωση ότι στην πλειοψηφία των μυθιστορημάτων που μελετήσαμε εμφανίζεται ιδιαίτερα προστατευτική. Αυτό σημαίνει ότι η γυναίκα παρά το γεγονός ότι βγήκε στην αγορά εργασίας και ο ελεύθερος χρόνος της περιορίστηκε κατά πολύ, ωστόσο δε φαίνεται να θυσιάσε τη μητρότητα για χάρη της επαγγελματικής καριέρας.

Η παροχή αγάπης και φροντίδας με κάθε τρόπο στα παιδιά της είναι εμφανής. Βρίσκεται πάντα κοντά τους, αποδεικνύοντας τη ικανότητα της να συνδυάζει με επιτυχία τη μητρότητα και τη επαγγελματική καριέρα.

Ακόμα, από την όλη έρευνα, συμπεράναμε πως σε ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό, η μητέρα χαρακτηρίζεται ως δυναμική και αποφασιστική.

Δηλαδή, οι σύγχρονοι συγγραφείς μυθιστορημάτων, εγκαταλείπουν το μοντέλο της άβουλης και υπάκουης γυναίκας που δεν τολμούσε να φέρει αντιρρήσεις στις υποδείξεις του συζύγου.

Τώρα πλέον, η γυναίκα παρουσιάζεται ως άτομο με δυναμισμό και πρωτοβουλίες που διεκδικεί τα δικαιώματά της και δεν κάνει υποχωρήσεις. Τολμά να εκφράσει τη γνώμη της και να πάρει αποφάσεις για διάφορα ζητήματα.

Ελάχιστο είναι το ποσοστό στο οποίο η μητέρα εμφανίζεται ως άτολμη.

Αλλά και η κόρη στο μεγαλύτερο μέρος των μυθιστορημάτων που εξετάσαμε χαρακτηρίζεται από δυναμισμό και αποφασιστικότητα.

Προσπαθεί να ξεπεράσει τις δυσκολίες και τα προβλήματα που συναντά στη ζωή της, χωρίς να χάνει το θάρρος της.

Το ίδιο φαίνεται να συμβαίνει και με την ετεροθαλή αδερφή, η οποία διακρίνεται για την αποφασιστικότητά της.

Βέβαια, τόσο η κόρη όσο και η ετεροθαλή αδερφή σε αρκετές περιπτώσεις, διαπιστώσαμε πως εμφανίζονται αρκετά ευαίσθητες λόγω του ότι βρίσκονται στην εφηβεία και βλέπουν τα πράγματα και τις καταστάσεις από μια άλλη οπτική γωνία.

Λίγα είναι τα μυθιστορήματα στο οποία παρουσιάζονται ως άτολμες.

Τις περισσότερες φορές είναι έτοιμες να αντιμετωπίσουν τη ζωή.

Όσον αφορά στο χαρακτήρα της γιαγιάς, παρατηρούμε ότι εμφανίζεται ιδιαίτερα προστατευτική. Στρέφει όλο της το ενδιαφέρον και τη φροντίδα στην εγγονή της.

Γενικότερα, εκείνο που διαπιστώσαμε σχετικά με το χαρακτήρα της γυναίκειας μορφής στα μυθιστορήματα που μελετήσαμε είναι ότι κατά κύριο λόγο οι σύγχρονοι συγγραφείς την αντιμετωπίζουν ως ίση με τον άντρα.

Προβάλλουν το δυναμισμό και την αποφασιστικότητα ως στοιχεία του χαρακτήρα της γυναίκας, είτε αυτή είναι ενήλικη είτε είναι έφηβη, είτε μητέρα είτε είναι κόρη.

Η γυναίκα πλέον δεν έχει μόνο υποχρεώσεις, αλλά και δικαιώματα. Εγκαταλείπεται η άποψη ότι η γυναίκα βρίσκεται υπό την εξουσία του άνδρα. Οι αποφάσεις πλέον παίρνονται από κοινού, μέσα από το διάλογο και τη συνεννόηση

Ιδιαίτερη σημασία έχουν και οι διαπιστώσεις στις οποίες καταλήξαμε μέσα από την έρευνα μας, για την αντίδραση – συμπεριφορά της γυναίκας απέναντι στο διαζύγιο.

Η μητέρα στην πλειοψηφία των μυθιστορημάτων χωρίζει με ήρεμο τρόπο. Διαπιστώνει ότι υπάρχουν αρκετά προβλήματα, στη σχέση της με το σύζυγο της, υπάρχει ασυμφωνία χαρακτήρων, λείπει η επικοινωνία μεταξύ τους για αυτό και παίρνουν την απόφαση να χωρίσουν.

Συζητάει με τον άντρα της αυτή της την απόφαση, προσπαθεί να του εξηγήσει ότι δεν είναι πλέον ευτυχισμένη και εκθέτει τους λόγους που την οδηγούν σε αυτή την απόφαση.

Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις στις οποίες η γυναίκα δε χωρίζει με φιλικό τρόπο.

Επιπλέον, ένα άλλο συμπέρασμα στο οποίο καταλήξαμε εξετάζοντας τα στοιχεία που υπήρχαν στα δεκατέσσερα μυθιστορήματα είναι ότι η μητέρα μετά την απόφαση της να χωρίσει στρέφει το ενδιαφέρον της στα παιδιά της, αντιλαμβανόμενη το κόστος που πιθανότατα θα έχει γι' αυτά, αυτή της η απόφαση.

Προσπαθεί με κάθε τρόπο να τα παρηγορήσει και να τους εξηγήσει ότι δε γινόταν διαφορετικά. Κάνει τα πάντα προκειμένου να νιώσουν καλύτερα τα παιδιά της τα στηρίζει, βρίσκεται στο πλευρό τους και προσπαθεί να συνεχίσει τη ζωή της κανονικά.

Μάλιστα υπάρχουν και περιπτώσεις στις οποίες η γυναίκα τολμά να ξαναπαντρευτεί. Αποφασίζει να συνεχίσει τη ζωή της και να δημιουργήσει μια νέα οικογένεια.

Είναι φανερό λοιπόν από τις παραπάνω διαπιστώσεις στις οποίες οδηγηθήκαμε, ότι οι σύγχρονοι συγγραφείς μυθιστορημάτων

προβάλλουν ένα εντελώς διαφορετικό μοντέλο γυναίκας σε σχέση με παλιότερες εποχές.

Τώρα πλέον η γυναίκα στηρίζεται στις δικές της δυνάμεις και τολμά να πάρει την απόφαση να χωρίσει.

Δε φαίνεται να κάνει υποχωρήσεις και να υπομένει καταστάσεις που δεν την ευχαριστούν.

Γίνεται φανερό πως είναι και αυτή άνθρωπος και έχει δικαιώματα στη ζωή.

Όσον αφορά στην αντίδραση – συμπεριφορά της κόρης απέναντι στο διαζύγιο των γονιών της εντοπίσαμε πως στο μεγαλύτερο ποσοστό των μυθιστορημάτων, σχεδόν στην πλειοψηφία, δε δέχεται το χωρισμό των γονιών της και αντιδρά με έντονο τρόπο.

Νιώθει πληγωμένη αλλά και προδομένη από τους γονείς της.

Δε μπορεί να εξηγήσει την άδικη κατά την γνώμη της απόφαση των γονιών της. Ο χωρισμός τους μένει χαραγμένος στη μνήμη της, ενώ πάντα ελπίζει πως κάποια μέρα οι γονείς της θα ξανασιμίσουν και θα ζήσουν όλοι μαζί ευτυχισμένοι.

Σε ένα πολύ μικρό ποσοστό η κόρη φαίνεται να δέχεται την απόφαση των γονιών της να χωρίσουν, χωρίς έντονες αντιδράσεις και ξεσπάσματα.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό πως στα σύγχρονα μυθιστορήματα οι συγγραφείς προσπαθούν να δείξουν πως το διαζύγιο, ένα κοινωνικό φαινόμενο συχνά εμφανιζόμενο στις μέρες μας, είναι μια αρκετά δυσάρεστη κατάσταση για τα παιδιά που τους δημιουργεί πολλά προβλήματα.

Συμμεριζόμενοι τις διαστάσεις του φαινομένου, οι σύγχρονοι λογοτέχνες έχουν σαν πρόθεση μέσα από τα μυθιστορήματα τους να ενημερώσουν και να πληροφορήσουν τα παιδιά και τους νέους σχετικά με αυτό το φαινόμενο. Αλλά και να παρηγορήσουν όσα παιδιά το έχουν ήδη βιώσει, βοηθώντας τα να συνειδητοποιήσουν ότι υπάρχουν και μεγαλύτερα προβλήματα από το διαζύγιο.

Όσον αφορά τώρα στην αντίδραση – συμπεριφορά της ετεροθαλή αδερφής διαπιστώσαμε ότι δέχεται τη νέα οικογένεια χωρίς αντιδράσεις.

Και τέλος, η γιαγιά σε όλα τα μυθιστορήματα που εμφανίζεται κρατά ουδέτερη στάση απέναντι στο διαζύγιο του παιδιού της μένει αμέτοχη, και στρέφει το ενδιαφέρον και τη φροντίδα της στην εγγονή της.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε πως οι σύγχρονοι συγγραφείς παιδικών / εφηβικών μυθιστορημάτων, συμβαδίζοντας με τη σύγχρονη κοινωνία και αντιλαμβανόμενοι, τα προβλήματα που την απασχολούν, προσπαθούν να τα προσεγγίσουν μέσα από τα έργα τους.

Ερευνώντας λοιπόν μέσα από την εργασία μας τα μυθιστορήματα που αναφέρονται στο κοινωνικό φαινόμενο του διαζυγίου, διαπιστώσαμε

πως οι συγγραφείς θίγουν αυτό το θέμα με ρεαλισμό και σεβασμό προς το παιδί και παράλληλα προβάλλουν το μοντέλο της γυναίκας που ανταποκρίνεται στη σύγχρονη εποχή.

Μέσα από τα έργα τους είναι φανερό η πρόθεση τους να αποκαταστήσουν την ισότητα ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα, αλλά και να παρουσιάσουν τη γυναίκα ως δυναμική και αποφασιστική, που διεκδικεί τα δικαιώματά της, παίρνει αποφάσεις και εκφράζει τη γνώμη της.

Εκτός όμως από τις παραπάνω διαπιστώσεις στις οποίες καταλήξαμε, μέσα από τη συνολική μελέτη που πραγματοποιήσαμε, οδηγηθήκαμε στο συμπέρασμα πως το παιδικό / εφηβικό μυθιστόρημα της δεκαετίας του 1980 και έπειτα παρουσιάζει αρκετές αλλαγές σε σχέση με τα μυθιστορήματα των προηγούμενων δεκαετιών.

Αλλαγές ως προς το ύφος, τη γλώσσα, τη θεματολογία και τους ήρωες.

Το σύγχρονο μυθιστόρημα χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό και προβάλλει μια αντικειμενική απεικόνιση της ζωής.

Πρόθεση του είναι να πληροφορήσει και να ενημερώσει το παιδί γύρω από τα προβλήματα και τα αιτήματα της εποχής.

Επίσης, είναι απαλλαγμένο από κάθε είδους διδακτισμούς, η γλώσσα του είναι απλή και λιτή χωρίς πολλά κοσμητικά επίθετα ώστε να γίνεται κατανοητή από το παιδί και το νέο.

Ως προς τη θεματολογία του σύγχρονου μυθιστορήματος, θα λέγαμε πως είναι ιδιαίτερα διευρυμένη και τολμηρή, θίγοντας θέματα που απασχολούν τη σύγχρονη κοινωνία.

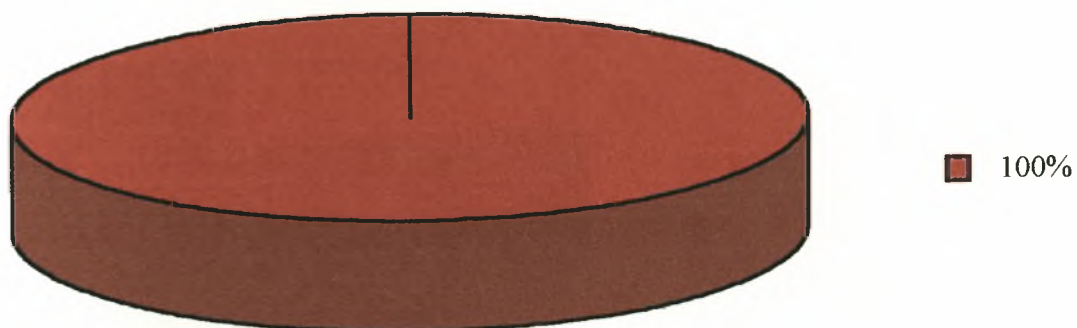
Τέλος, οι ήρωες του είναι κάθε ηλικίας άνδρες και γυναίκες που εκφράζουν το σύγχρονο άνθρωπο και τις ανάγκες του και αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα που υπάρχουν και στη σύγχρονη πραγματικότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

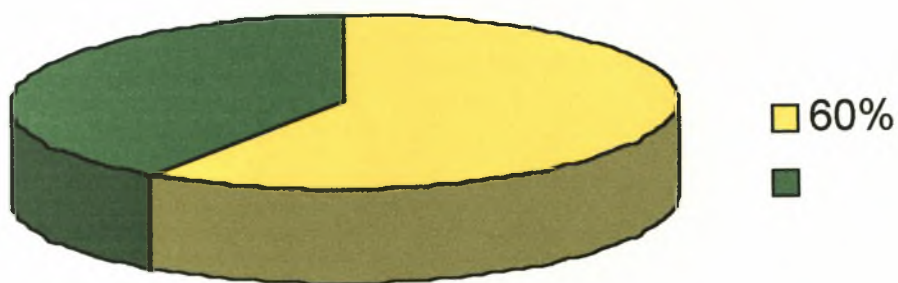
ΔΙΑΤΡΑΜΜΑΤΑ

ΗΛΙΚΙΑ

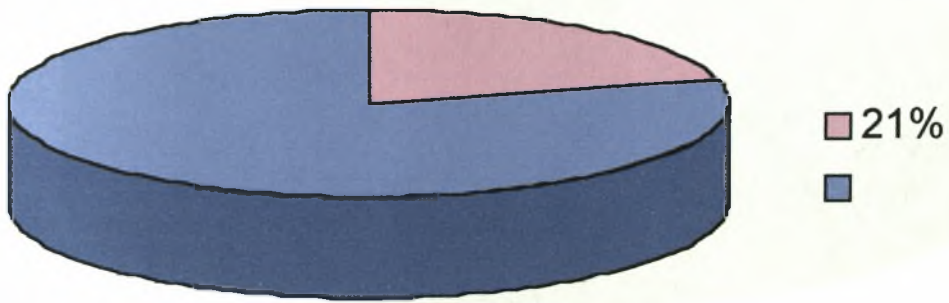
Διαγρ. Ι
"Η γυναικεία μορφή ως ενήλικη"

Διαγρ. ΙΙ
"Η γυναικεία μορφή ως έφηβη"

Διαγρ. III
"Η γυναικεία μορφή ως ηλικιωμένη"

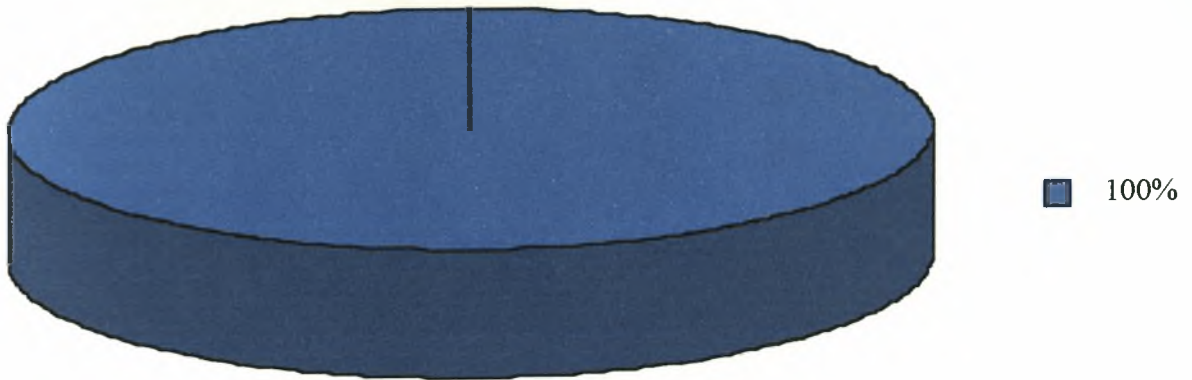

Διαγρ. IV
"Η γυναικεία μορφή ως παιδί"

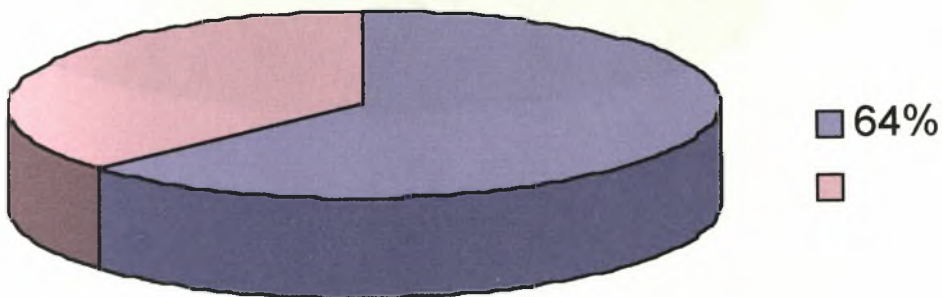

ΙΔΙΟΤΗΤΑ

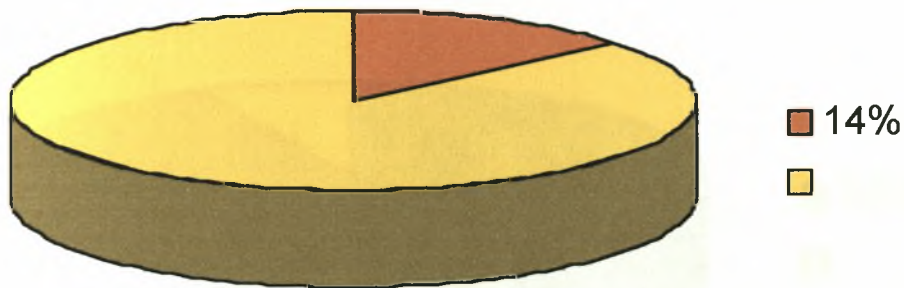
Διαγρ. IV
"Η γυναικεία μορφή ως μητέρα"

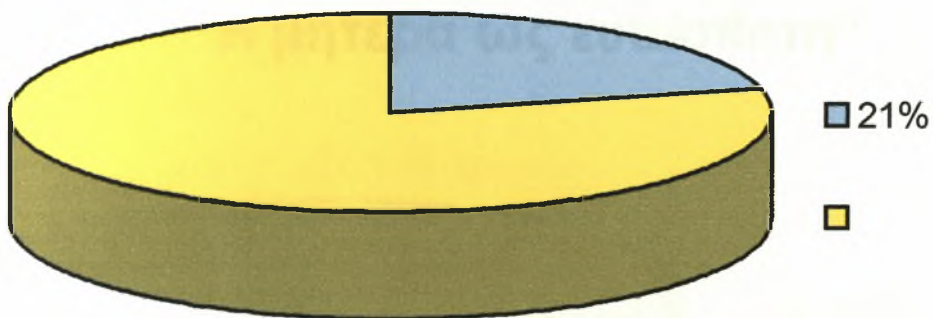
Διαγρ. V
"Η γυναικεία μορφή ως κόρη"

Διαγρ. VI
"Η γυναικεία μορφή ως ετεροθαλή αδερφή"

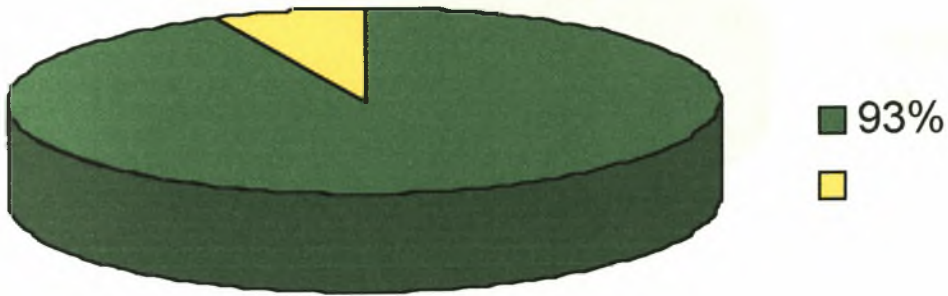

Διαγρ. VII
"Η γυναικεία μορφή ως γιαγιά"

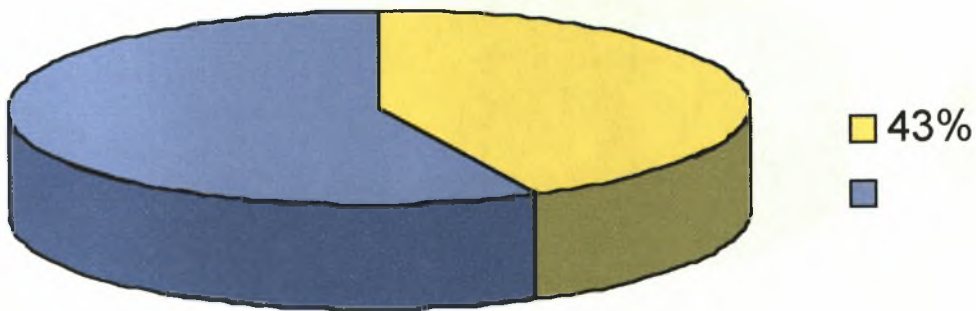

ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ

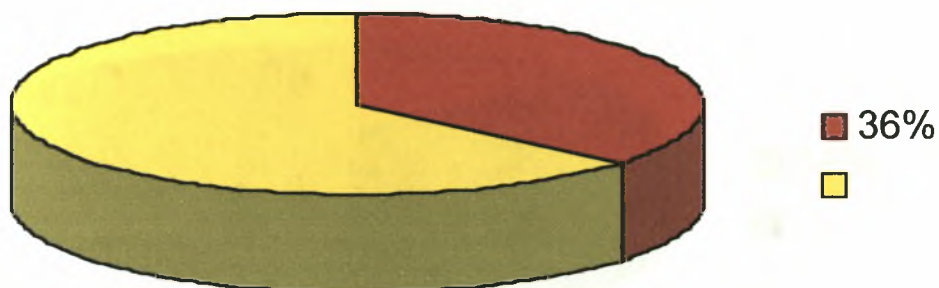
Διαγρ. VIII
"Η μητέρα ως προστατευτική"

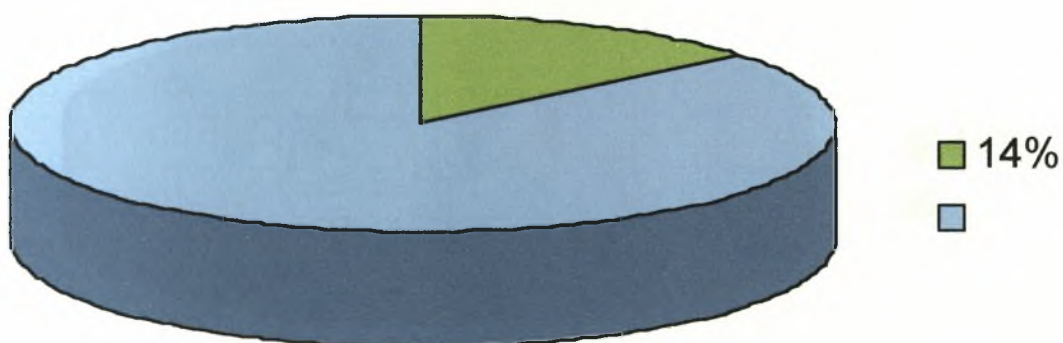
Διαγρ. IX
"Η μητέρα ως ευαίσθητη"

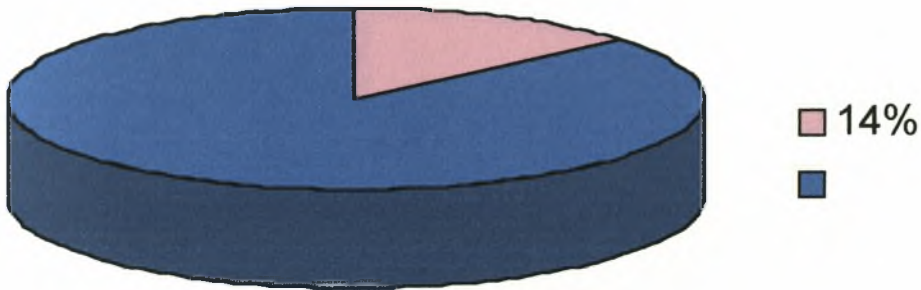
Διαγρ. X
"Η μητέρα ως δυναμική και αποφασιστική"

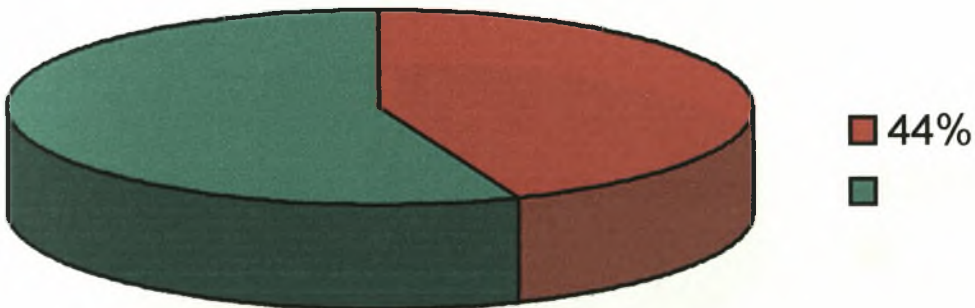
Διαγρ. XI
"Η μητέρα ως πεισματάρη"

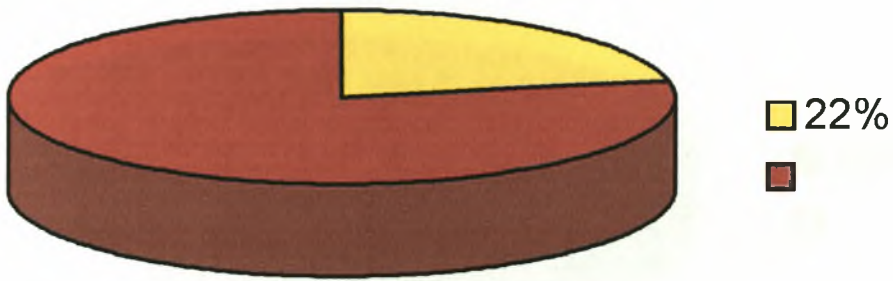
Διαγρ. XII
"Η μητέρα ως άτολμη και λιγομίλητη"

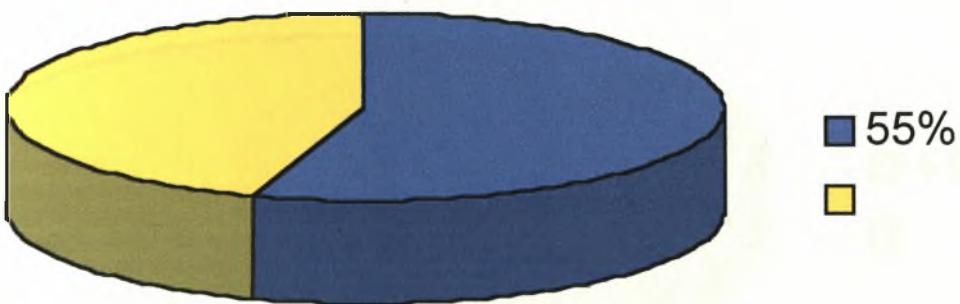
Διαγρ. XIII
"Η κόρη ως αποφασιστική και δυναμική"

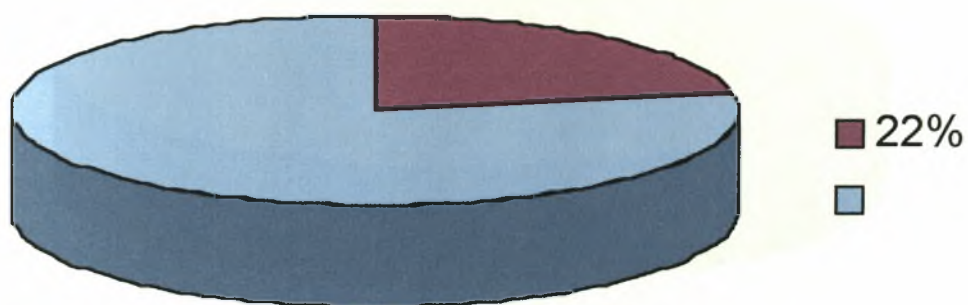
Διαγρ. XIV
"Η κόρη ως πεισματάρη"

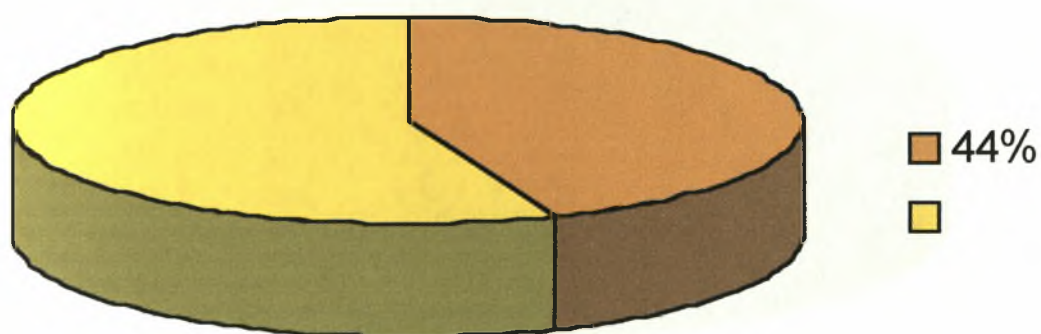
Διαγρ. XV
"Η κόρη ως ευαίσθητη"

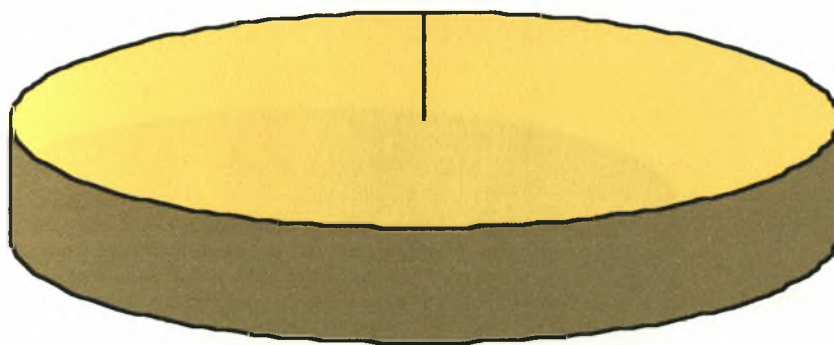
Διαγρ. XVI
"Η κόρη ως κοινωνική"

Διαγρ. XVII "Η κόρη ως άτολμη"

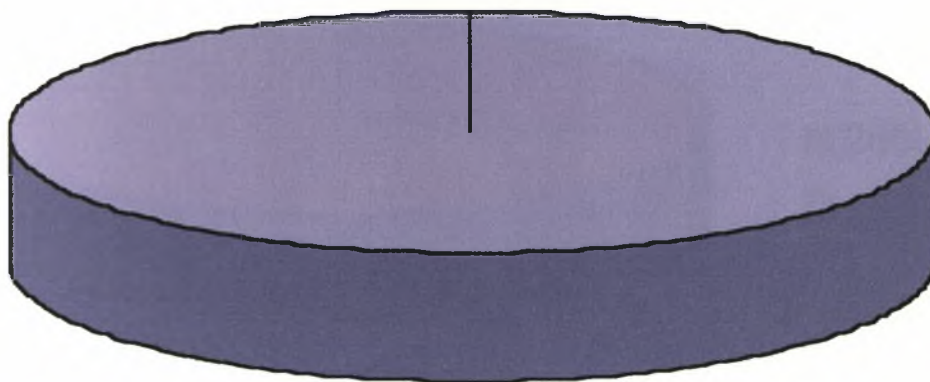

Διαγρ. XVIII
"Η ετεροθαλή αδελφή ως
αποφασιστική"

100%

Διαγρ. XIX
"Η γιαγιά ως προστατευτική"

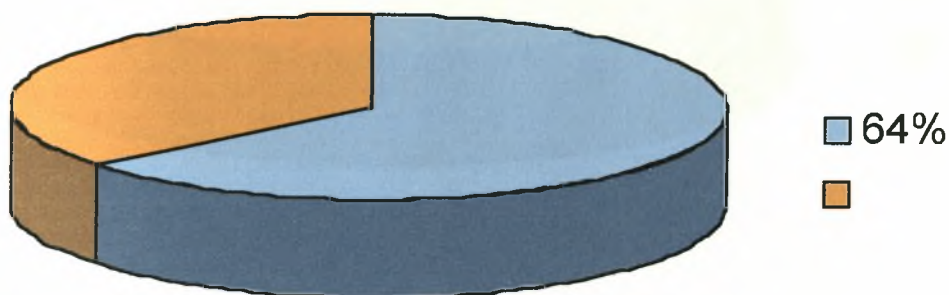

100%

ΑΝΤΙΔΡΑΣΗ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ

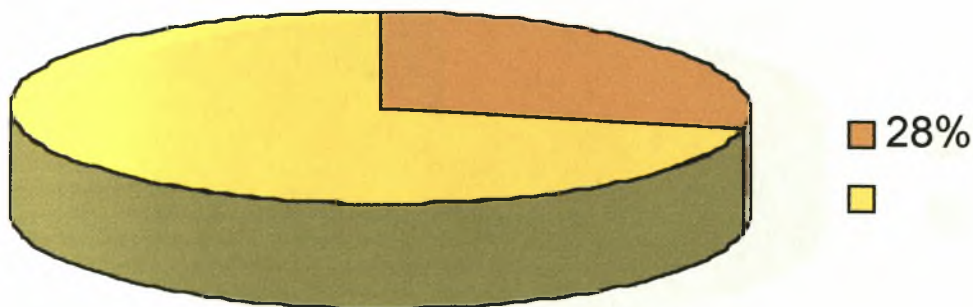
Διαγρ. XX

"Η μητέρα χωρίζει με ήρεμο τρόπο"

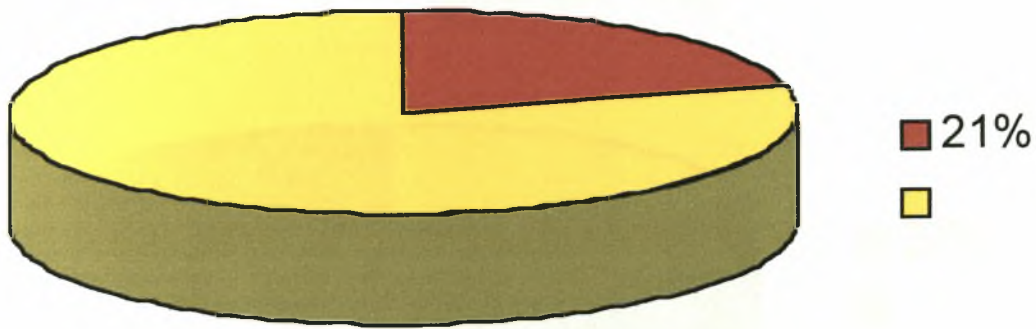

Διαγρ. XXI

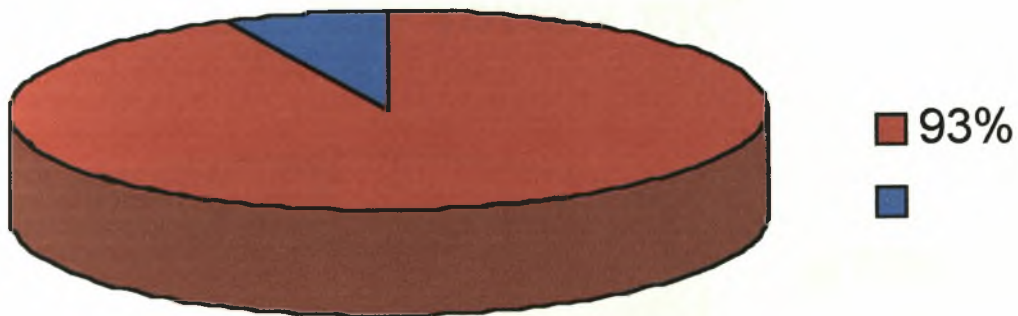
"Η μητέρα χωρίζει με τσακωμούς"

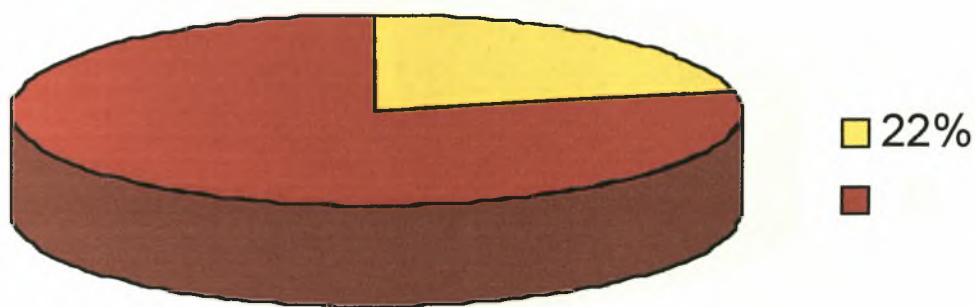
Διαγρ. XXII
"Η μητέρα ξαναπαντρεύεται"

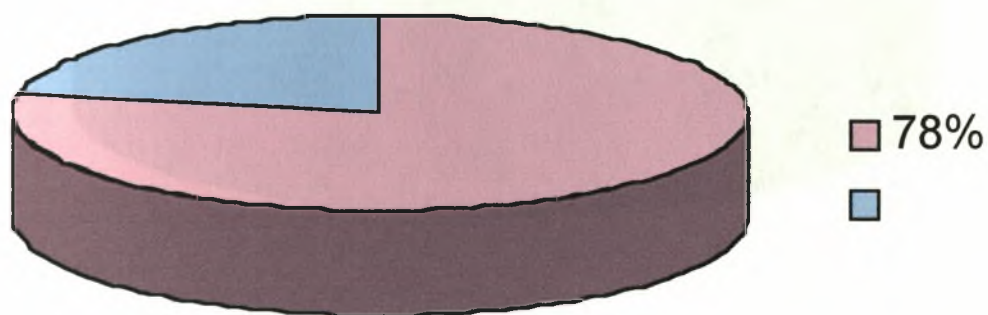
Διαγρ. XXIII
"Η μητέρα στρέφει το ενδιαφέρον στα παιδιά της"

Διαγρ. XXIV
"Η κόρη δέχεται το χωρισμό των γονιών της"

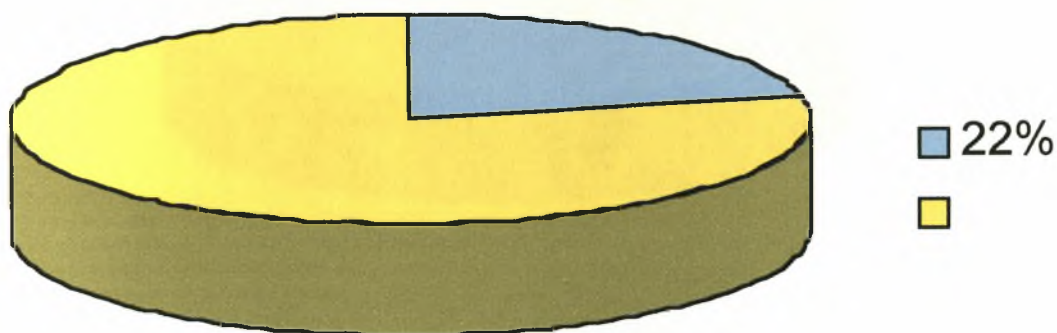

Διαγρ. XXV
"Η κόρη ανηδρά έντονα στο χωρισμό των γονιών της"

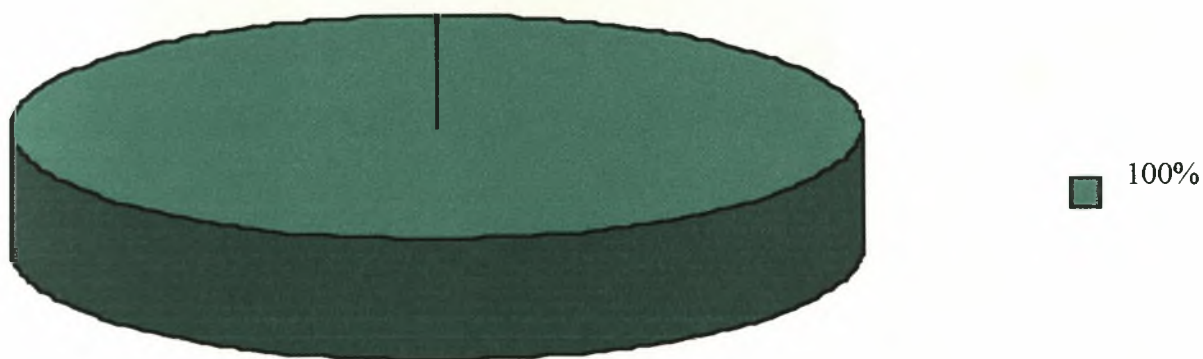
Διαγρ. XXVI

"Η κόρη αποδέχεται την απόφαση της μητέρας να ξαναπαντρευτεί"

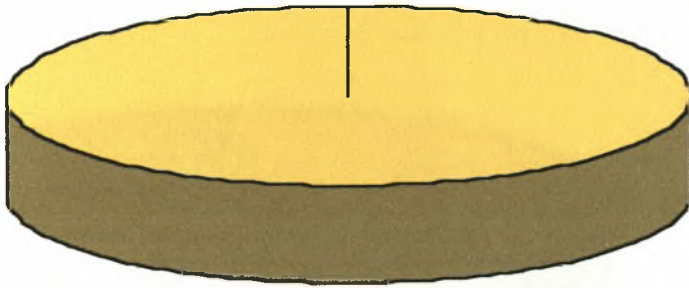

Διαγρ. XXVII

"Η ετεροθαλή αδελφή δέχεται τη νέα οικογένεια"

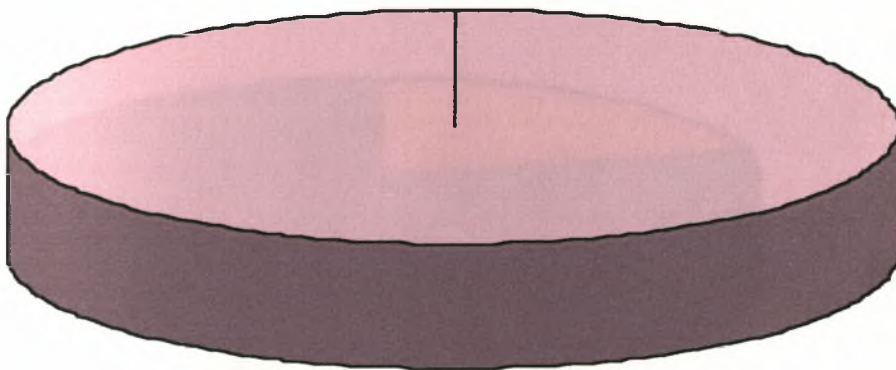

Διαγρ. XXVIII
"Η γιαγιά κρατά ουδέτερη στάση στο χωρισμό του παιδιού της"

100%

Διαγρ. XXIX
"Η γιαγιά στρέφει το ενδιαφέρον της στην εγγονή της"

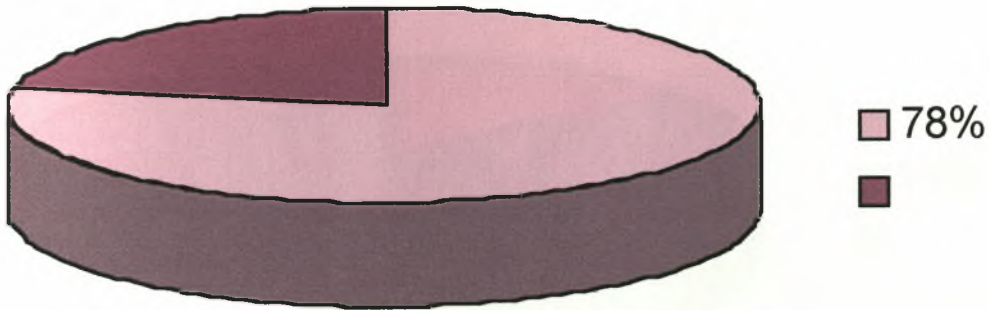

100%

ΓΕΝΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

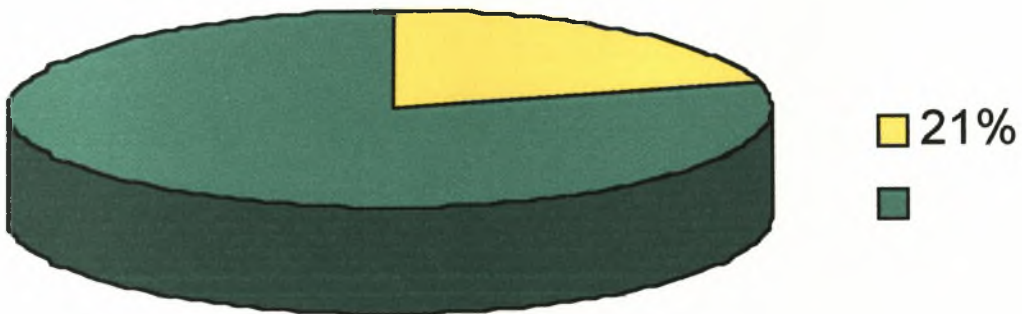
Διαγρ. ΧΧΧ

"Τα βιβλία στα γεγονότα μετά το διαζύγιο"

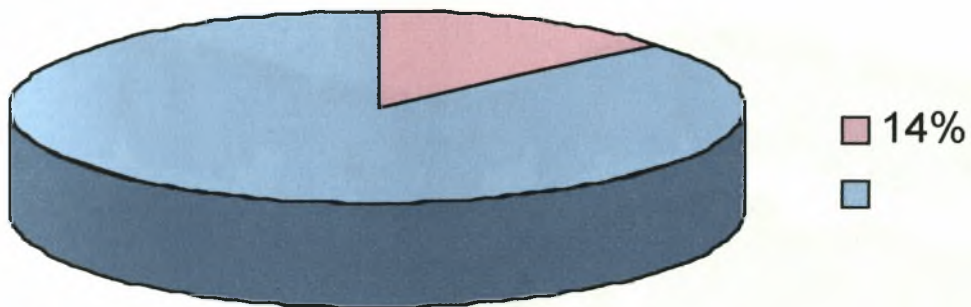

Διαγρ. ΧΧΧΙ

"Τα βιβλία αναφέρονται στα γεγονότα που συμβαίνουν πριν το διαζύγιο"

Διαγρ. XXXII
"Οι γονείς ξανασιμίζουν και κάνουν
μια νέα αρχή"

**ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II
ΚΑΤΑΤΡΑΦΗ
ΒΙΒΛΙΩΝ**

Τα μυθιστορήματα που χρησιμοποίησα για τη διεξαγωγή της έρευνας είναι τα εξής:

- 1) Δελώνης Α., (1986), Άκου φίλε, Καμπανάς, Αθήνα (σελ.113)
- 2) Καρατζαφέρη Ι., (1987), Ένα πιάνο με φτερά, Σύγχρονη εποχή, Αθήνα (σελ.44)
- 3) Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, (1987), Σπίτι για πέντε, Πατάκης, Αθήνα (σελ. 132)
- 4) Τζώρτζογλου Ν., (1988), Δύσκολα βήματα, Μόκρις, Αθήνα (σελ. 153)
- 5) Κοντολέον Μ., (1989), Το 33, Πατάκης, Αθήνα (σελ. 91)
- 6) Παναγιωτοπούλου Λ., (1990), Έναν μπαμπά για μένα, Σύγχρονη εποχή, Αθήνα (σελ. 163)
- 7) Τίγκα Γ., (1993), Η εποχή των νακίνθων, Πατάκης, Αθήνα (σελ. 179)
- 8) Κοκκινάκη Ν., (1994), Ναταλία, Πατάκης, Αθήνα (σελ. 85)
- 9) Μάστορη Β., (1995), Κάτω απ' την καρδιά της, Πατάκης, Αθήνα (σελ.193)
- 10) Ζαραμπούκα Σ., (1997), Φίλοι – φίλοι καρδιοφίλοι, Πατάκης, Αθήνα, (σελ.148)
- 11) Γιαννακοπούλου Χ., (1999), Η ιστορία μιας ιστορίας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα (σελ.167)
- 12) Μεταξά – Πανιζού Μ., (1999), Για το χταπόδι της Αλληλούς, Κέδρος, Αθήνα (σελ.62)
- 13) Αθανασιάδου Α., (1999), Η αδελφή της αδελφής της αδελφής μου, Κέδρος, Αθήνα, (σελ.127)
- 14) Συγγραφείς του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου, (2002), Ιστορίες που γράφει η ζωή, Ψυχογιός, Αθήνα (σελ.180)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

• ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- 1) Αναγνωστόπουλος Β.Δ, (1987), *Θέματα παιδικής λογοτεχνίας. Α' Ανιχνεύσεις*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 2) Αναγνωστόπουλος Β.Δ, (1988), *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα, σελ. 78.
- 3) Αναγνωστόπουλος Β.Δ, (1998), *Τάσεις και εξελίξεις της παιδικής λογοτεχνίας*, Οι εκδόσεις των φίλων, Αθήνα, σελ. 139,172.
- 4) Αναγνωστόπουλος Β.Δ, (1991), *Η Ελληνική παιδική λογοτεχνία κατά τη μεταπολεμική περίοδο 1945-1958*, Καστανιώτης, Αθήνα σελ. 15, 134.
- 5) Αναγνωστόπουλος Β.Δ, (2001), *Ιδεολογία και παιδική λογοτεχνία*, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.187-188, 316, 314, 299, 306.
- 6) Αποστολίδου Β-Χοντολίδου Ε. (επιμ.), (1999), *Λογοτεχνία και εκπαίδευση*, Τυπωθήτω, Αθήνα.
- 7) Αργυράκης Μ, (1999), *Τα κοινωνικά προβλήματα του καιρού μας στην παιδική λογοτεχνία*, Παιδεία, Λάρισα.
- 8) Βασιλαράκης Ι, (1998), *Σύγχρονες οπτικές και προοπτικές της λογοτεχνίας για παιδιά και νέους*, Παιδεία, Λάρισα.
- 9) Γιάκος Δ, (1989), *Ιστορία της Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας*, Παπαδήμας, Αθήνα.
- 10) Γιάκος Δ, (1991), *Ιστορία της Ελληνικής παιδικής λογοτεχνίας*, Παπαδήμας, Αθήνα.
- 11) Γκίβαλου –Κατσίκη Α, (1994), *Παιδική λογοτεχνία τ.α.-β*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 12) Γκίβαλου –Κατσίκη Α, (1994), *Παιδική λογοτεχνία Θεωρία και πράξη*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 13) Δελώνης Α, (1986), *Ελληνική παιδική λογοτεχνία 1835-1985 από τις πρώτες ρίζες μέχρι σήμερα*, Ηράκλειτος, Αθήνα, σελ.33
- 14) Δελώνης Α, (1991), *Βασικές γνώσεις για το παιδικό και νεανικό βιβλίο*, Σύγχρονο σχολείο, Αθήνα σελ. 61,47,51.
- 15) Δελώνης Α, (2001), *Στοιχεία παιδικής λογοτεχνίας*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 16) Επιθεώρηση παιδικής λογοτεχνίας, (1986), Αφιέρωμα στον Πέτρο Πικρό, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.85
- 17) Επιθεώρηση παιδικής λογοτεχνίας 1998-1999, (1999), τόμος 13^{ος} , Πατάκης, Αθήνα, σελ.158, 134, 135.
- 18) Ζερβού Α, (1992) *Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων*, Οδυσσέας, Αθήνα.
- 19) *Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί*, (1988). Εισηγήσεις στο Β' Σεμινάριο του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.25,22.

- 20) Καλλέργης Η, (1995), *Προσεγγίσεις στην παιδική λογοτεχνία*, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.66.
- 21) Κανατσούλη Μ, (1997), *Πρόσωπα γυναικών σε παιδικά λογοτεχνήματα*, Πατάκης, Αθήνα.
- 22) Κανατσούλη Μ, (2000), *Ιδεολογικές διαστάσεις της παιδικής λογοτεχνίας*, Τυπωθήτω, Αθήνα.
- 23) Κανατσούλη Μ, (2002), *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας σχολικής και προσχολικής ηλικίας*, University studio press, Θεσσαλονίκη.
- 24) Κοντολέων Μ, (1988), *Απόψεις για την παιδική λογοτεχνία*, Πατάκης, Αθήνα, σελ.19.
- 25) Ντελόπουλος (επιμ.), (1997), *Παιδική λογοτεχνία. Θεωρία – μελέτη – έρευνα. Το παιδικό βιβλίο στην Ελλάδα του 19^{ου} αι.*, ΕΛΙΑ, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 26) Παπαντωνάκης Γ.Δ., (2001), *Εισαγωγή στο ελληνικό παιδικό μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας. Από τη θεωρία στην πράξη*, Κέδρος, Αθήνα, σελ.38,29.
- 27) Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου Λ, (1987), *Μιλώντας για τα παιδικά βιβλία*, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.132.
- 28) Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου Λ, (1990), *Η παιδική λογοτεχνία στην εποχή μας*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 29) Πλατανίτης Δ, (1997), *Το μοντέρνο μυθιστόρημα*, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 30) Σακελάριου Χ, (1984), *Ιστορία της παιδικής λογοτεχνίας*, Δίπτυχο, Αθήνα.
- 31) Σαχίνης Γ, (1957), *Το ιστορικό μυθιστόρημα*, Δίφρος, Αθήνα.
- 32) Σαχίνης Γ, (1957), *Το νεοελληνικό μυθιστόρημα*, Γαλαξίας, Αθήνα.
- 33) Σκάρτση Λ.Σ, (1990), *Εισαγωγή στην παιδική λογοτεχνία Α. Θεωρία. Β. Κείμενα*, Αχαϊκές εκδόσεις, Πάτρα.
- 34) *Σύγχρονες τάσεις και απόψεις για την παιδική λογοτεχνία*, (1991), Πρακτικά του Δ' Σεμιναρίου του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου, Ψυχογιός, Αθήνα.
- 35) Τζαφεροπούλου Μ, (επιμ), (2000), *Ο κόσμος της παιδικής λογοτεχνίας. Η συγγραφή και η εικονογράφηση*, Πρακτικά του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου, Καστανιώτης, Αθήνα.
- 36) *Το παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο. Έργο τέχνης; μέσο αγωγής;* (1987), Εισηγήσεις στο Α' Σεμινάριο του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου, Πατάκης, Αθήνα.
- 37) Φρέρης Γ, (1993), *Εισαγωγή στο πολεμικό μυθιστόρημα, ελληνικό και ευρωπαϊκό*, Θεσσαλονίκη.
- 38) Χατζηδημητρίου Σ, (επιμ), (1999), *Ελληνική παιδική λογοτεχνία. Το παρελθόν, το παρόν, το μέλλον*, Πρακτικά του κύκλου του ελληνικού παιδικού βιβλίου, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα.

- **ΞΕΝΗ**

1) Χαντ. Π, Κανατσούλη Μ. (επιμ) Σακελλαριάδου Ε (μεταφρ.), (2001), *Κριτική θεωρία και παιδική λογοτεχνία*, Πατάκης Αθήνα.

- **ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ**

Περ. Διαδρομές (1990) τ.18, σελ.92-(2002) τ.5,σελ.251-(1997)τ.47-(2000)τ.57,σελ.56-(1992)τ.28-(1987) τ.6

Περ. Διαβάζω (1989)τ.220-(1992)τ29Η(1994)τ346.

... of the Islamic Chamber of Commerce and Industry of the State of Palestine ...

...

...

...